

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

WWW.KIMPRESS.BY

С. 8, 17 — 18

С. 5

С. 23

"ЁН СКАЗАЎ: "ПАЕХАЛІ!..!"

50

**12 красавіка
Планета Зямля
адзначае залаты
юбілей першага
палёту чалавека
ў Космас.**

Пра зорны след Юрыя Гагарына ў лёсе Беларусі і беларусаў, які паядноўвае пакаленні, пра сучасны касмічны шлях нашай дзяржавы — на стар. 6, 20 — 21.

“Ілюмінацыя” з нагоды Біенале

3-га чэрвеня адбудзецца адкрыццё Беларускага павільёна на 54-й Венецыянскай біенале. Затым цягам паловы года ў горадзе на вадзе будзе анклаў айчыннага мастацтва плошчай у 170 квадратных метраў. За два месяцы да старту праект, які наша краіна прадставіць на самай прэстыжнай выстаўцы сучаснага мастацтва, быў прэзентаваны на прэс-канферэнцыі ў Мінску.

Як адзначыў пад час прэс-канферэнцыі намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Тадэўш Стружэцкі, стварэнне Нацыянальнага павільёна Беларусі на Венецыянскай біенале стане важным крокам пазіцыянавання нашай краіны праз яе багатую культуру, якой уласцівае не толькі беражлівае захаванне традыцый, але і цяга да эксперыменту.

— Варта ўсведамляць, што Венецыянская біенале — гэта не экспазіцыя дзясяценняў у залатых рамах і, з іншага боку, не агляд студэнцкіх работ. Гэта выстаўка канцэптуальнага мастацтва, і менавіта такі падыход быў пакладзены ў аснову стварэння праекта, — патлумачыў карэспандэнту “К” куратар Нацыянальнага павільёна Рэспублікі Беларусь Міхаіл Баразна.

Як вядома, кожная з Венецыянскіх біенале мае сваю тэму або дэвіз, які вызначае

яе куратары. Сёлета ён гучыць лаканічна, але змястоўна: “ILLUMInations”. Атрымалася цікавая гульня слоў, якую можна інтэрпрэтаваць або як “ілюмінацыі”, або як “асвечаныя нацыі”...

— У часы Дантэ ілюмінатарам называлі мастака, які сродкамі мініяцюры тлумачыў тэкст: гэта быў папярэднік сённяшняга ілюстратара або дызайнера, — кажа Міхаіл Баразна. — Праект, што мае назву “Kodex”, ставіць за мэту ўзнавіць гэты прызабыты сэнс слова. Кожны з мастакоў-удзельнікаў аздабляе тэкст сваімі выяўленчымі сродкамі. Што гэта за тэкст? Назавём яго “Беларусь”...

І сапраўды, мэтай удзелу любой краіны ў Венецыянскай біенале зазвычай з’яўляецца не толькі рэпрэзентацыя канкрэтнага праекта, але і памкненне “распавесці” пра сябе на канататыўным узроўні. Таму Нацыянальны павільён у кожным разе будзе ўспрымацца як спосаб пазіцыянавання Беларусі праз канкрэтныя ідэі і вобразы. У гэтым аспекце задуму куратара можна ахарактарызаваць як надзвычайнай выйгрышную.

Паколькі для цэласнага ўспрыняцця праекта, архітэктарам якога выступае Міхаіл Шыкаў, вялікае значэнне мае паслядоўнасць глядацкага ўспрымання яго “кампанентаў”, наведвальнікам будзе прапанаваны своеасаблівы маршрут. Распачнуць яго графічныя творы Юрыя Аляксевіча.

— Першы этап аздаблення тэксту — падрыхтоўчы малюнак, — Міхаіл Баразна праводзіць віртуальную экскурсію па экспазіцыі. — Тым больш, чорна-белая графіка бы-

ла ўласцівае кнігам Скарыны ды іншых нашых першадрукароў. І менавіта мініяцюрная пластыка паўплывала на стварэнне аб’ёмна-прасторавай — згадайма тыя ж хімеры на сярэднявечных храмах. Таму наступны пункт прыпынку — скульптура Канстанціна Касцючэнкі...

У праекце “Kodex” будзе месца і для перформансу, які прадставіць адзін з найбольш знаных прадстаўнікоў гэтага віду мастацтва на Беларусі — Віктар Пятроў. А Дзяніс Скварцоў, вядомы перадусім як кінарэжысёр, паўстане ў трохі нязвыклым амплуа — як аўтар мультымедыянага праекта.

— Прага выкарыстання новых тэхналогій была здавён уласцівае беларускай культуры, — перакананы Міхаіл Баразна. — Згадайма хаця б нашы рукапісы і першадрукі...

Яшчэ адзін твор з экспазіцыі — саламяная скульптура Артура Клінава, што інтэрпрэтуе класічны твор мастацтваў, — з’яўляецца адметным прыкладам адзінства супрацьлегласцей — традыцыйнай народнай культуры ды сучаснага мастацтва.

Беларусь лічаць навічком на Венецыянскай біенале. І сапраўды: Нацыянальны павільён нашай краіны сёлета будзе прадстаўлены ўпершыню. Аднак, у той самы час, асобныя нашы мастакі ўжо бралі ўдзел у знакамітай выстаўцы. Першым з іх быў Міхаіл Савіцкі, які прэзентаваў свае творы ў павільёне СССР. У 2005 годзе беларускія творцы правялі ў межах Біенале асобную выстаўку. І вось цяпер — наступны крок.

Асобным пунктам у праграме семінара пазначана перспектыва будучых сумесных праектаў у 2012-м, калі будзе адзначацца 130-годдзе класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Тым часам Літаратурны музей Максіма Багдановіча рыхтуецца шырока адзначыць сваю 30-ю гадавіну. За гэтыя дзесяцігоддзі былі створаны асноўная экспазіцыя Літаратурнага музея, пастаянныя выстаўкі, размешчаныя ў двух філіялах — “Беларуская хатка” і “Фальварак Ракуцёўшчына”. Да таго ж, сярод разнастайных мерапрыемстваў па ўшанаванні беларускага паэта, 120-годдзе з дня нараджэння якога адзначаецца сёлета, распачаўся конкурс на стварэнне арыгінальнага лагатыпа Літаратурнага музея Максіма Багдановіча.

К.А.

Цягам фестывальных дзён пройдуць штодзённыя пасяджэнні членаў журы і тэатральных крытыкаў, якія будуць аналізаваць пастаноўкі і вызначаць лепшых артыстаў, сцэнарыстаў і рэжысёраў. Таксама жыхары і госці Гомеля змогуць папрысутнічаць на майстар-класах вядомых артыстаў з Беларусі, Расіі і Украіны. А напрыканцы знакавага мерапрыемства адбудзецца ўрачыстае ўручэнне прызоў пераможцам “Славянскіх тэатральных сустрэч” па васьмі намінацыях.

Ю.Ч.

Перспектыва і лагатып

Міжнароднае супрацоўніцтва ў музейнай сферы, якое дазваляе прыцягнуць замежных і айчынных турыстаў, сёння актуальнае як ніколі. Да таго ж, дзякуючы такім стасункам у нашу краіну прыязджаюць унікальныя разнапланавыя выстаўкі, праходзіць шэраг арт-праектаў.

Яксна новым крокам у развіцці музейнай дзейнасці мусяць стаць навукова-практычны семінар “Літаратурны музей Расіі і Белару-

сі: праблемы і перспектывы супрацоўніцтва”, які адбудзецца напрыканцы красавіка на базе Дзяржаўнага мемарыяльнага музея-запаведніка А.С. Пушкіна “Міхайлаўскае”, што знаходзіцца на Пскоўшчыне. Ён прымеркаваны да 100-годдзя з моманту адкрыцця першай музейнай экспазіцыі ў Міхайлаўскім.

Ад нашай краіны плануецца прыняць удзел супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Кожнаму з іх ёсць чым падзяліцца, у тым ліку сваімі цікавымі і арыгінальнымі распрацоўкамі.

“Славянскія...” — у Гомелі

З 12 па 17 мая ў Гомелі адбудзецца традыцыйны, адзінаццаты па ліку, Міжнародны фестываль “Славянскія тэатральныя сустрэчы”.

Як распавёў “К” намеснік дырэктара па інфармацыйнай рабоце Гомельскага абласнога драматычнага тэатра Сяргей

Гульчын, у “Славянскіх тэатральных сустрэчах” запланаваны ўдзел творчых калектываў з Беларусі, Расіі, Украіны, Малдовы і Германіі. Нашу краіну на міжнародным фестывалі прадставяць Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, Гомельскі абласны драматычны тэатр, Гомельскі гарадскі маладзёжны тэатр і Мазырскі драматычны тэатр імя Івана Мележа.

Афіцыйна

Д а д а т а к 1

**да загада Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь 16.02.2011 № 18
СПІС дзеячаў культуры і мастацтва ва ўзросце да 40 гадоў,
якім прысуджаны дзяржаўныя стыпендыі на 2011 год**

(Працяг. Пачатак у № 12 за 2010 г.)

17. МІНАЛЬКІНА Алена Вялянцінаўна — артыст хору вышэйшай катэгорыі дзяржаўнай установы “Нацыянальны акадэмічны народны хор Рэспублікі Беларусь імя Г.І. Цітовіча”.

Творчы праект: падрыхтоўка новых сольных партый да вакальна-харэаграфічных кампазіцый канцэртных праграм калектыву.

18. ПЛЯШКЕВІЧ Вераніка Мікалаеўна — артыстка вышэйшай катэгорыі дзяржаўнай установы “Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М.Горкага”.

Творчы праект: падрыхтоўка ролі Марыі Магдаліны ў рок-оперы “Ісус Хрыстос — суперзорка” Эндру Лойд Уэбера і Ціма Райса.

19. ПАЛУБІНСКАЯ Юлія Уладзіміраўна — вядучы майстар сцэны Тэатра-студыі кінаакцёра рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Нацыянальная кінастудыя “Беларусьфільм”.

Творчы праект: падрыхтоўка ролі Этэлі ў спектаклі “У ценю вінаградніка” па п’есе В.Мухар’ямава.

20. ПУСЦІЛЬНІК-МАРЧУК Наталля Георгіеўна — драматург, прэзіят, член грамадскага аб’яднання “Саюз пісьменнікаў Беларусі”.

Творчы праект: стварэнне рамана “Застацца ў жывых, або Алімпійскія гульні”.

21. РУДЗЕНЯ Сяргей Аляксандравіч — артыст дзяржаўнай установы “Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы”.

Творчы праект: падрыхтоўка і выкананне ролі Арлекіна ў паста-

ноўцы “Выкраданне Еўропы, або Тэатр Францішкі Радзівіл” па творах Францішкі Уршулі Радзівіл.

22. САВІЧ Андрэй Уладзіміравіч — член грамадскага аб’яднання “Беларускі саюз мастакоў”.

Творчы праект: серыя твораў “Захапленне роднай зямлі”.

23. СІЛЬЧУКОЎ Ілля Паўлавіч — артыст-вакаліст, саліст вышэйшай катэгорыі дзяржаўнай тэатральна-відовішчай установы “Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь”.

Творчы праект: падрыхтоўка і выкананне партый Кізгайлы ў оперы “Сівая легенда” Д.Смоўскага і Аманасра ў оперы “Аіда” Дж.Вэрдзі.

24. СУМАРАВА Кацярына Васільеўна — член грамадскага аб’яднання “Беларускі саюз мастакоў”.

Творчы праект: стварэнне серыі жывапісных твораў “Суб’ектыўны краявід”, правядзенне выстаўкі з аналагічнай назвай у Мінску і іншых гарадах Беларусі.

25. ЧАРВОНЦАВА Лізавета Львоўна — мастак дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, член грамадскага аб’яднання “Беларускі саюз майстроў народнай творчасці”, выкладчык народных рамястваў аддзялення дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ўстановы адукацыі “Маладзечанскае музычнае вучылішча імя М.Агінскага”.

Творчы праект: стварэнне калекцыі твораў выцінанкі выставачнага і музейнага прызначэння на тэму “Беларуская міфалогія”.

(Працяг будзе.)

Святкаванне 130-годдзя з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа будзе адбывацца цягам 2011 — 2012 гг.

Ёсць ідэі пра класікаў?

Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь падрыхтаваны план мерапрыемстваў да знакавых дат. А ўсіх зацікаўленых Міністэрства запрашае звярнуцца з магчымымі прапановамі на электронны адрас ministerstvo@kultura.by да 11 красавіка.

А што ж у самім плане? Міністэрства культуры і Міністэрства замежных спраў будуць прапановаў унясенне 130-годдзя нашых класікаў у Спіс памятных дат UNESCO. А ў Варшаве запланавана з’яўленне помніка класікам. Магчыма, што помнік Якубу Коласу з’явіцца і ў расійскім Курску. Гледачы ў Латвіі пазнаёміцца з творчасцю Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, а ў Літве — Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Шырокае святкаванне юбілеяў адбудзецца на Беларусі. Яшчэ адна скульптурная кампазіцыя — пад назвай “Якуб Колас. Роздум” — запланавана для ўсталявання на тэрыторыі Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. Завершыцца выданне Збору твораў Коласа ў 20 тамах, з’явіцца кнігі пра жыццё і літаратурную спадчыну паэтаў, фотаальбом “Мясцінамі Янкі Купалы”.

У галіне кінематаграфіі юбілей таксама пакіне свой след. Гледачы, мяркуецца, змогуць пабачыць мастацкія тэлевізійныя стужкі “Талаш” па коласаўскай апавесці “Дрыгва” і “Купала. Лёс Песняра”. Дакументальныя фільмы з субцітрамі на англійскай мове пра жыццё творцаў дапамогуць жыхарам замежжа бліжэй пазнаёміцца з іх асобамі.

Пераможны эскіз

7 красавіка ў галерэі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў былі падведзены вынікі конкурсу на стварэнне помніка выдатным беларускім Песнярам Янку Купалу і Якубу Коласу для парку “Марское вока” г. Варшавы.

Арганізатары конкурсу — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, БДАМ і Беларускі саюз мастакоў.

На конкурс было пададзена дваццаць эскізных праектаў пад трохзначнымі нумарамі, якія ўказвалі на ананімнасць аўтараў.

Члены прафесійнага журы (старшыня — міністр культуры краіны Павел Ладушка) уважліва разгледзелі і абмеркавалі кожны праект. У выніку закрытага галасавання большасцю галасоў журы зацвердзіла эскізны праект пад № 444-2. Пасля рас-

пачатвання аўтарскага канверта пераможцамі аказаліся скульптары Леў і Сяргей Гумілеўскія і архітэктар Яўген Міцко. Такім чынам, яны атрымалі права на далейшую працу над помнікам.

Сцэнарыі мультфільмаў **Увага!**

Адкрыты маладзёжны конкурс на стварэнне літаратурнага сцэнарыя мультыплікацыйнага фільма, прысвечанага нацыянальнай тэматыцы, абвясціла Міністэрства культуры напрыканцы сакавіка.

Старшынёй журы конкурсу з’яўляецца дырэктар Дэпартамента па кінематаграфіі Міністэрства Алег Сільвановіч.

Як паведамілі карэспандэнту “К” у Дэпартаменце, ацэньваць дасланыя работы будуць таксама старшыня Беларускага саюза кінематаграфістаў Віктар Васільеў, кінарэжысёр студыі мультыплікацыйных фільмаў Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” Аляксандр Ленкін, кінарэжысёр-пастаноўшчык студыі ігравых фільмаў “Беларусьфільм” Алена Турава, сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі Георгій Марчук...

На конкурс прымаюцца работы ад паўналетніх аўтараў, якія на момант падачы заяўкі маюць не больш за 31 год. Яны павінны накіраваць лісты на адрас Дэпартамента па кінематаграфіі з пазнакай “На маладзёжны конкурс” не пазней за 1 кастрычніка 2011-га. Палажэнне конкурсу, падрабязныя правілы афармлення сцэнарыяў і форму заяўкі можна знайсці на афіцыйным сайце Міністэрства культуры.

Журы разгледзіць сцэнарыі ў лістападзе 2011-га, а 17 снежня, у Дзень беларускага кіно, назаве пераможцу. Ён атрымае грашовую прэмію ў памеры 40 базавых велічынь, уладальнік II месца — прэмію ў памеры 30 базавых велічынь, а ўладальнік III-га — прэмію, што складае 20 базавых велічынь. Аўтары найлепшых работ могуць разлічваць на экранізацыю твораў.

Ван Дэйк у сталіцы

13 красавіка ў Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі адбудзецца адкрыццё выстаўкі “Ван Дэйк і яго эпоха”.

Арыгіналы твораў славутага мастака прадстаўлены са збору Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея. Па словах загадчыка яго мастацкага аддзела Кацярыны Санюкевіч, асноўную частку экспазіцыі складуць 34 гравюры Антоніса Ван Дэйка — знакамітага фламандскага мастака XVII стагоддзя, вучня і папленніка Пітэра Паўля Рубенса. На выстаўцы будзе прадстаўлена таксама і частка “Іканаграфіі” Ван Дэйка — галерэі выяў знакамітых сучаснікаў славутага майстра.

Апрача таго, у экспазіцыі наведвальнікі Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі змогуць пабачыць графіку іншых знакамітых еўрапейскіх мастакоў, у прыватнасці — тры работы Рубенса.

Выстаўка твораў Ван Дэйка ўжо праішла з вялікім поспехам у Польшчы, а цягам сакавіка экспанавалася ў Віцебску. У сталіцы яе можна будзе наведаць да 9 мая.

Галоўнай лініяй другога пасяджэння Рэспубліканскага грамадскага савета па справах культуры і мастацтва пры Савеце Міністраў краіны стала тэма “Культура — выхаванне праз усё жыццё”. 5 красавіка члены Савета сабраліся ў Гомелі — Культурнай сталіцы краіны і СНД-2011, дзе свае залы гасцінна раскрыў Палац Румянцавых і Паскевічаў. На пасяджэнні прысутнічалі рэктары творчых ВНУ, знакамітыя дзеячы культуры і мастацтваў, кіруючыя асобы міністэрстваў культуры, інфармацыі, адукацыі, эканомікі.

Як зазначыў для журналістаў перад пачаткам пасяджэння міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка, “...у Беларусі робіцца шмат, каб чалавек быў культурна выхаваны. Але ці эфектыўна працуюць нашы ўстановы культуры: клубы, музеі, тэатры? Ці хапае іх? Ці добры прадукт яны прапаноўваюць? Усё гэта патрабуе абмеркавання, каб выпрацаваць дадатковыя падыходы да стварэння больш якасных умоў для культурнага выхавання асобы”.

Неабходны складнік самастойнай дзяржавы

Адкрываючы пасяджэнне, міністр культуры Павел Латушка зазначыў:

— Кожная дзяржава будзеца на двух стаўпах: эканоміка з аднаго боку, культура і адукацыя, разам, — з другога. Менавіта разам. Уявіць сабе магчымасць існавання ўстойлівай дзяржаўнай структуры без гэтых элементаў немагчыма.

Мы павінны разумець, што ўспрыняцце выхавання культурнай асобы выключна ў кантэксце існуючай сістэмы адукацыі — толькі частка гэтай агульнай праблематыкі. Грамадзяніна краіны патрэбна культурна вы-

святрджаць, што ўсё добра з эстэтычным выхаваннем у сферы адукацыі”, — зазначыў пасля заканчэння даклада Павел Латушка. Тую думку падтрымалі іншыя члены Рэспубліканскага савета, зазначыўшы падзенне ўзроўню адукацыі сённяшніх школьнікаў. Потым тыя падлеткі ідуць у творчыя ВНУ, дзе прорва паміж гэтым пакаленнем і, скажам, іх папярэднікамі ўсяго пяць — дзесяць гадоў таму становіцца куды больш відавочнай.

У адказ намеснік міністра адукацыі Віктар Яжык зазначыў, што з 2006 года ў краіне зацверджаны культуралагічны прынцып выхавання. Цяпер дапрацоўваецца нарматыўная база Коджса аб адукацыі, таму ў дзе-

пачынаецца з чатырох гадоў і працягваецца практычна ўсё жыццё. Яна зазначыла, што на сёння музыкант не мае магчымасці працягваць паслядипломную адукацыю непасрэдна па сваёй прафесіі. Цяпер у краіне страчана гістарычная форма адукацыі, якая дае такую ступень, як доктар мастацтваў, прызнаюць ва ўсіх найбуйнейшых універсітэтах Еўропы і свету.

— Музыкант павінен пастаянна знаходзіцца ў творчым асяроддзі, мець магчымасці выязджаць у замежжа на стажыроўкі, — дала рэктар БДАМ. — Пры гэтым неабходна распрацаваць больш эфектыўныя механізмы, каб зацікавіць маладых спецыялістаў з еўрапейскай адукацыяй працай на радзіме. А для гэтага патрэбна стварыць у Беларусі менеджмент для музыкантаў, узяўшы, магчыма, на ўзбраенне існуючую ў многіх краінах праграму “Вяртанне”...

Павел Латушка пагадзіўся з неабходнасцю падрабязна вывучыць агульныя праблемы і дадаў, што з бягучага года Міністэрства культуры пачынае адпраўляць таленавітую моладзь з творчых ВНУ ў замежныя стажыроўкі. “Спадзяёмся, хутка атрымаем неабходную падтрымку і нам удадзецца змяніць Палажэнне аб спецыяльным фондзе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва. Тады з дапамогай яго сродкаў зможам запрашаць іншамой-

даследаванне кафедры сацыялогіі факультэта філасофіі і сацыяльных навук БДУ. У ім, сярод іншага, гаворыцца: сёння ніхто з апітаных маладых людзей не ведае імёнаў Стэфаніі Станюты і Мікалая Яроменкі-старэйшага...

Але ці знойдуцца сярод маладых “акул пярэ” журналісты, якія дакладна і крэатыўна змогуць данесці культурны аспект да аўдыторыі? Прынамсі, намеснік міністра інфармацыі Ігар Лапцёнак зазначыў, што сёлетнія выпускнікі Інстытута журналістыкі БДУ падрыхтаваны не так добра, як раней.

Таццяна Арлова бачыць адну з прычын падзення агульнакультурнага ўзроўню ў тым, што з моманту знікнення ў школе дысцыпліны “Сусветная мастацкая культура” ў Інстытуте журналістыкі пачала прыходзіць вельмі дрэнна падрыхтаваная моладзь. Каб улічыць гэты кантэст айчынай культуры, журналіст павінен вызначыць сэнс і каштоўнасць прадукту, а для гэтага неабходна веданне спецыфікі, візуальная нагляджанасць. На жаль, паводле існуючых адукацыйных планаў, за пяць гадоў навучання ў Інстытуце журналістыкі на прадмет “Гісторыя мастацтваў”, які ўключае веды па тэатры, музычным мастацтвам, архітэктуры, кіно, мастацкіх стылях і напрамках, адводзіцца ўсяго 24 лекцыйныя гадзіны! Зразумела, ёсць яшчэ

Эксклюзівы і...

27 красавіка ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі адбудзецца афіцыйная цырымонія адкрыцця аргана, падаранага аўстрыйскім прафесарам Ёханам Трумэрам.

А два ранейшыя эксклюзіўныя інструменты — скрыпка А.Гварнеры і сярэбраная флейта фірмы “Maramatsu” — гучалі 6 красавіка на “Вечары кансерваторыі” ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

На канцэрце прысутнічалі прадстаўнікі Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, намеснік Прэм’ер-міністра Анатоль Тозік, міністр культуры краіны Павел Латушка, міністр адукацыі Сяргей Маскевіч, іншыя афіцыйныя асобы. У зале было шмат прафесійных музыкантаў і аматараў розных пакаленняў з усіх куткоў краіны. Каб напоўніць прэзентаваць дасягненні нашай вядучай навучальнай установы ў галіне акадэмічнага музычнага мастацтва, патрабаваліся б дзесяткі, а то і сотні праграм. Бо тут што ні студэнт — то лаўрэат аднаго ці некалькіх конкурсаў. Што ні калектыў — то сапраўдная выканальніцкая перліна, якой пазайздросцяць самі мэтры. І хаця вечар сабраў толькі асобных стыпендыятаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, “усяго” сем калектываў (насамрэч іх удвая больш), сярод якіх быў аркестр народных інструментаў педагагічнага факультэта БДАМ у Магілёве, праграма атрымалася не толькі размаітай, але і тэатралізаванай.

З панядзелка ж на авансцэну выйдзе даследчыкі: 11 — 15 красавіка ў БДАМ пройдуць XX Міжнародныя навуковыя чытанні памяці Л.Мухарынскай “Музычная культура Беларусі на скрыжаванні эпох” і Міжнародны фестываль этнакультур.

Залатая проба

Вызначаны тэрміны і фармат сёлетняга Міжнароднага музычнага фестывалю “Залаты шлягер у Магілёве”.

Ён пройдзе 5 — 9 кастрычніка і акрамя канцэртных праграм будзе ўключаць Конкурс вакальна-інструментальных ансамбляў імя У.Мулявіна.

Прыём заявак на конкурс скончыцца 1 жніўня, так што ў жадаючых паказаць сваё майстэрства ёсць час, каб падрыхтаваць на ўсе сто твор не толькі са свайго рэпертуару, але і з песеннай спадчыны легендарных “Песняроў”: гэтая ўмова на “шлягерным” творчым спаборніцтве — абавязковая. Дзякуючы ёй, кожны такі конкурс дорыць нам новыя прачытанні вядомых “песняроўскіх” кампазіцый на розных мовах свету.

Рэальна? Раяльна!

Першы музычны форум “Магія раяля”, што запланаваны на 14 — 18 мая? Такого ў Мінску яшчэ не было!

Сярод арганізатараў — Міністэрства культуры Беларусі і прыватная прадзюсарская кампанія, якая правяла фестываль “Уладзімір Співакоў запрашае”.

Як паведаміў на прэс-канферэнцыі дырэктар апошняй Максім Берын, яшчэ ў час таго фестывалю яго неаднаразова запыталі, што ж ён прывязе надалей. І не праз год, а раней! Так нарадзілася ідэя майскага свята — тым больш, што на Беларусі існуе прызнаная ў свеце нацыянальная школа фартэп’янага выканальніцтва. Дый знакамітыя майстры ніколі не абміналі Мінск з гастролямі.

На форуме “Магія раяля” мы сустрэнемся з такімі званымі піяністамі розных стыляў, як Барыс Беразоўскі, Даніл Крамер, Мікалай Пятроў, Аляксандр Гіндзін. Акрамя ўласных выступленняў, госці правядуць адкрытыя, “шырокафарматныя” майстар-класы, а таксама “прэзентуюць” на сваіх канцэртах маладых перспектывных піяністаў Беларусі і Расіі.

Адметным стане прыезд Валерыя Гергіева разам з аркестрам і салістамі Марыінскага тэатра — 8-га мая, напярэдадні Дня Перамогі.

Гомель прыняў другое пасяджэнне Рэспубліканскага грамадскага савета па справах культуры і мастацтва

Адрозніць барока ад рэнесансу

хоўваць, а таксама стымуляваць да культурнага развіцця праз усё жыццё, — падкрэсліў міністр.

У гэтай сувязі кіраўнік Міністэрства зазначыў, што ў краіне існуе развітая сетка ўстановаў адукацыі сферы культуры. Але ці з’яўляецца яна дастаткова эфектыўнай? Павел Латушка падкрэсліў неабходнасць высветліць, ці хапае наяўных устаноў, наколькі яны запатрабаваны, ці эфектыўна працуюць у дадзеным кірунку.

Крокі да вяртання

У Палажэнні аб Рэспубліканскім савете сказана, што ён створаны, акрамя іншага, для распрацоўкі канкрэтных захадаў па вырашэнні праблемных пытанняў у сферы культуры. Таму з самага пачатку дакладчыкаў прасілі не толькі прыводзіць панараму фактаў па заяўленай тэме, але акцэнтаваць увагу на болевых кропках і прапаноўваць магчымыя шляхі іх ліквідацыі.

Некаторыя даклады сапраўды атрымалі значны розгалас. У прыватнасці, уразілі факты, агульныя намеснікам начальніка ўпраўлення навукова-метадычнага суправаджэння адукацыйнага працэсу Нацыянальнага інстытута адукацыі пры Міністэрстве адукацыі краіны Аленай Гуляевай. Яна зазначыла, што ў школьнай праграме з абавязковых дысцыплін эстэтычнага кірунку засталіся “Музыка” і “Выяўленчае мастацтва”, якія выкладаюцца, адпаведна, з першага па чацвёрты і з першага па пяты клас. За 2010 год амаль 86 тысяч школьнікаў наведвала факультатывы па культуралагічным накірунку (гэта прыблізна 9% ад агульнай колькасці навучэнцаў школ, гімназій і ліцэяў).

“Не будзем утойваць, пры такой падрыхтоўцы сённяшніх школьнікаў наўрад ці зможам адрозніць барока ад рэнесансу. Не магу

ячаў культуры яшчэ ёсць час звярнуцца з канкрэтнымі прапановамі, каб іх можна было паспець прыняць да разгляду.

Значым, што Міністэрства культуры Беларусі ініцыявала прапанову аднаўлення ў абавязковай праграме агульнаадукацыйных школ прадмета “Сусветная мастацкая культура”. Таксама Павел Латушка падтрымаў прапанову Віктара Яжыка падумаць над правядзеннем сумеснай калегіі двух міністэрстваў, каб прыйсці да эфектыўных вырашэнняў вострых пытанняў.

Болевая сінопка

Болевая кропка ў сферы музычнай адукацыі трапна акрэсліла спадчынны музыкант, начальнік аддзела вучэбна-метадычнага забеспячэння ўстаноў адукацыі ў галіне культуры Інстытута культуры Беларусі Яўгенія Дзягілева. З яе слоў, Міністэрствам адукацыі не заўсёды ўлічваецца спецыфіка выкладання музыкі. Прынамсі, у існуючых планах будучы музыкант, паступіўшы ва ўстанову пасля базавай школы, павінен правесці за партай чатыры гады, а выпускнік адзінаццацігодкі — тры. Яўгенія Адамаўна ўпэўнена, што такая разбежка замінае якаснай арганізацыі адукацыйнага працэсу, бо прафкампанент пачынаецца ўжо з першага курса, а не з другога.

Сярод іншага, выступаючы прапанавала і абавязковае вывучэнне ў раёнах запыту на спецыялістаў у сферы музыкі, бо на рэгіянальным узроўні ўстановы адукацыі нярэдка адкрываюць спецыяльнасці, якія дубліруюць існуючыя курсы ў профільных вучылішчах і ВНУ. Прычым у першых — не заўсёды адпаведны ўзровень педагагічных кадраў па профільных прадметах.

Прамоўцу падтрымала рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Кацярына Дулава нагадала, што музычная адукацыя

ных выкладчыкаў да нас і накіроўваць прадстаўнікоў айчыннага прафесарска-выкладчыцкага складу за мяжу”, — зазначыў міністр.

Культурны спектр журналістыкі

Якую б тэму ні закраналі на пасяджэнні, часцей за ўсё ў дакладзе ўзнікала пытанне ўзаемадзеяння са сродкамі масавай інфармацыі. Старшыня Саюза тэатральных дзеячаў Аляксей Дударэў зазначыў: “Усе мы ведаем, што на сённяшні дзень густы моладзі фарміруе, у асноўным, тэлебачанне і Інтэрнэт. Дык чаму ў саміх СМІ ўсё менш і менш перадач аб культуры?”

Шмат гаварылі аб тым, наколькі не стае спецыяльнага тэлевізійнага канала, кшталту расійскага — “Культура” — ці французскага — “Mezzo”. Дзе ж знайсці доступ да ўзораў айчыннага мастацтва: балета, оперы, драматычных, лялечных, музычных спектакляў, фальклору?

Прафесар, доктар філалагічных навук, тэатральны крытык Таццяна Арлова зазначыла, што ў новым тысячагоддзі склалася сітуацыя, калі СМІ, асабліва электронныя, актыўна канкуруюць з адукацыйнай, якую даюць школы і ВНУ. Але сучасныя мас-медыя з’яўляюцца арыентаваны на публіку на забаўляльныя жанры. Аб культурных жа падзеях у лепшым выпадку інфармуюць, а многія эксклюзівы ўвогуле выпадаюць з поля іх зроку.

У век найноўшых тэхналогій размова пра культуру перамяшчалася ў блогасферу. Гэты сегмент сёння вельмі папулярны ў моладзі, аднак Таццяна Арлова ўсхвалявана тым, што ён дае павярхоўную інфармацыю. Усё, што датычыцца культуры і мастацтва, па яе словах, сёння адышло ў галіну забаў, а не адукацыі. Пацвярджэннем таму стала

спецкурсы на чацвёртым годзе навучання, аднак агульны нізкі ўзровень культурнай адукацыі спараджае факталагічныя памылкі і адсутнасць аналітыкі.

У сувязі з гэтым Таццяна Арлова прапанавала вельмі сур’ёзна перагледзець вучэбныя планы, а ў грамадскіх творчых аб’яднаннях адрадыць працу па асвеце і выхаванні моладзі, якая сёння адсутнічае.

Кропка адліку

Як зазначыў на заканчэнне Павел Латушка, гэтая сустрэча прадманстварвала, што такая сістэма, як грамадскі савет, з удзелам творчай інтэлігенцыі, — функцыянуе, прычым досыць эфектыўна.

— Але гэта не азначае, што праблем не існуе. Праблемы мы павінны вырашаць сёння, дбаючы пра нашу будучыню. Мы зразумелі, што неабходна большая каардынацыя ўзаемадзеяння на ўзроўні міністэрстваў культуры і адукацыі па пытаннях выхавання культурнай асобы. Неабходна большая каардынацыя дзеянняў і падпарадкаваных нам інстытутаў, у прыватнасці — Інстытута культуры Беларусі. Зразумела, што вельмі важным у выхаванні культурнай асобы з’яўляецца роля сродкаў масавай інфармацыі, таму мы павінны больш актыўна супрацоўнічаць з Міністэрствам інфармацыі. Неабходна павялічыць і пашыраць выкладанне эстэтычных дысцыплін у сістэме адукацыі. Культура і адукацыя аб’ядноўвае нас, аб’ядноўвае ў адной дзяржаве, пабудову якой без культурна адукаванай асобы ўявіць немагчыма, — падвёў вынік пасяджэння міністр.

Настасся ПАНКРАТАВА, Юрый ІВАНОЎ (фота), нашы спецыяльныя карэспандэнты Мінск — Гомель — Мінск

Пад час нядаўняй рабочай нарады, праведзенай Міністэрствам культуры і Міністэрствам спорту і турызму, прадстаўнікі турагенцтваў ужо не ўпершыню наракалі на брак маршрутаў і адметнасцей, якія рэальна можна прапанаваць турыстам. Бо тыя, маўляў, кожны раз патрабуюць нечага новенькага, і часам даводзіцца, што называецца, шукаць раяль у кустах. Але ўзнікае пытанне: ці не лепш замест гэтага насычаць ужо існуючыя турыстычныя маршруты (і цалкам рэальнымі) аб'ектамі паказу, знаходзячы іх літаральна па дарозе? Гэтым вырашыў пацікацца незадоўга да Міжнароднага дня помнікаў і гістарычных мясцін. Аўтобусы з экскурсантамі нярэдка выпраўляюцца ў бок Полацка, які небеспадстаўна пацікавае сябе як сур'ёзны турцэнтр. З Мінска ў "калыску дзяржаўнасці" ёсць два маршруты: або па прамой трасе, або цераз Глыбокае і Мосар. І ў абодвух выпадках турыстам было б зручна завітаць па дарозе і на Ушаччыну. Балазе там ёсць цэлая гронка адметнасцей, якія мясцяцца блізняка адна ля адной. Але пакуль што аўтобусы праязджаюць зусім побач з імі, толькі — не спыняючыся.

аднаразова, ды пакуль што безвынікова. Вольга Карчэўская прычыну бачыць у тым, што сядзіба сёння апынулася ў цэнтры ажыўленага населенага пункта, і таму такая вабнота сельскага турызму, як аддаленасць ад цывілізацыі, тут адсутнічае. Зрэшты, іншыя фактары здатныя неяк ураўнаважыць гэтую акалічнасць. Сярод іх — і тая ж аўтамагістраль, якая пасля Полацка скіроўваецца на Санкт-Пецярбург. Аб'ектаў прыдарожнага сэрвісу на яе беларускім адрэзку ўжо даволі шмат, але... Пагадзі-

Звесткі пра Арэхаўна можна знайсці на турыстычным сайце Віцебшчыны. Але... Ці кожны патэнцыйны інвестар знойдзе гэты сайт? Як водзіцца ў сённяшнім свеце, зазвычай не мы шукаем тыя або іншыя тавары, а яны самі знаходзяць нас — праз тонка прадуманую рэкламную кампанію.

Мясцовыя ўлады ўсё ж не пакідаюць спробы адшукаць для палаца Грабоўскіх новага гаспадара. Асцярожнае спадзяванне яны ўскладаюць на інвестыцыйны форум, які запланаваны ў раёне ў бліжэйшай будучыні. І сапраўды, як паказвае досвед іншых куткоў Беларусі, знайсці інвестара для такога помніка спадчыны сёння вельмі складана. Але — рэальна.

Хоць на дрывы пусціць...

Колішняя сядзіба Маліноўскіх у вёсцы Чарапоўшчына — лічы, гатовы аб'ект агратурызму з гістарычным ухілам. Адметны дамок будавалі відавочна не італьянскія архітэктары, а тутэйшыя майстры: напалову ён — з цэглы, а напалову — з дрэва. Але брак "высокай школы" цудоўна кампенсавалася вынаходлівасцю мясцовых дойлідзів.

Мясціны тут — ціхія і надзвычай прыгожыя, і спыніўшыся ў тым дамку на пастой, шчаслівы ўладальнік асабістага транспарту (веласіпед таксама падыйдзе) здолел бы паставіць своеасаблівы эксперымент: ніколі не ўваходзіць двойчы ў адну ваду за ўвесь час адпачынку. Азёраў на Ушаччыне безліч: хтосьці кажа, што 120, хтосьці — 180... І кожнае мае свой "твар". А зусім побач, за цяперашняй мяжой раёна, — знакамітае Шо, якое лічылася пэўны час цэнтрам Еўропы, найглыбейшае на Беларусі возера Доўгае... Думаецца, знайшлося б нямала тых, хто аддаў бы перавагу такому спосабу адпачынку перад аднастайнымі і тлумнымі пляжамі Крыма або Турцыі.

Зрэшты, досыць пастаральных карцін. Сядзіба Маліноўскіх турыстаў сёння не прымае.

"Яшчэ ў 20-я гады то была здатная будыніна з верандай, зашклёнай разноколёрнымі шкельцамі", — згадаў некалі Васіль Быкаў, які ў дзіцячым веку часцяком бегаў падзівіцца на панскі палац. "Адна з нямногіх сядзіб Беларусі, стан якой выклікаў у мяне прыемнае здзіўленне <...>. Усе шыбы цэлыя, ніякіх паганых надпісаў унутры, столь, здаецца, прастаяла б яшчэ некалькі стагоддзяў..." Гэта водгук аднаго з інтэрнэт-карыстальнікаў, і зроблены ён быў ужо ў верасні 2009-га.

Здавалася б, зусім мала часу прайшло: нейкія паўтара года. Але мае ўражанні ад наведання колішняга маёнтка Маліноўскіх былі зусім іншыя. І справа нават не ў выбітых шыбах або непрыстойных графіці, якія ўжо паспелі з'явіцца. Галоўная праблема будынка — вялізная рваная "рана", што ўзнікла на столі, па ўсім, літаральна ў гэты халодны сезон. Скрозь яе праглядаюцца промні сонца — і гэта значыць, што праз дзіравы дах вільгаць трапляе наўпрост у будынак.

Сведчанню, да чаго можа прывесці падобны стан рэчаў, доўга шукаць не выпадае. Побач з сядзібным домам — старая стайня, збудаваная ў такім самым "цагляна-драўляным" стылі. Яе гонта канчаткова абрынулася, пахаваліся пад сабою і добрую палову пабудовы.

Між тым, у інтэр'ерах сядзібнага дома захавалася нямала арыгінальных фрагментаў: і драўляная вінтавая лесвіца, і ляпныя разеткі, і нават кесонная столь... А вось дзверы туды "гасцінна" адчынены, і ніякіх прыкмет дагляду заўважыць мне не ўдалося.

Зважаючы на згаданыя акалічнасці, лёгка зрабіць выснову аб тым, што сядзіба мае "безгаспадарны" статус. Ды, як выявілася, гэта не зусім так. Як паведамілі мне ў адзеле культуры, маёнтак ужо гадоў мо дзесяць таму перайшоў у прыватную ўласнасць, прычым уласнікі за гэты час змяняліся. Аднак тыя змены, відавочна, не пайшлі сядзібе на карысць. Дзіўна, але гаспадар зусім не імкнецца захаваць і прымножыць укладзеныя ў маёмасць грошы!

Не даць брэндру рассыпацца ў друз

**Чыста, дагледжана, але...
пуставата**

Калісьці праз Ушаччыну — месца подзвігу беларускіх партызанаў — ужо праходзіў вялікі турыстычны маршрут, прычым усесаюзнага значэння. Першае сведчанне сур'ёзнасці гэтага статусу сустракаеш ужо ля павароту ў райцэнтр з полацкай трасы. Указальнік, які скіроўвае турыстаў да мемарыяла "Прарыў", выкананы ў тым жа манументальным ключы, што і сам комплекс. Не заўважыць яго папросту немагчыма. Адпаведна, у тыя часы не абы-як дбалі пра інфармацыйнае забеспячэнне маршрутаў, і сучаснікам ёсць чаму павучыцца.

Той усесаюзны маршрут спыніў сваё існаванне разам з самім СССР — гэта значыць, два дзесяцігоддзі таму. Скіроўваючыся да мемарыяла, задаешся пытаннем: што ж сталася за гэты час з аб'ектамі паказу, якія ствараліся зусім не з "мясцовым" размахам? Ці "пацягнуў" іх утрыманне Ушачкі раён?

Як выявілася, перасцярогі — марныя. Выбітны ўзор беларускага манументальнага мастацтва, чые вартасці ані не састарэлі пасля змены эпох, захоўваецца ў чысціні і парадку. І гэта прытым, што месціцца ён, лічы, пасярод чыстага поля, а дзень майго наведання быў далёкі ад усіх памятных дат ды іншых "адмысловых нагод" для дзяжурнага добраўпарадкавання.

Не зведаў заняпаду і Музей народнай славы — вялікі будынак у цэнтры пяцітысячнага мястэчка Ушачы, які змяшчае не толькі манументальныя роспісы Уладзіміра Крываблоцкага ды іншыя творы мастакоў павяенных пакаленняў, але і арыгінальныя карціны з унікальнай нават па сучасных мерках партызанскай галерэі.

Адзіная праблема — турысты. Са слоў дырэктара музея Наталлі Бугай вынікае, што сёння асноўная іх катэгорыя — гэта школьнікі з Ушаччыны ды прылеглых раёнаў. Дакладна такая самая карціна назіраецца і ў філіяле музея — хаце Васіля Быкава: чыста, дагледжана, але... пуставата.

Выправіць сітуацыю можа толькі інкарпараванасць гэтых аб'ектаў у новыя папулярныя маршруты — не лакальна, а нават не рэгіянальнага характару. Тым больш, адметнасці савецкіх часоў дапаўняюцца даўнейшымі гісторыка-культурнымі помнікамі.

З прабоінай у даху

У самай сярэдзіне дзесяцікіламетровага адрэзку, які аддзяляе Ушачы ад трасы "Мінск — Полацк", падарожнік прамінае аграгарадок "Арэхаўна". Дамкі і крамы, што зіхацяць свежай фарбай, выразна кантрастуюць з шэрым аблезлым будынкам, які займае цэнтра-

Як правесці турыстызацыю: адметнасці азёрнага краю замест "раяля ў кустах"

льнае месца на аграгарадоцкай плошчы і таму хоцькі-няхоцькі прыцягвае да сябе ўвагу.

Колішні палац Грабоўскіх, якому ўласцівае нязвычайнае для такіх пабудов асіметрычнае архітэктурнае вырашэнне, праслужыў тутэйшым жыхарам аж да 1998 года: пакуль яго тэхнічны стан не запатрабаваў неадкладнага рамонту, там месцілася школа. А вось далейшы лёс помніка спадчыны 1-й паловы XIX стагоддзя, што называецца, завіснуў у паветры.

Казаць пра тое, што мясцовыя ўлады кінулі помнік спадчыны на волю лёсу, ніяк не выпадае. Вокны палаца і пагэтуль наглуха пазабіваныя дошкамі, прычым гэтая эфектыўная мера кансервацыі падмацавана яшчэ адной: увядзеннем пасады вартуніка, які замацаваны канкрэтам за гэтым аб'ектам.

— Цягам пэўнага часу мы спрабавалі арганізаваць ахову палаца на грамадскіх пачатках, — распавядае намеснік старшыні Ушачкага райвыканкама Вольга Карчэўская. — Але хутка перакарналіся ў тым, што куды эфектыўней даручыць гэтую справу канкрэтнаму чалавеку, які атрымлівае заробак і нясе персанальную адказнасць.

Натуральна, такія захады (а яны, як ні дзіўна, яшчэ не сталі агульнай практыкай у маштабах краіны) вартыя паўсоднага пераймання. Ды, на вялікі жаль, руплівасць мясцовых улад не

здолела ўратаваць будынак ад сапраўднай бяды: адносна нядаўна ў яго даху з'явілася прабоіна, якая мае заканамерную схільнасць павялічвацца ў памерах. А ля фасада літаральна за апошнюю зіму назбіралася ладная купка друзу побач з шыкоўным каваным балконам, які захаваўся яшчэ з "панскіх" часоў.

Адпаведна, стан будынка прымушае неадкладна паклапаціцца пра ягоную будучыню. Зрэшты, як запэўніла мяне Марыя Шэўчанка, якая выконвае абавязкі начальніка аддзела культуры Ушачкага райвыканкама, такія захады робяцца рэгулярна. І варыянтаў тут бачыцца два.

У свой час у адзеле культуры райвыканкама саспеў праект пераўтварэння сядзібы ў Цэнтр традыцыйнай культуры — з майстэрнямі рамеснікаў, сувенірнай крамай і "аўтахтоннымі" стравамі. Праект, неаспрэчна, прыгожы, ды і ў яго запатрабаванасць верыцца ахвотна. Пры добрай арганізацыі справы і, галоўнае, яе належнай "раскрутцы" тая ж блізкая полацкая траса рэгулярна дастаўляла б наведвальнікаў. Праблема толькі ў фінансаванні. І вырашыць яе самастойна невялічкі Ушачкі раён не можа.

Другі спосаб — перадача сядзібы ў прыватныя рукі. Па словах прадстаўнікоў раённага кіраўніцтва, спробы знайсці для яе інвестара рабіліся ўжо не-

цеся, адна справа — спыніцца на ноч у "стандартным" матэлі на ўзбочыне заўсёды шумнай шашы, і зусім іншая — у шляхецкім маёнтку на беразе прыгожага возера. Урэшце, блізкасць агламерацыі "старага" і "новага" Полацкаў, з іх амаль 200-тысячным гарадскім насельніцтвам, таксама здолела б забяспечыць такі тураб'ект кліентамі.

Часам здараецца, што непарушным мурам паміж патэнцыйным уласнікам і старой сядзібай з'яўляецца прадаяная цана апошняй, якая зусім не адпавядае рэальнаму попыту. Намеснік старшыні райвыканкама па эканамічных пытаннях Вера Дзямешка запэўніла мяне, што Арэхаўна — гэта зусім не той выпадак. Мясцовыя ўлады дакладна ўсведамляюць: зарабіць на занятым палацы ўсё адно не атрымаецца. І гатовы аддаць яго, лічы, задарма, але — з абавязковай умовай прадстаўлення інвестыцыйнага праекта, які працаваў бы на карысць раёна. "Асабіста даводзілася гутарыць з некалькімі зацікаўленымі бізнесменамі. Яны выяўлялі жаданне прыдбаць помнік спадчыны менавіта на такіх умовах", — кажа яна.

Таму праблема тут мае іншы характар. Як неаднойчы ззначалі спецыялісты Міністэрства культуры краіны, кампаніі па перадачы закінутых шляхецкіх сядзіб у прыватныя рукі сур'ёзна бракуе рэкламна-інфармацыйнага забеспячэння.

Зрэшты, гэта ягоная асабістая справа. Зусім іншы аспект — захаванне гісторыка-культурнай спадчыны, да якой, без сумневу, дэ-факта належыць і былы сядзібны дом Маліноўскіх. Але... Як выявілася, даць юрыдычную ацэнку дзеянням уласніка на дадзены момант, бадай, немагчыма: палацава-паркавы комплекс не ўнесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, і таму сёння з ім, па ідэй, можна рабіць усё, што заўгодна, — хоць на дровы пусціць.

Паводле беларускага заканадаўства, выступіць з ініцыятывай аб наданні аб'екту статуса помніка спадчыны можа кожны руплівец. Але перадусім яе варта чакаць менавіта ад спецыяліста, адказнага за справу аховы спадчыны ў раёне. Як выявілася, на Ушаччыне гэтая справа даручана “ў нагрук” ўжо згаданай Наталлі Бугай.

Малады і імпульсны дырэктар Музея народнай славы на жыццё не скардзілася, але... Мяркуйце самі: пад ейнай апекай — і вялікі музей, і два яго філіялы — комплекс “Прарыў” і хата Васіля Быкава. І плюс яшчэ іншыя абавязкі. Толькі археалагічных помнікаў у раёне болей за 20, а нават проста дабрацца да гэтых курганаў і могілнікаў не так і лёгка: часам яны месцяцца літаральна пасярод лесу.

На Ушаччыне ёсць што ахоўваць. І таму пазіцыя Міністэрства культуры краіны, якое ўжо не першы год настойвае на неабходнасці ўвядзення ў штат райаддзелаў культуры тых спецыялістаў, якія займаліся б справай аховы спадчыны не “па сумяшчальніцтве”, у гэтым выпадку падаецца цалкам матываванай.

Ці можа быць храм без вернікаў?

Скіроўваючыся ўглыб раёна, бачыш за акном бясконцыя лясы і пагоркі — сапраўдны цуд выхоплівае велічныя барочныя абрысы, якія добра праглядаюцца за некалькі кіламетраў. Так, касцёл Святой Веранікі, збудаваны, разам з бернардынскім кляштаром, у першай палове XVIII стагоддзя, па-ранейшаму выглядае велічна, нягледзячы на свой незаіздросны стан і абламаная спісчатыя вежы.

Пад час вайны гэтая ландшафтная дамінанта выкарыстоўвалася немцамі ў якасці агнявой кропкі. Калі б руіны касцёла наведвалі экскурсіі, гід абавязкова звяртаў бы ўвагу турыстаў на шматлікія шчэрбіны ад куляў на старой тынкоўцы.

Уласна, з часоў вайны храм і кляштар стаяць напэўнаўнаваня. І пытанне іх далейшага лёсу на сёння адназначнага адказу не мае. Прычым справа не толькі ў грошах на рэстаўрацыю: знайсці прымяненне для вялізнага касцёла ў невялічкай вёсцы Селішча практычна немагчыма.

Натуральна, што самая лагічная з такіх функцый — уласна касцёл. Але... Варта згадаць, што само гэтае слова азначае, перадусім, сход або грамаду вернікаў, а ўжо потым будынак. Як адзначыла Вольга Карчэўская, каталікоў на Ушаччыне зусім вобмаль, а не пасрэдна ў Селішчы — і пагатоў. А ці можа быць храм без вернікаў?

Варта адзначыць, што такая сітуацыя, на жаль, не адзінакая. Згадайма ўражальныя руіны касцёла Візітацыі Найсвяцейшай Панны Марыі, якія ўзвышаюцца па-над Вялікай Бераставіцай, роспісы XVIII стагоддзя, што чэзнуць, адкрытыя ўсім стыхіям, у Лыскаве... Можна прывесці і яшчэ пару-тройку прыкладаў.

Нават у цяперашнім сваім стане гэтыя святыні здатныя прыцягваць увагу турыстаў. А той факт, што нават у беларускай глыбінцы паўставалі сапраўдныя перліны архітэктуры еўрапейскай велічыні, — гэта цікавы шрых да іміджа краіны, здатны пазіцыянаваць яе для замежных гасцей куды лепш за расповеды пра багатую культуру, не падмацаваныя матэрыяльнымі сведчаннямі.

Таму самае важнае сёння — не даць цэглэ рассыпацца ў друз.

У межах раёна нават кансервацыя такіх аб'ектаў выглядае на задачу непасильную. Яна вымагае ўвагі на больш высокім узроўні. Але варта спадзявацца, што гэтая добрая справа магла б аб'яднаць высілкі як дзяржаўных структур, так і Рымска-каталіцкага касцёла на Беларусі, а таксама саміх вернікаў, чыёй духоўнай спадчынай з'яўляюцца занябаныя сёння кляштары.

Што да далёкасяжнай іх перспектывы, разлічанай на дзесяцігоддзі... Тут можна нават не рабіць прагнозаў, а проста даверыцца волі Божай. Менавіта ад чалавека сёння залежыць самую такую перспектыву забяспечыць.

І геаграфія, і гісторыя Ушаччыны літаральна натхняюць на стварэнне турыстычных брэндаў. Згадайма і тыя самыя азёры, і анамальную колькасць знакамітых літаратараў на адзін квадратны кіламетр... Ё-ты край знаходзіцца нібы ў баку ад цывілізацыі, але пры тым паўз яго праходзяць магістральныя шляхі. І таму цалкам можна разлічваць на тое, што ў недалёкай будучыні, калі абнаўленне кан'юнктуры турызму стане ўжо неабходнасцю, тыя “прызабытыя” мясціны стануць знаходкай. І знаходкай — нечаканай.

І хаця іх паўнаватаснасць “турыстызацыя” выглядае хіба перспектыўнай, пэўныя крокі ёй насустрач неабходны ўжо сёння. Бо калі ў згаданых вышэй сядзібках канчаткова абваліцца дахі, турпатэнцыял краю ад гэтага відавочна не павялічыцца.

**Ілля СВІРЫН,
наш спецыяльны
карэспандэнт**

Мінск — Ушацкі раён — Мінск

Прэс-суботнік ля знакамітых вежаў

Увага! Акцыя!

Своеасаблівы старт шырокай грамадскай ініцыятыве пад дэвізам “Захаваем Навагрудскі замак разам!” будзе прымеркаваны да Міжнароднага дня аховы помнікаў і памятных мясцін. Імкнучыся ўнесці сваю лепту ва ўсеагульны пачын, газета “Культура” выступіла з прапановай зладзіць “прэс-суботнік” ля руін замка ў дзень Рэспубліканскага суботніка, які адбудзецца сёлета 16 красавіка. Ініцыятыву журналістаў нашага выдання ахвотна падхапілі калегі з іншых СМІ і вядомыя дзеячы культуры і мастацтва краіны, дзякуючы якім праграма мерапрыемства папоўніцца новымі пунктамі.

Самую дзейсную падтрымку наша задума займела і ў Навагрудскім райвыканкаме. Намеснік яго старшыні Алена Ермакова выказала шчырую ўдзячнасць усім заадам грамадскасці па захаванні замка, запэўніўшы, што яны атрымаюць усебаковую дапамогу мясцовых улад.

У якасці “фронту работ” начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Ігар Чарняўскі прапанаваў удзельнікам талакі ўзяць удзел у археалагічных раскопках. Натуральна, што такая праца патрабуе не абы-якой кваліфікацыі, і таму кіраваць закладаннем шурфоў будуць спецыялісты з Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. А спецыялісты займаюць унікальную магчымасць спрычыніцца да цікавай і інтрыгоўнай справы — археалагічнага даследавання аднаго з самых знакавых помнікаў беларускай мінуўшчыны.

Плануецца, што ўдзел у суботніку возьме і навуковы кіраўнік Навагрудскага замка, знакаміты архітэктар-рэстаўратар Сяргей Друшыч, і таму ўсе прысутныя здоле-

юць атрымаць адказы на любыя пытанні адносна гэтага аб'екта і запланаваных на ім работ не толькі непасрэдна на месцы дзеяння, але яшчэ і з першых вуснаў.

Сярод VIP-персон, якія адгукнуліся на прапанову паўдзельнічаць у акцыі, — дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзімір Пракапцоў. У Навагрудак ён прыедзе не з пустымі рукамі. Атрымаўшы запрашэнне, ён згадаў і пра сваю карціну “Вытокі”.

— Зіма, пакрытыя снегам валы, на далаглядзе — абрысы вежаў, якія вельмі нагадваюць Навагрудскія... — распавядае мастак пра свой твор. — Але выяўлены яны не як элемент пейзажу, а як метафарычны, абагульнены вобраз нашай спадчыны. І самотная постаць чалавека ў капелюшы ля ручайкі, якая ўвасабляе вытокі беларускай гісторыі, дзяржаўнасці, культуры... Гэтым твораў мне хацелася натхніць сучасніка на роздум: што трэба зрабіць, каб той ручай ніколі не засох?..

Лепшага месца за Навагрудак для дэманстрацыі гэтага твора, бадай, і не знайсці, як, зрэшты, і

лепшай нагоды. Таму ў дзень прэс-суботніка плануецца адкрыццё выстаўкі адной карціны. І гэтая будзе не адзіны творчы сюрпрыз, запланаваны ў праграме акцыі.

Сярод яе ўдзельнікаў — арыст і адзін з самых “пазнавальных” беларускіх тэлеведучых Юрый Жыгамонт, чый калялюш стаў сапраўдным сімвалам “недылетанцкага” падыходу да гісторыка-культурнага эфіру.

— Я вельмі рады, што распачалася гэтая грамадская ініцыятыва па зборы сродкаў на кансервацыю знакамітага помніка нашай мінуўшчыны, — адзначыў ён напярэдадні падзеі. — Падобныя акцыі рэгулярна і плённа ладзяцца ў іншых краінах, і я абсалютна перакананы ў тым, што і на Беларусі плён будзе адчуваць. Я часта падарожнічаю па краіне, і літаральна паўсюль, нават у дробных вёсках, да мяне звяртаюцца людзі, якія выказваюць жаданне сваім рублём дапамагчы справе захавання і адраджэння спадчыны. Таму я ўпэўнены, што грамадства да гэтай акцыі гатова...

...Традыцыйныя формы супрацоўніцтва са СМІ — прэс-канферэнцыі або брыфінгі — у наш век патрабуюць значнай мадыфікацыі. Адсюль узнікла цэлая плынь крэатыву. Журналістаў імкнуча завабіць на прэс-сняданкі, прэс-ланчы, прэс-гольф... Але прэс-суботнік — гэтая іншая справа, якая прадугледжвае не забавы, але “інтэрактыў” у выглядзе ўласнаручнай працы. Ці будзе запатрабавана такая форма? Гэта залежыць ад добрай волі саміх журналістаў.

Незвычайную спадарожнікавую талерку даволі вялікіх памераў, якая, да таго ж, цягам усяго дня змяняе сваю пазіцыю, сочачы за касмічнымі таямніцамі, можна з лёгкасцю заўважыць непадалёк ад скрыжавання праспекта Незалежнасці і вуліцы Сурганава ў Мінску. Але далёка не кожны ведае, якое яе прызначэнне.

Напярэдадні Дня касманautyкі карэспандэнты "К" наведалі аб'ект, які размяшчаецца ў Аб'яднаным інстытуце праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, ды паспрабавалі высветліць "касмiчныя амбіцыі" айчынных вучоных. Тым больш, згодна з зацверджанай Нацыянальнай касмічнай праграмай на 2008 — 2012 гады, запланавана распрацоўка касмічных апаратаў дыстанцыйнага зандзіравання Зямлі і перспектывіўных тэхналогій касмічнай тэхнікі. Мае быць створана наземная інфраструктура для прыёму, апрацоўкі, распаўсюджвання касмічнай інфармацыі і кіравання касмічнымі апаратамі.

Як аказалася, гэтая "талерка" сёння выкарыстоўваецца для прыёму інфармацыі ад спадарожнікаў дыстанцыйнага зандзіравання Зямлі. І, як адзначыў генеральны дырэктар Аб'яднанага інстытута праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Аляксандр Тузікаў, менавіта яна будзе прымаць інфармацыю ад беларускага касмічнага апарата, які ў хуткім часе плануецца вывесці на арбіту.

У чым жа сутнасць нацыянальнай касмічнай праграмы, прынятай у 2008 годзе? З гэтым пытаннем мы і звярнуліся да прафесара, кандыдата фізіка-матэматычных навук Аляксандра Тузікава.

— Толькі на першы погляд, — адзначыў спецыяліст, — прасцей купіць патрэбныя даныя, атрыманыя замежнымі касмічнымі апаратамі. Такая заганная тэндэнцыя вядзе да непасрэднай залежнасці ад тых распрацоўшчыкаў, якія гэтую інфармацыю маюць. Тым больш, касмічная тэматыка заўсёды звязана з высокімі тэхналогіямі, якія з цягам часу пераходзяць у іншыя сферы дзейнасці грамадства. А таму, калі краіна ставіць задачу, каб

СПАДАРОЖНІК

Генеральны дырэктар Аб'яднанага інстытута праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Аляксандр Тузікаў.

Сярод прыкладаў варта толькі згадаць такую важную дзейнасць, як прагназаванне надзвычайных сітуацый, выкліканых прыроднымі ці тэхнагеннымі катастрофамі, а таксама выпрацоўку мер па ліквідацыі наступстваў. І тут размова ідзе, вядома ж, не аб імгненнай выгадзе.

У цэлым, дзякуючы беларускаму касмічнаму апарату, які мае айчыннае опытка-валаконнае начынне, можна будзе аналізаваць стан дрэў у парках і лясах, а таксама зямельных угоддзяў. Такім чынам, будучы развівацца тэхналогіі, скіраваныя на рацыянальнае выкарыстанне прыродных рэсурсаў. Па словах Аляксандра Тузікава, беларускі спадарожнік будзе пралятаць над канкрэтным месцам нашай краіны раз у тры сутак. З такой перыядычнасцю можна назіраць за любым аб'ектам, у тым ліку за станам палацаў, замкаў ды іншых буйных помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны. І, што не менш важна, беларускі спадарожнік ствараецца не адзін. Рыхтуецца да запуску і шэраг яго расійскіх "калег". У выніку гэтая групоўка спадарожнікаў будзе пралятаць над нашай краінай значна часцей. А таму пры неабходнасці можна абменьвацца інфармацыяй і комплексна яе выкарыстоўваць.

Калі казаць пра беларускую праграму дыстанцыйнага зандзіравання Зямлі, трэба разумець, што яна ўключае не толькі непасрэдна сам спадарожнік, але і сістэму, прызначэнне якой — атрымліваць інфармацыю ад касмічных апаратаў і аналізаваць яе. Менавіта таму адной з задач Аб'яднанага інстытута і з'яўляецца распрацоўка тэхналогій апрацоўкі спадарожнікавых даных. І гэтак, безумоўна, спрыяе суперкамп'ютарны накірунак дзейнасці ўстановы, на рахунак якога — стварэнне "Скіфа": высокавытворчай машыны сямейства сучасных суперкамп'ютараў, што

ДЛЯ СПАДАРОЖНІКА

Як убачыць старадаўні замак з арбіты і на суперкамп'ютары?

Навуковы супрацоўнік Аб'яднанага інстытута праблем інфарматыкі НАН Беларусі Анатоль Крыштофік і навуковы супрацоўнік Рэспубліканскага суперкамп'ютарнага цэнтру калектывнага карыстання Аляксандр Чашынскі.

сучасныя інавацыйныя тэхналогіі развіваліся, то неабходна ўзнімаць на высокі ўзровень і касмічную тэматыку ў цэлым. Ды і напрацоўкі ў нас маюцца: яшчэ з канца 1970-х Аб'яднаны інстытут займаецца касмічнай тэмай. Цягам дзесяцігоддзяў ажыццяўлялася пераважна праца па лічбавай картаграфіі...

Сёння ў гэтай галіне даследаванняў апрача Нацыянальнай праграмы рэалізуюцца і праекты сумесна з Расійскай Федэрацыяй.

— Трэба разумець і той факт, што калі першапачаткова касмічная навука была накіравана на правядзенне фундаментальных даследаванняў Сусвету, то цяпер яна носіць прыкладны характар, — працягвае Аляксандр Тузікаў. — І што самае гаюлаўнае — вынікі гэтай дзейнасці значна перавышаюць затраты...

выконвае больш за 10 мільёнаў аперацый у секунду і можа справіцца з разнастайнымі задачамі.

З выяўдзеннем на арбіту беларускага спадарожніка дзейнасць па касмічнай тэматыцы ў нашай краіне не прыпыніцца. Вучоных чакае далейшая праца па ўдасканаленні сістэмы назірання больш высокай дэтэлізацыі аб'ектаў. У прыватнасці, у краіне вядуцца і работы па стварэнні спадарожніка сувязі, скіраваныя на стварэнне найноўшай сістэмы тэлекамунацый, а таксама выкарыстанне інфармацыі з навігацыйных касмічных апаратаў для атрымання дакладных даных аб пазіцыянаванні аб'ектаў, што надзвычай актуальна для даследаванняў геалагаў.

Пакуль жа чакаем беларускага спадарожніка, які будзе падаваць сігналы з касмічных абсягаў.

Кастусь АНТАНОВІЧ
Фота Юрыя ІВАНОВА

Так выглядае пакой, дзе месціцца суперкамп'ютар.

У мінулым нумары “К” паведамляла пра сустрэчу кіраўніцтва сферы культуры краіны з шэрагам беларускіх і расійскіх кінапрадзюсараў. Прадстаўнічая дэлегацыя, у склад якой уваходзілі самыя ўплывовыя на сёння прадстаўнікі кінабізнесу суседняй дзяржавы, была азнаёмлена з магчымасцямі нашай кінаіндустрыі і ўмовамі ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва з беларускім бокам. Гэтая падзея стала адной са знакавых у айчынным кіно за апошні час, таму “К” вырашыла падрабязней разгледзець перспектывы, якія з яе вынікаюць.

Што на першым месцы?

Наша краіна ў свеце кіно, прынамсі, ужо колькі гадоў далёка не terra incognita. Яшчэ ў сярэдзіне 1990-х некалькі стужак на “Беларусьфільме” зняў вядомы галівудскі прадзюсар і рэжысёр Менахем Голан, а Дзмітрыя Астрахана можна лічыць ці не “сталым жыхаром” нашай краіны...

Пра тое, што на базе Нацыянальнай кінастудыі зняты шматлікія расійскія фільмы і серыялы, лішні раз казаць не трэба, а мінулым летам паслугамі “Беларусьфільма” хацелі скарыстацца прадзюсары карціны з галівудскай “зоркай” у галоўнай ролі. Былі і іншыя зацікаўленыя ў супрацоўніцтве замежныя партнёры. Сума сродкаў, якая штогадова асвойваецца ў нашай краіне аднымі толькі расіянамі, вымяраецца дзясяткамі мільёнаў долараў. Гэта яшчэ адно сведчанне перспектывынасці рэспублікі як пляцоўкі для кінавытворчасці. Што ж замянае працаваць у гэтым кірунку больш эфектыўна?

Нягледзячы на асобныя факты паспяховага супрацоўніцтва з іншаземнымі калегамі, беларускае кіно цягам апошніх гадоў не прадстаўлена на сур’ёзным міжнародным узроўні. Гэта тычыцца як адсутнасці нашых стужак на буйных кінафорумах, так і капрадукцыі з кампаніямі вядучых кінакраін у гэтай галіне. Сусветная кінасістэма вылучаецца ўсё большай глабалізацыяй, фільмы, у цітрах якіх — чатыры-пяць краін-удзельніц, сёння ўжо не рэдкасць. Відавочна, замежныя прадзюсары маглі б часцей наведваць нашу краіну, прынамсі, размешчана яна вельмі зручна з геапалітычнага пункта гледжання і можа стаць базай шэрагу цікавых сумесных кінапраектаў.

Сустрэча 31 сакавіка якраз была накіравана на інфармаванне патэнцыйных партнёраў.

— Гэта была шчырая і карысная размова. Вынікі яе беларускі бок расцэньвае як станоўчыя, — кажа дырэктар Дэпартамента па кінематаграфіі Міністэрства культуры Алег Сільвановіч. — Мы заявілі аб сваім жаданні супрацоўніцтва і падмацавалі яго канкрэтнай інфармацыяй аб тых умовах дзяржаўна-прыватнага партнёрства, якія ствараюцца ў выніку прыняцця адпаведных нарматываў-прававых актаў. Беларускі бок змог даведацца, якія моманты ў супрацоўніцтве патрабуюць асаблівай увагі, чаго чакаюць ад сваіх патэнцыйных партнёраў замежныя кінематаграфісты. Нашы ж маскоўскія госці і іх беларускія калегі-прадзюсары мелі магчымасць ацаніць сітуацыю ў нашым кіно, атрымаць інфармацыю з першых вуснаў, а таксама задаць найбольш вострыя пытанні кіраўніцтву сферы культуры краіны...

Курс на такое партнёрства — адзін з асноўных вектараў развіцця айчынай кінематаграфіі, упэўнены

ў Дэпартаменце па кінематаграфіі. У выніку ўнясення змяненняў і дапаўненняў у заканадаўства прыватных кінапрадзюсараў атрымаюць магчымасць практычна ўпершыню ў нашай краіне аб’ядноўваць плыні прыватнага капіталу з дзяржаўнымі інвестыцыямі, што стане прынцыповым новаўвядзеннем. Яшчэ адной важнай навіной і несумненным плюсам для тых, хто збіраецца працаваць у кіно на Беларусі, павінны стаць падатковыя льготы і дзяржаўныя гарантыі па вяртанні ўкладзеных у кінавытворчасць “прадзюсарскіх рызык” пры ўмове вялікай глядацкай запатрабаванасці стужкі. Такая падтрымка з боку дзяржавы вельмі добра паказала сябе ў еўрапейскіх краінах кшталту Чэхіі і Венгрыі, якія ў апошнія гады сталі сапраўднай Мекай нават для заакеанскіх прадзюсараў. І нават расіяне нярэдка аддаюць пе-

насіці “Беларусьфільму” ўдалося перажыць цяжкія гады “малакарціна” 90-х, а беларускім кінематаграфістам — не страціць сваю кваліфікацыю. Пасля рэканструкцыі, якая ў цэлым павінна скончыцца да 31 снежня 2012 года, Нацыянальная кінастудыя павінна стаць куды больш прывабнай для працы кінематаграфістаў — як сваіх, так і чужых.

Хто “заказвае музыку”?

Пра тое, што прапановы беларусаў зацікавілі расіянаў, сведчыць хаця б той факт, што вельмі занятыя расійскія прадзюсары знайшлі “акно” ў сваіх насычаных графіках. Інакш быць не можа: у жорсткіх умовах рыначнай эканомікі, у якіх існуе свет кінабізнесу, любы намёк на дадатковыя фінансавыя магчымасці ўспры-

што да астатняга, то “мяч”, як кажуць, — “на баку” патэнцыйных партнёраў: на Беларусі з нецягравасцю чакаюць іх праектаў. Бо менавіта фінансаванне праектаў, а не канкрэтны арганізацый сёння ў прыярытэце ў Дэпартаменце па кінематаграфіі.

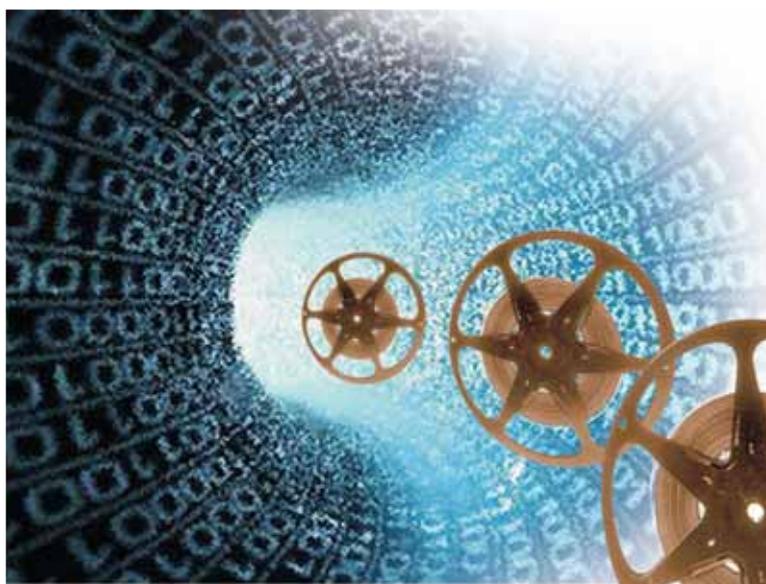
Да слова, расійскія ўдзельнікі сустрэчы актыўна скарысталіся магчымасцю задаць пытанні кіраўніцтву сферы культуры нашай краіны. У першую чаргу іх хвалілі эканамічныя і юрыдычныя нюансы патэнцыйнага супрацоўніцтва, а таксама канкрэтныя параметры працы “Беларусьфільма” і айчынных кінаспецыялістаў. Галоўны нюанс — у конкурсе кінапраектаў змогуць прыняць удзел толькі кампаніі-рэзідэнты нашай краіны, а гэта значыць, іншаземным прадзюсарам давядзецца альбо шукаць партнёраў у Беларусі і

не задумваюцца аб тым, для каго яны здымаюць... Між тым, ісці ад гледача да вытворцы, а не наадварот, — сусветная практыка. Нездарма лепшыя беларускія кінаспецыялісты з задавальненнем працуюць на замежных праектах не толькі таму, што ім прапануюць больш важкія ганарары, але і таму, што маюць шанец атрымаць карысны досвед і перспектывы. У выніку шмат хто з іх за апошнія пяцінаццаць гадоў з’ехаў за мяжу. Задача — не толькі вярнуць тых, хто цяпер працуе ў тых жа Маскве і Кіеве, але і “ўзгадаць” годную змену, зацікаўленую ў працы на Радзіме.

Ствараючы спрыяльныя ўмовы для прыватнага кінакапіталу, трэба разлічваць на тыя перавагі, якія мае Беларусь перад іншымі краінамі. Адна з іх — выгаднае геапалітычнае становішча і ніжэйшыя, у параўнанні

Каб інвестыцыйны “мяч” патрапіў у “сетку” кінематографа

Адкрытыя для супрацоўніцтва: беларускія праекты ў пошуках надзейных партнёраў

ствараць з імі сумесныя прадпрыемствы, альбо рэгістраваць на тэрыторыі краіны філіялы сваіх кампаній. У любым выпадку, сродкі айчынных падаткаплацельшчыкаў, укладзеныя ў сумесныя праекты, будуць знаходзіцца пад пільным кантролем з боку дзяржавы.

Выйсці на агульны кінарынак

Удзельнік сустрэчы з беларускага боку — кіраўнік адной з айчынных прыватных прадзюсарскіх кампаній, што паспяхова працуе як на нашым, так і на расійскім тэлевізійным рынку, Аляксандр Мышалаў вельмі станоўча ацэньвае вынікі сустрэчы:

— Лічу, што з боку кіраўніцтва Міністэрства культуры і Дэпартамента па кінематаграфіі было зроблена ўсё магчымае, каб прыцягнуць увагу да Беларусі як да сучаснай кінематаграфічнай дзяржавы, — выказаў ён сваё меркаванне карэспандэнту “К”. — Годна выглядаюць і тыя захады па змяненні заканадаўства, якія ініцыяваны. Але трэба разумець, што асноўная праблема беларускай кінавытворчасці — не ў заканадаўстве ці фінансаванні, а ў ізаляванасці ад глабальнага кінарынку. Калі будзем арыентавацца на кінапрадукт сусветнага ўзроўня, многія “хваробы” айчыннага кіно судыць у нябыт, — упэўнены прадзюсар, чые дакументальныя серыялы вядомыя гледачам не толькі нашых тэлеканалаў.

Сапраўды, пэўныя айчыныя ігравыя і дакументальныя фільмы выглядаюць так, быццам іх аўтары

з маскоўскімі, цэны. Аднак ёсць і пэўны мінус — адносна “бедная” натура: няма ні гор, ні мора, якія заўсёды запатрабаваны для здымак. Як паведаміў на сустрэчы старшыня Праўлення Асацыяцыі кіна-тэлепрадзюсараў Расіі Сяргей Сялянаў, толькі каля 20% яго перспектывных праектаў па геаграфічных умовах падыходзяць для здымак на Беларусі. Так, свайго “Крыма” ў нас няма, а гэта значыць, што прывабліваць патэнцыйных кліентаў трэба нечым іншым.

Тут зноў можна звярнуцца да станоўчага замежнага вопыту. Чэшскія заканадаўцы, напрыклад, стварылі сур’ёзныя падатковыя льготы для аніматараў, і цяпер Прага з’яўляецца адным з сусветных цэнтраў гэтага віду мастацтва. Як тут не ўгадаць нашых выдатных аніматараў, для працы якіх, да слова, не трэба экзатычнай натуральнасці і вялізных павільёнаў з каштоўнай апаратурай. Дарчы, анімацыя — самы запатрабаваны прадукт на сучасным кінарынку. Як і камп’ютарныя спецафекты, сучаснае абсталяванне і адмысловыя павільёны для вытворчасці якіх могуць стаць “разыначкай” адноўленага “Беларусьфільма” і прыцягнуць увагу кінематаграфістаў не толькі з краін былога СССР.

А пра тое, што цікавае да нашай краіны ў плане сумеснай кінавытворчасці існуе, яскрава сведчаць водгукі на перамавы, якія Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь вядзе з вядучымі кінематаграфістамі свету, у тым ліку з такімі карыфэямі сусветнага кінамастацтва, як Эмір Кустурыца і Кшыштаф Занусі. Спадзяёмся, пасля таго, як змены ў заканадаўстве пачнуць працаваць, да вышэйназваных мэтраў далучацца і тыя, хто вырашае, якім будзе кіно ў XXI стагоддзі.

Антон СІДАРЭНКА

У аўторак, 5 красавіка, Інфацэнтр “Культура-інфа” правёў “гарачую лінію” з удзелам начальніка эканамічнага ўпраўлення Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Вольгі КАНАНЮК. Цягам дзвюх гадзін яна адказвала на пытанні чытачоў і рэдакцыі, звязаныя з эканамічнай дзейнасцю сферы культуры. Тэма, натуральна, — надзённая і неадкладная. Раённыя аддзелы культуры, як вядома, знаходзяцца цяпер на чарговым вітку свайго развіцця, імкнуцца наладзіць працу ва ўмовах зараджэння якасна новых эканамічных варункаў. Не сакрэт, што многае тут даводзіцца распачынаць з нуля. На ўвазе маецца ўдаканаленне пазабюджэтай дзейнасці, развіццё культурнага забеспячэння турыстычных маршрутаў, выкарыстанне праектных тэхналогій, пошук рэсурсаў для іх ажыццяўлення, наладжванне дзяржаўна-прыватных стасункаў... І мэтазгоднасць творчай ідэі вызначаецца найперш эканамічным разлікам. Як, зрэшты, і любы крэатыўны прарыў наўпрост уплывае на брэндавасць аддзела культуры і яго фінансавы дабрабыт. Але заканадаўчая, так бы мовіць, глеба для творча-эканамічных эксперыментаў пакуль таксама — у стадыі фарміравання. Пра гэта і ішла гаворка пад час “гарачай лініі”.

За кубкам кавы і ў чаканні першых тэлефанаванняў мы паспелі задаць начальніку эканамічнага ўпраўлення некалькі пытанняў.

Рэдакцыя:

— Некаторыя айчыныя турысты наракаюць на тое, што кошт білета за агляд Мірскага замка без уліку экскурсійнага абслугоўвання складае цяпер 23 тысячы рублёў. Як вы, Вольга Канстанцінаўна, пракаменціруеце такую творча-эканамічную сітуацыю?

Вольга КАНАНЮК:

— У музейчыкаў ёсць права ўстаўляць кошт білета самастойна. Раней яны каштавалі менш, але прадаваліся пасабкі для наведання кожнай з замкавых залаў, цяпер білет — агульны. Наколькі гэта мэтазгодна? Мы сёння аналізуем пытанне. Думаю, тут патрэбна гнуткая сістэма зніжкаў. Для школьнікаў і інвалідаў, наколькі ведаю, яна ўжо існуе. Але мы будзем рэкамендаваць далейшае ўкараненне скідак — скажам, сезонных, а магчыма, продаж білетаў на асобныя аб’екты замка па больш нізкіх цэнах. Літаральна на гэтым тыдні пісьмо з рэкамендацыямі будзе накіравана ў музей...

Рэдакцыя:

— 23 тысячы — гэта мяжа? Ці межамым наведвальнікам кошт білета можна павялічваць?

Вольга КАНАНЮК:

— У нас няма асобных цэн для замежнікаў, як, уласна кажучы, і ва ўсім свеце.

Рэдакцыя:

— У дачыненні да Міра існуе ў “неарганізаваных” турыстаў і такое меркаванне: “Мы пад час адпачынку гатовы развітацца з грашымі, але ж ні на прызамкавай тэрыторыі, ні ў самім мястэчку нам ніхто не прапаноўвае адметных платных паслуг. Нават сувеніраў. І пасля Міра мы хацелі б наведаць Нясвіж, аднак аўтобуснае забеспячэнне паміж “замкавымі” гарадамі — кепскае і нязручнае”. Даволі слушная, на наш погляд, заўвага...

Вольга КАНАНЮК:

— Згодна, належнай інфраструктуры няма. Але праектаў, паверце, шмат. Да прыкладу, з’явіцца тут неўзабаве цудоўны парк. А наконце вывераных і зручных турыстычных маршрутаў паміж нашымі замкамі павінна найперш пакапаціцца Міністэрства спорту і турызму. На сумеснай калегіі ў лістападзе 2009-га гэтыя пытанні прапрацоўваліся...

Роўна а 10-й “гарачая лінія” пачала дзейнічаць... Між тэлефанаваннямі рэдакцыя працягвала дыялог з Вольгай Кананюк, а яна паспявала агучваць адказы на пытанні, што прыйшлі ад чытачоў загадзя, на рэдакцыйную электронную пошту. Мы не парушаем храналогію падачы матэрыялу, не групуем пытанні па тэматыцы, каб перадаць напружанасць і “жывое дыханне” стасункаў.

Надзея ЖУК, начальнік аддзела культуры Кобрынскага райвыканкама:

— Добры дзень, Вольга Канстанцінаўна! Ёсць шэраг пытанняў, якія нас вельмі турбуюць... Летась наш аддзел культуры зарабіў 1 мільярд 85 мільёнаў рублёў, за бягучы квартал — амаль 200 мільёнаў. Сумы, быццам, вялікія, але вельмі

шмат грошай мы аддаём на падаткі і, згодна са 152-й пастановай, на кампенсацыю камунальных паслуг у праектных сродках пазабюджэтай сродкаў да бюджэтных. А нам гэтыя сродкі ох як жа ж спатрэбіліся б для ўмацавання ўласнай матэрыяльна-тэхнічнай базы. Ці чакаць нам палёгі з падаткамі?

Вольга КАНАНЮК:

— На жаль, пастанова Міністэрства фінансаў ад 12.11.2002 г. № 152 дзейнічае, і, да яе адмены, не думаю, каб штосьці змянілася ў частцы ўзнаўлення сродкаў па наступных артыкулах: сувязь, камуна-

Калькуляцыя з разлікам на эфект

Эканамічны сінтэз рэсурсаў і праектных тэхналогій

льныя расходы, транспарт... Магу сказаць, што ўжо двойчы ў Міністэрства культуры прыходзіў праект урадавай пастановы па ўрэгуляванні дзейнасці, якая прыносіць даходы, і, хутчэй за ўсё, дакумент сёлета будзе прыняты, а 152-ю адменяць. Дык вось, у новай рэдакцыі пастановы названая вамі норма адсутнічае...

Што да пытання наконт падаткаў, дык хачу зазначыць: Міністэрства культуры падрыхтавала праект Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, згодна з якім бюджэтыя ўстановы будуць вызвалены ад падатку на прыбытак у частцы прыбытку, што прыносіць культурная дзейнасць, і з’явіцца магчымаць накіроўваць вызваленыя сродкі на матэрыяльна-тэхнічнае забеспячэнне і культурную работу... Як вядома, згодна з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 04.04.2006 г. № 194, усе паслугі менавіта па культурнай дзейнасці вызвалены ад падатку на дабаўлены кошт.

Надзея ЖУК:

— Мы плацім па такіх відах паслуг, як бильярд, тэніс...

Вольга КАНАНЮК:

— Карацей, па паслугах, што не звязаны з культурнай дзейнасцю.

Надзея ЖУК:

— Тым не менш, гэта каля трох мільёнаў — сума немалая... А што чуваць, Вольга Канстанцінаўна, пра новыя тыпавыя штаты?

Вольга КАНАНЮК:

— Штаты для культурна-асветных устаноў прапрацоўваюцца з Міністэрствам фінансаў. Пытанне ў тым, што на ўвядзенне названых штатаў патрэбна вялікая колькасць дадатковых бюджэтных сродкаў. Гэта і затрымлівае прыняцце нарматыўнага акта.

Фота Пятра Овада

На пытанні чытачоў і рэдакцыі адказвае начальнік эканамічнага ўпраўлення Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Вольга Кананюк

пыт Магілёўшчыны па стварэнні Цэнтралізаванай клубнай сістэмы для паўсюднага ўкаранення?

Вольга КАНАНЮК:

— Пытанне мо і не да эканамічнага ўпраўлення, але скажу, што такія сістэмы маюць на ўвазе стварэнне, на мой погляд, устаноў змяшанага тыпу са статусам юрыдычнай асобы. На сёння не вызначаны парадак фінансавання падобных устаноў. Але пытанне намі разглядаецца: мы яшчэ ў лютым адаслалі ў Міністэрства фінансаў ліст аб разглядзе магчымасці фінансавання ўстаноў культуры змяшанага фінансавання, і цяпер абмяркоўваем гэтае пытанне. Патрэбна ў адпаведнасці з Бюджэтай класіфікацыяй устанавіць, па якім параграфу будучы выдаткоўвацца сродкі на утрыманне падобных арганізацый.

Надзея МАСКВІЧОВА:

— Нават Палажэння няма для такіх устаноў...

Вольга КАНАНЮК:

— Так, таму і ёсць пытанні па выдаткаванні бюджэтных сродкаў для забяспячэння іх мэтавага выкарыстан-

ня... Магчыма, будзе ўведзены нейкі новы параграф для забяспячэння рацыянальнага выкарыстання бюджэтных сродкаў у такіх тыпах устаноў. Натуральна, трэба вырашаць і пытанне аплаты працы работнікаў устаноў, у склад якой уваходзяць клуб, бібліятэка, музей...

Надзея МАСКВІЧОВА:

— 3 гэтай нагоды не магу не задаць і пытанне пра новыя штаты...

Вольга КАНАНЮК:

— Імі займаецца ўпраўленне ўстаноў культуры і народнай творчасці. Штаты прадуманы пад розныя тыпы устаноў.

Надзея МАСКВІЧОВА:

— Нам, скажам, вельмі патрэбны праграмісты ЦБС, у іншыя ўстановы...

Вольга КАНАНЮК:

— Новыя пасады ў гэтых штатах таксама прадугледжаны, бо праект узгадняўся з упраўленнямі культуры аблвыканкамаў.

Надзея МАСКВІЧОВА:

— Яшчэ пытанне, Вольга Канстанцінаўна. Сацыяльны стандарт па культуры — 1,5 базавай велічыні: 1,3 — бюджэт, 0,2 — пазабюджэт. Чаму нельга даведзены план платных паслуг прывязваць да названага стандарту?

Вольга КАНАНЮК:

— Дазвольце ўдакладніць: гэта план паслуг культуры насельніцтву?

Надзея МАСКВІЧОВА:

— Так.

Вольга КАНАНЮК:

— На сёння ні Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, ні пастановай Урада аб зацвярджэнні паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця рэспублікі такі паказчык не прадугледжаны. Міністэрства для арганізацыі рэспубліканскай формы ўласнасці паказчык па платных паслугах культуры насельніцтву не даводзіць, але ў Дзяржпраграме “Культура Беларусі” на 2011 — 2015 гг. прадугледжана павышэнне штогадовых пазабюджэтных даходаў не ніжэй чым на пяць працэнтаў у бягучых цэнах. І гэты паказчык для нас — асноўны.

Надзея МАСКВІЧОВА:

— А мы вельмі жадаем, каб нашы планы па Віцебшчыне былі эканамічна абгрунтаванымі... Дзякуй, Вольга Канстанцінаўна!

Эканаміст аддзела культуры Капільскага райвыканкама:

— Добры дзень! Былі ўнесены змены ў пастанову Міністэрства працы ад 21 студзеня 2000 года № 6, дзе ўказана, што спецыялістам арганізацый, якія маюць кваліфікацыйную катэгорыю, устаўляваецца надбаўка. Ці можна даплачваць за катэгорыю галоўнаму бухгалтару, калі да прызначэння на гэтую пасаду ён працаваў бухгалтарам першай катэгорыі, а стаж ягонай працы складае 35 гадоў?

Вольга КАНАНЮК:

— Галоўны бухгалтар ўжо мае свой пэўны разрад, які больш высокі, чым у бухгалтара першай катэгорыі, таму пра якія даплаты гаворка?

Эканаміст аддзела культуры Капільскага райвыканкама:

— З вашага дазволу, яшчэ адно пытанне. Пастанова ад 1 верасня 2010 года № 1267, згодна з якой даплаты ў памеры 15 працэнтаў прадугледжаны для работнікаў культурна-асветных устаноў. Бухгалтэрыя і гаспадарчая група сюды не уваходзяць?

Вольга КАНАНЮК:

— Не. У названай пастанове гаворка вядзецца пра спецыялістаў, якія непасрэдна звязаны з асноўнай дзейнасцю арганізацыі культуры. Галоўны бухгалтар, работнікі бухгалтэрыі такой даплаты, на жаль, не атрымліваюць.

Рэдакцыя:

— Пракаменціруйце сітуацыю, Вольга Канстанцінаўна.

Вольга КАНАНЮК:

— Пераканана, што маем тут прыклад не надта ўдалай працы ўпраўлення культуры аблвыканкама. У абавязак яго спецыялістаў уваходзіць кансультацыйная дзейнасць, сістэмная і планавая, а яе атрымліваецца, няма... І вельмі паказальна, што з аддзелаў культуры шмат лістоў паступае не ў аблвыканкама, а наўпрост у Міністэрства культуры. Каб забяспечыць большую інфармаванасць на месцах, Мінікультуры непасрэдна на іх адказвае.

(Працяг на стар. 17, 18.)

Зачараванне

Музыка Уладзіміра Карызны-малодшага
Словы Уладзіміра Карызны-старэйшага

1. Цвітуць сады — і ноч святлее,
А зоркі — кветкамі ў вадзе.
І сэрца чуйнае надзеяй
У рай нязведаны вядзе.

Прыпеў:

Вясна — душы зачараванне,
Пара шчаслівая каханьня!
Лісточкам сэрцайка трымціць,
А ночка зоркаю ляціць.

2. Салоўка сам аж замірае
Ад песні дзіўнай, песні той,
Што па-над рэчкай узлятае
Часінай гэтую святой.

Прыпеў.

3. Усё хвалюе і трывожыць
Красой живою, трапяткой,
Вярбінка кожная варожыць
На гэты мілы неспакой.

Прыпеў.

Прыпеў:

дзе - яй у рай ня - зве - да - ны вя - дзе. Вяс -

на - ду - шы за - ча - ра - ван - не, па - ра шчас - лі - ва - я ка -

хан - ня! Ліс - точ - кам сэр - цай - ка трым - ціць, а

ноч - ка зор - ка - ю ля - ціць. 2. Са... - // - ціць.

зор - кі - квет - ка - мі ў ва - дзе. І сэр - ца чуй - на - е на -

Andantino (♩ = 70)

Voice

Piano forte

1. Цві - туць са - ды - і ноч свят - ле - е, а

зор - кі - квет - ка - мі ў ва - дзе. І сэр - ца чуй - на - е на -

На гэтай лініі складзіць

Паважаныя культасветнікі!

Спяшаемся
парадаваць вас
дзвума папаўненнямі ў
нашым "Сцэнарным
партфелі", заснаванымі на
багатым фальклорным матэрыяле.
Універсальнасць прапанаваных распрацовак —
у магчымасці насыціць іх мясцовай фактурай і
традыцыямі.
У песнным блоку гэтым разам дзве
магістральныя лініі — патрыятычная (твор
"Беларусь-партызанка", што яднае ў сабе і
маціў Перамогі, і памяць пра пачатак Вялікай
Айчыннай вайны, 70-годдзе з дня пачатку якой
узгадваем сёлета) і лірычная. У выпуску — новыя
кампазіцыі ад майстроў шашачнай гульні.

Да новых сустрэч!

Беларусь-партызанка

Адна з дарог

Мы пісалі ўжо, як вядомыя творцы — кампазітар Алена Атрашкевіч і паэт Васіль Жуковіч, — адгукнуўшыся на прапанову Дзяржаўнага камернага хору Беларусі пад кіраўніцтвам Наталлі Міхайлавай, стварылі цудоўны харавы цыкл "Дарогамі вайны і Перамогі".

На яго аснове, дадаўшы хіба чытальніка, калектыў стварыў канцэртную праграму, неаднаразова выконваў асобныя нумары. Да юбілею Вялікай Перамогі выйшла падарунковае выданне з кампакт-дыскам. Друкавала і "К" некалькі частак, сярод якіх быў "Дзень вызвалення". Але попыт сярод выканаўцаў на гэты буйны шматчасткавы твор усё расце.

— Зусім нядаўна, — расказала Алена Віктараўна, — мне паведамілі, што адзін з нумароў — "Глядзі, не крыўдзі генерала" — спявае хор Малдзечанскага музычнага вучылішча імя Агінскага. Студэнты задаволены, рыхтуюць яго да дзяржаўных іспытаў. З'явіўся попыт і на пералажэнні асобных частак для сольнага выканання. А часткай "Беларусь-партызанка" зацікавіліся адразу некалькі аматарскіх калектываў, у тым ліку — хоры ветэранаў. Пэўна, гэта невяпадкова: я наўмысна хацела зрабіць гэты нумар у традыцыйных партызанскіх песнях. Бо імкнулася, каб выканаўцы і слухачы маглі адчуць штосьці вельмі блізкае, роднае. Таму тут усё даволі проста, куплетна, разлічана найперш на добрае эмацыйнае ўспрыняцце. Буду вельмі рада, калі дзякуючы вашай газеце "Беларусь-партызанку" ўпадабаюць выканаўцы, а праз іх — і слухачы па ўсёй нашай краіне.

Музыка А.Атрашкевіч
Словы В.Жуковіча

Браў пякельны агонь
Твае нівы і хаты —
Паўставала з яго
І нязломнай была ты.

На зямлі на лясной
Узнікалі зямлянкі
У цябе, сувязной,
У цябе, партызанкі.

Прыпеў:

Днём і ноччу йшла ў бой
Суровай, грознай часінай.
Век ганарыцца нам табой,
Беларусь-партызанка, Айчына!

Вораг вёз на франты
Зброю і батальёны.
Ты ўзрывала масты,
Цягнікі, эшалоны.

"Смерць за смерць!
Кроў за кроў!" —
Клятвы не забывала,
Разам з сілай франтоў
Перамогу кавала.

Прыпеў:

Днём і ноччу йшла ў бой
Суровай, грознай часінай
Век ганарыцца нам табой,
Беларусь-партызанка, Айчына!

Браў пякельны а - гонь тва - е ні - вы і хат -

па - уста - ва - за зя - то і не - здо - мнай бы - ла тм. На зя - млі на зя -

свой у - зы - ка - лі зя - мля - ноз у ца - бе, су - вы - зной.

Сцэнарны партфель

Сёння “Куфар-радца” прапануе вам, шануюныя работнікі культуры, як заўжды, распрацоўкі ў “Сцэнарны партфель”, створаныя вашымі калегамі з рэгіёнаў.

Першая з іх належыць пярэ аўтара, добра вядомага чытачам “К”. Людміла Чатовіч — вядучы метадыст Пастаўскага арганізацыйна-метадычнага цэнтра народнай творчасці і культасветработы. Яе сцэнарый сямейнага конкурсу — арыгінальны, дасціпны, актуальны і цікавы. Інакш кажучы, крэатыў на Пастаўшчыне — справа планавая!..

Чытайце, дапаўняйце ўласным мясцовым матэрыялам, выкарыстоўвайце на справе і не забывайцеся: “К” чакае вашых ідэй!

ВЫШЫНЯ

Сцэнарый сямейнага шоу-конкурсу

Зала, дзе адбываецца конкурс, прыбраная кветкамі. Вакол трох “сямейных вогнішчаў” расставлены паходныя крэслы і прыладжаны трыногі з чыгункамі, куды глядачы будуць кідаць паперкі-“макароніны” — рабіць прагноз, з якім лікам пераможа тая або іншая сям’я-канкурсантка. Тут таксама ляжаць заплечнікі з рэквізітам, выратавальныя кругі, якімі будуць карыстацца балельшчыкі. Кожны бівуак абазначаны вымпелам пэўнага “сямейнага” колеру: блакітнага, жоўтага і чырвонага. Адпаведныя фарбы прысутнічаюць і ў адзенні членаў кожнай сям’і.

Заднік сцэны аформлены выявай сілуэта пагоркаў. Ход конкурсу будзе адлюстроўвацца “слядамі-крокамі” колеру каманды як “пад’ём у гару — скарэнне вышыні”.

У глядзельнай зале адведзена асобнае месца — “лава запасных” для сямейнікаў, якія не ўвайшлі ў команду, бо для роўнасці сіл у ёй удзельнічаюць толькі маці, бацька і адно дзіця. “Лавы запасных” таксама аздоблены каляровымі стужкамі. Перад сцэнай знаходзіцца стол для журы — “судзейскай калегіі”.

Гучыць урачыстая музыка — пазыўныя шоу-конкурсу. Распарадчык запрашае балельшчыкаў сесці ў зале насупраць месцаў сваіх каманд на сцэне. Выходзіць Вядучая, апранутая ў спартыўным стылі.

ВЯДУЧАЯ. Паважаныя вясцоўцы і запрашаныя госці! Сёння вы станеце глядачамі і ўдзельнікамі сямейнага шоу-конкурсу, які мы назвалі “Вышыня”, бо мяркуюем, што шчаслівае сямейнае жыццё — гэта найвышэйшае дасягненне ў жыцці кожнага чалавека.

Давайце сардэчна павітаем удзельнікаў нашага конкурсу! Першымі на сцэнічную пляцоўку выйдзіць дружная сям’я Мальцаў!

Пад гукі музыкі названая сям’я падываецца на сцэну.

ВЯДУЧАЯ. Гэта Станіслаў, Галіна і іхні сын Артур. А на “лаве запасных” — дачушка Алена. Пасля доўгага вандравання за межамі Беларусі сям’я займела ў нас свой утульны куток.

А цяпер я запрашаю на сцэну сям’ю Яцынаў у складзе Ранальда, Алы і сына Алега. Сям’я выходзіць трох дзяцей.

Выходзіць сям’я Яцынаў.

ВЯДУЧАЯ. І, нарэшце, вітаем трэцюю ўдзельніцу шоу-конкурсу — сям’ю Шыліных! Гэта Дзмітрый, Ірына і сямігадовая Светачка. Ёсць яшчэ дачушка Валечка чатырох гадоў. Яна з бабуляй — на “лаве запасных”!

На сцэну падываецца сям’я Шыліных.

ВЯДУЧАЯ. Мы пачынаем!

Аднойчы галоўныя ўдзельнікі нашага конкурсу выправіліся разам у жыццёвы паход. А сёння яны ўжо здольныя дружнай камандай скарыць складаную “вышыню”. Якая сям’я будзе крочыць наперадзе, мы ўбачым на гэтым табло (звяртае ўвагу ўсіх на выяву гор.) Для зручнасці ў правядзенні конкурсу кожная каманда адрозніваецца колерам.

Каб падводзіць прамежкавыя і канчатковыя вынікі паходу, я запрашаю ў “судзейскую калегію” прадстаўніка ад балельшчыкаў кожнай сямейнай каманды, а таксама ўсімі паважанага і не менш аб’ектыўнага прадстаўніка адміністрацыі мясцовага сельскага вытворчага кааператыву, а таксама незалежнага

Бабка. Дзякуй табе, Ганначка, за падаруначак! Жадаю, каб мой унучак і ваш сыночак вялікі рос ды весялосцю трос! Але ж, даражэнькія, вы ўжо папілі, паелі, чаго хацелі, а цяпер трэба косці нам размяць, трохі патанцаваць!

Госці выконваюць народныя танцы “Нарэчаньку” і “Кракавяк”.

Бабка (пасля танцаў). Нешта ў вас, гаспадарыкі, хата цесная, і паскакаць няма дзе ўволю!

Суседка (да Гаспадара). Ці ёсць у цябе, гаспадар, коні, каб завезці да карчмы нашу княгіню-бабку?!

Гаспадар. І коні ёсць, і карэта! Пайду падрыхтую.

Суседка. Паедземце ў карчму: там месца багата, усе паскачам уволю!

Госці выходзяць.

Кума. А цяпер і мы развітваемся, паедзем за бабкаю, бо калі стоміцца, хто ж яе падменіць, як не мы?

Кумы і астатнія госці развітваюцца з гаспадарамі.

Нявестка. Дзякуй вам, госцейкі, што прыйшлі да нас! За пажаданні добрыя дзякуй!

Гаспадыня. Каб на наступны гадок быў у нас яшчэ раток! Да сустрэчы, суседчкі!

Госці спяваюць “Бывайце здаровы!” і выходзяць з хаты.

Алена СКАВИШ, загадчык Дрычынскага сельскага дома культуры Пухавіцкага раёна

Раманс у стылі... фэнтазі

Назва эстраднага раманса, напісанага сынам і бацькам Карызнамі, адпавядае не толькі зместу гэтага твора, але і яго сутнасці: “Зачараванне”.

Нетрывіяльная мелодыя — быццам не праспяваная, а сыграная на віяланчэлі ў тонкім атачэнні гітары і арфы: “...Сэрца ў рай вядзе”. Гармонія — бы сумесь фарбаў, ды яшчэ са светлавымі эфектамі мігцення, калі той жа самы відарыс то паглыбляецца ў паўзмрок, то асвятляецца аднекуль знутры: “ноч святлее”. І знаёмыя абрысы ажываюць: зоркі плывуць па вадзе кветкамі, сэрца трымціць лісточкам, ноч ляціць зоркаю — і падае кветкай у ваду. Фэнтазі? Не. Жывая, дзейная прыгажосць — мабыць, тая самая, што ўратуе свет, калі свет уратуе яе.

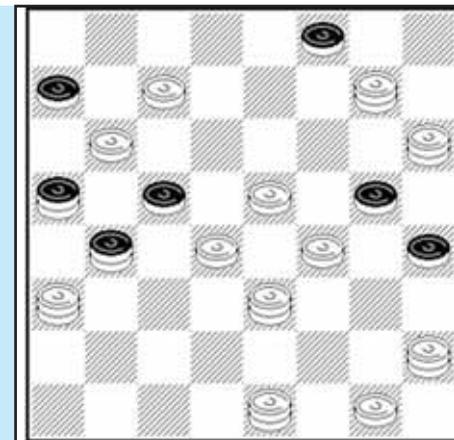
— Прыгожае, — разважае паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзімір Карызна, — гэта не столькі думка, колькі настрой, тое пачуццё ціхай радасці, якое арганізуе, мабілізуе, натхняе. Замершы перад прыгажосцю (“Спыніся, імгненне!..”), чалавек нават думае іначэй. У ім нараджаецца не толькі лагоднасць і дабрыня, але і большая сур’ёзнасць, адказнасць, імкненне захаваць, зберагчы, атуліць — адчуванне свайго рыцарскага прызначэння. Шчасце паэта, што ён можа затрымаць гэтае ўнутранае святло і перадаць яго. Бо ў душэўнай цемры ісціны не знойдзеш...

Што тут дадаць? Хіба гістарычную паралель. Зазірнуўшы ў мінуўшчыну, заўважаеш, што ледзь не кожны пачатак стагоддзя асветлены такімі “спыненымі імгненнямі”, калі прыгажосць становіцца філасофіяй жыцця. Мы ж — у пачатку не толькі стагоддзя, але і тысячагоддзя, што ляціць зоркай-кветкай-імгненнем...

Н.Б.

(Працяг на наступнай старонцы “Куфры”).

h6. (8). Чорныя: c3, d2, d4, e3, f4, f8, g3, h4, h8. (9). **№ 412 (9) — М.Вяргейчык.** Белья: a5, a7, b2, b6, e1, e3, f2, h4. (8). Чорныя: a3, b8, c5, d4, e7, f6, f8, g5, h2. (9). **№ 413 (10) — М.Вяргейчык.** Белья: a7, b6, c1, c7, d2, f6, g5, g7. (8). Чорныя: a5, b4, b8, d4, d8, e7, g3, h2, h4. (9). **№ 414 (11) — М.Вяргейчык.** Белья: a1, a7, b6, c7, d6, e1, f2, f6, h4. (9). Чорныя: a5, b2, b8, c3, d4, e3, f8, g3. (8). **№ 415 (12) — М.Вяргейчык.** Белья: b2, b6, c1, c5, d2, d4, e3, g1, h6. (9). Чорныя: a3, b4, d6, e7, f2, f6, g3, h4. (8). **№ 416 — Іван Наўроцкі** (Мінск). Белья: b4, b6, c5, c7, d4, d6, f4, f6, g5. (9). Чорныя: a3, a7, b8, d2, e3, f2,

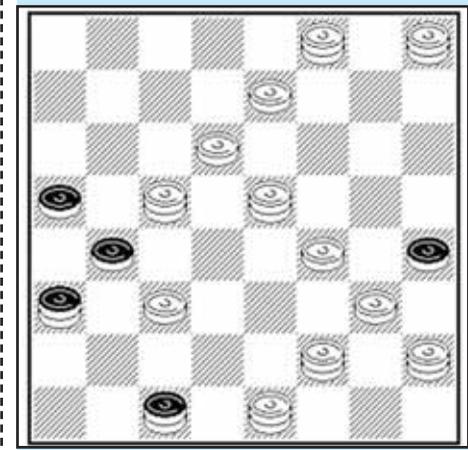

№ 405 — А.Шурпін.

h4, h8. (8). **№ 417 — Уладзімір Бандарык** (Мінскі раён). Белья: a1, b6, c3, c5, c7, g3. (6). Чорныя: a3, a7, b2, d4, e3, e5, h4. (7). **№ 418 — Аляксандр Рэмізаў** (Мінск). Белья: a5, d6, e1, e7, f6. (5). Чорныя: a7, b2, b4, c3, d2, e3, g3. (7).

Супаставім рашэнні: “Шашачная культура” ад 30.09.2010.

№ 342: e7, d4, d6, c7, g5 x; **№ 343:** b8, g:c1, d2(b4), c7, b2/d2 x Выйграе і f4, d2, e7, e7 x; **№ 344:** f2-g3(c7A), h2, e5(g7, g3), f4 x A(d4), e3! X; **№ 345:** b8(d2), e1, g3, f2 x; **№ 346:** a7(f6), de3, b8, e3, e7, c1 x; **№ 347:** b6, g3, g3, b8, a3, h6 x; **№ 348:** f2, b6, b4, de3, c5, e7, e1(d4), e3 x;

№ 404 — А.Шурпін.

У гомельскім Палацы Румянцавых-Паскевічаў усімі колерамі вяселькі прымае глядача выстаўка жывапісу заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, таленавітага пейзажыста Роберта Ландарскага. Экспазіцыя, якой ён адзначыў сваё 75-годдзе, — цудоўны падарунак не толькі для землякоў-гамельчан, а для ўсіх тых, хто прыязджае ў Культурную сталіцу Беларусі і СНД-2011.

Р.Ландарскі. "Куточак маёй Бацькаўшчыны. Рака Спонка".

Роберт Ландарскі: "Пейзаж, якога патрабуе мая душа..."

Звонкі палёт сардэчнай тэмы

Менавіта гэты край з яго чароўнай прыродай, лясамі і раўнінамі, палямі і люстэрскімі азёрамі, жывапіснымі Сожам і Прыпяццю, з палескімі дубровамі і вёскамі з добрымі людзьмі стаў для мастака на ўсё жыццё галоўнай сардэчнай тэмай.

Адна з апошніх работ Ландарскага — трыпціх "Пяю табе, вёсачка мая!" — як бы падводзіць своеасаблівы вынік пэўнага творчага перыяду, у якім настальгічныя ноткі па паступова знікаючым патрыярхальным жыцці беларускай вёскі плаўна перацякаюць у магутнае ўмацаванне простага чалавечага шчасця на нашай зямлі.

У Роберта Ландарскага ёсць усё: і "чыстыя" фігуратыўныя карціны, і нацюрморты, і маса натуральных эцюдаў, выкананых алеем на пленэрах, і чароўныя звонкія акварэлі, і малюнкi. Але ўласна пейзаж у творчасці мастака, канешне, займае лідзіруючае месца, хаця і ў гэты жанр ён часта арганічна ўводзіць фігуры

людзей, жывёл і птушак ("Пара сенажаці на Палесці", "Вясновая сяўба", "Палёт жаўрука", "Вясеннія клопаты хлебарабаў"). Ды менавіта ў жанры "карціннага пейзажа" з найбольш лірычнай самааддай творца дасягае злучэння пранізівай спавядальнасці з аб'ектыўнай сутнасцю выяваў прыроды.

"Калі я пішу пейзаж, — казаў мне мастак, — нярэдка дадаю, павялічваю або памяншаю асобныя яго дэталі, але тое не выпраўленне "памылак прыроды" — гэта проста патрэбна мне для ўмацавання майго творчага ўспрымання. Таго патрабуе мая думка, маё — не свавольнае! — успрымання свету..."

І сапраўды, Ландарскі ставіцца да прыроды, як скульптар да неапрацаванай камльгі мармуру: ён скарыстоўвае яе ў якасці першаснага "матэрыялу" кампазіцыі. Кожны элемент яго пейзажаў мае свой рэальны прататып. Але, па-першае, усім дэталям творца надае закончаную

форму, якая вызвалена ад выпадковага, расплывістага, і атрымлівае ў кожным выпадку свой "вобраз", сваё набліжэнне да мастакоўскай задумкі. Па-другое, усе дэталі аб'яднаны і складаюць арганічнае цэлае — не толькі ў сэнсе пластычнай выверанасці аб'ёмных і прасторавых узаемаадносін, але і як "свой свет" мастака, як закончанае стылявое цэлае.

Роберт Ландарскі любіць кантрасныя спалучэнні вялікіх дэкаратыўных мас — зялёных, вохрыстых, карычневых, ліловых, жоўта-аранжавых тонаў, дзе асяроддзем, якое аб'яднае формы і колеры, з'яўляецца сонечнае святло рознай інтэнсіўнасці і рознага настрою. І таму рытмы зялёных дрэў, блакітных азёраў, рачулак, пагоркаў, небасхілаў з мяккай смугой аблюкаў так прыцягваюць глядача.

У большасці карцін Ландарскага пануе інтанацыя сканцэнтраванай развагі, праніклівага сузірання штодзённасці. Дыяпазон адценняў спакойнай, задумлівай лірыкі даволі шырокі, але гэтая яе галоўная інтанацыя не змяняецца, што творца ні адлюстроўваў бы, — у кожным пейзажы закладзена грунтоўная разнастайнасць мастакоўскіх адчуванняў і роздумаў. Але яны не крычаць, не рвуцца на авансцэну, і ў поўнай меры раскрываюцца для тых глядачоў, якія здольныя засяродзіцца і паглыбіцца ў гэты надзіва маўклівы свет жывапісу.

Барыс КРЭПАК

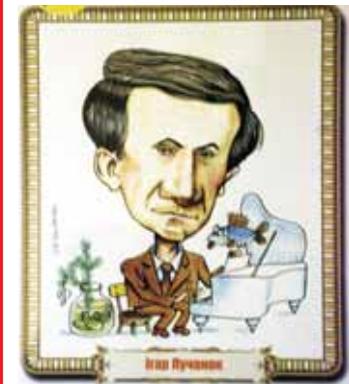
"Візітоўкі" ўсмешак

Выстаўка карыкатур Аляксандра Каршакевіча адкрылася 1 красавіка ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Экспазіцыя ўяўляе з сябе рэтраспектыў: на ёй прадстаўлены малюнкi, створаныя мастаком з пачатку 1980-х і да нашых дзён. Тут — пазнавальныя і, у той жа час, нечаканыя шаржы, карыкатуры на вострасацыяльныя тэмы, забавныя коміксы....

Першы намеснік міністра інфармацыі Лілія Ананіч адзначыла на вернісажы, што мастацтва карыкатуры сёння часцей з'яўляецца ў беларускіх СМІ, займае сваё паўнапраўнае месца на старонках гра-

ладная часу — яна вечная, актуальная як 20 гадоў таму, так і сёння. А шаржы на вядомых эстрадных выканаўцаў, літаратараў, дзеячаў мастацтва ўжо сталі "візітоўкай" Каршакевіча і часопіса "Вожык".

Каршакевіч стаў другім па ліку мастаком-карыкатурыстам, выстаўка

мадска-палітычных выданняў. Хацелася б, каб яно было больш распаўсюджана ў медыйнай прасторы, каб яе выкарыстоўвалі і электронныя СМІ, і інтэрнэт-рэсурсы, дадала яна.

Творца не дэманструе адмоўнае стаўленне да тых праблем, чалавечых заганаў, якія ён выяўляе. Ён паказвае рысы характару свайго персанажа, варта асуджэння, праз удалы жарт, пры дапамозе "пазітыўнай" асобы, што знаходзіцца побач з "негатыўнай". Творца лічыць: добрая карыкатура не паду-

якога адкрылася ў Міністэрстве інфармацыі 1 красавіка. Традыцыя адзначаць Дзень смеху распачалася год таму выстаўкай Алега Папова. А сёлета вернісаж сабраў вельмі шмат актыўных творцаў у гэтым кірунку. Усе яны пагадзіліся з тым, што маляваць карыкатуры можа далёка не кожны графік: творца павінен быць у душы і мастаком, і журналістам.

Алена САБАЛЕЎСКАЯ
На здымках: мастак і яго работы.
Фота Юрыя ІВАНОВА

Спрэчкі аб тым, ці існуе яно, жаночае мастацтва, мабыць, лепш за ўсё весці на чыста жаночай выстаўцы карцін розных жанраў і стыляў. Менавіта такая магчымасць ёсць цяпер у наведвальнікаў Светлагорскай карціннай галерэі "Традыцыя" імя Германа Пранішнікава.

Тут на свой вясновы вернісаж прадставілі творы 14 гомельскіх мастачак. І вясна ў дзвюх экспазіцыйных залах аказалася нават больш пераканаўчай, больш пляшчотна-сонечнай, чым за вокнамі гэтай галерэі. Ды наогул, у рэшце рэшт, што такое жаночасць мастацтва? Калі яно такое, якім бачым яго ў гэтых творах, то і мужчынскай частцы творцаў ёсць чаму пазаздросціць.

Акварэліст Святлана Курашова, часам здаецца, піша нават не фарбамі, а самім святлом. Прынамсі, яна застаецца на ейных нацюрморках. У адным з твораў, які так і называецца: "Асенняе святло", яно зыходзіць ужо не толькі ад кветак, але нават і ад збанка, у якім яны стаяць. Шматколеранасць з цнатлівымі пералівамі яна знаходзіць і ў "Чырвоных кветках". Светла-ружовую пляшчоту нельга не адчуць у яе "Шыпшыне". Зрэшты, для самой Святланы Львоўны межы чыстай акварэлі апошнім часам робяцца цеснымі. Яна шукае магчымасці пашырыць іх з дапамогай змяшанай тэхнікі і чымсьці яшчэ, што па-

Надчасавы сюжэт вясны

Л.Зуева. "Макі".

куль з'яўляецца яе творчым сакрэтам. Але менавіта яго ўвасабленне мы бачым у жанравай рабоце "Яблычны сок". Мастачка дасягае нейкай дымчатай — так і хочацца сказаць: аксамітавай — каларытнасці.

Ларыса Зуева дэманструе светлагорцам свае цудоўныя малюнічыя габелены. І калі "Макі" ды "Дзюмаўцы" глядзяцца больш чым рэалістычна, то "Кампазіцыя" дазваляе глядачам самім ствараць яе, што называецца, на ўласны густ. Фрагментарнасць — казачная.

С.Курашова. "Палявыя кветкі".

Уражвае і прасторавы габелен Ірыны Данилавай "Бурштынавы бераг". Адчуванне ўзнёсласці хвалі, якія выкідаюць на бераг бліскучыя бурштынкi, мастачка здолела перадаць з усёй пераканаўчасцю. Зусім інакш, з філасофскім падтэкстам, які тоіцца ў мазаічнай дэталізацыі, успрымаюцца габелены Таццяны Отчык "Недапісаная гісторыя", "Усё жыццё — гульня", "Радасць працы".

Гомельскія мастачкі таленавіта працуюць таксама і ў графіцы (Галіна Масееўская, "Прадчуванне"), у кераміцы (Тамара

Дзмітрыева, "Пейзаж-рыба", трыпціх "Чарапахы і тры анёлы"). Што ж да жывапісу алеем, дык адметныя стваральніцаў вясновага настрою ў дзвюхзальнай экспазіцыі нямала. Па-сапраўднаму моцна перадае духоўнае зліццё дзяўчынкі з красавіцкай бярозавай прасторай Святлана Наздрын-Платніцкая ("Вясна-падлетак, якая заплывае зялёную касу"). Прываблівае ўвагу і яе партрэтны твор "Цалаванне праведных".

Зрэшты, і жывапісцы прасякнуты той жаночасцю, якая не умее або не жадае хаваць пачуцці. "Ружы" і "Хрызантэмы"

Алы Клеўжыц напісаны без залішняй дэталізацыі, нібыта адным узмахам пэндзля. А вось ейныя ж "Сланечнікі" прымушаюць зноў і зноў прыгавдаць Ван Гога: ёсць нешта і ў іх ад падсвядомасці, якая застаецца за межамі рэальнага бачання. Па-свойму незалежна глядзяцца кветкавыя нацюрморты Кацярыны Бушынскай. Таццяна Барысава па-добраму здзівіла карцінай "28 матылькоў", дзе на фоне казачнага чараўніка гэтыя матылькі нібыта ажываюць перад нашым позіркам, надаючы твору таксама жывую зменлівасць.

Анжэліка Шабалтас — надзвычай псіхалагічная мастачка. Гэта адчуваецца нават у назвах яе твораў: "Лялька. Успаміны лета", "Сон. Прагулка" і "Настрой". Яна сапраўды ўмее наваец фарбамі вобразы далёкага мінулага, якія праз смугу часу становяцца бачнымі наяве. Такія ж пачуцці ўласцівыя надчасавым сюжэтам Любові Сцяпанавай ("Учарашняе лета", "У лабірынтах памяці", "Званок з мінулага"). Значна ўзбагачае геаграфічную прастору экспазіцыі Валянціна Дземянчук "Вулачкай Гурзуфа", "Бухтай Чэхава"...

Выстаўка называецца "Подых вясны". Але нават захоўваючы адчуванне вясновай прасветленасці і цепліны, яна тэматычна і жанрава пашырае межы гэтай назвы. А яшчэ пераканаўча сцвярджае, што на Гомельшчыне па-сапраўднаму таленавіта працуюць мастачкі, якімі можа ганарыцца Беларусь.

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ
Светлагорск

Заслужаная артыстка Беларусі, лаўрэат шматлікіх міжнародных конкурсаў Ірына ДАРАФЕЕВА вярнулася з В'етнама. Збіраецца ў Сербію, дзе прадоўжыць працу над новай песняй знакамітага Жэльяка Яксімавіча — колішняга ўладальніка Гран-пры "Славянскага базару ў Віцебску". І, вядома, рыхтуецца да чарговага тура па Беларусі, які скаардынаваны сёлетамі Міністэрствам абароны краіны і пройдзе пад дэвізам "Заўсёды са сваім народам".

проста казачная! Гэтае шчырае, добрае, душэўнае слова пра каханне, вымаўленае надзвычай інтэлігентна, узнёсла і адначасова вельмі проста, без наўмысных выкрутасаў. А галоўнае — песня вельмі запамінальная ды зусім не надакучлівая, такую хочацца слухаць зноў ды зноў, пшчотна "дакраняючыся" пачуццямі і думкамі да кожнай дробязі.

— Тут яшчэ працаваць ды працаваць, — сціпла кажа Ірына Дарафеева. — У красавіку, як і планавалася, паеду ў Сербію: разам з аўтарам будзем паступова даводзіць нарыхтоўку да канчатковага выгляду. Думаю, пачуць песню можна будзе ўжо ўвосень.

Як не стаць русалкай?

У сетцы, ды не Інтэрнэт

— Песня гэтая, у лепшым сэнсе слова, еўрапейская. А в'етнамскія запісваць не збіраецца? Адразу ўявіла вас у шырокім конусападобным капялюшыку...

— Дарма ўсміхаецца. Я сама была вельмі здзіўлена, але, паглядзеўшы там эстрадны фестываль на адкрытым паветры, пераканалася, што цяпер в'етнамцы ствараюць вельмі еўрапейзаваныя песні — вядома, з нацыянальным каларытам. Уключыш тэлевізар — мноства ўласных рэгіянальных тэлеканалаў, на ўсіх — свае песні і свае выканаўцы. Увогуле, уражанняў шмат: экзатыка, катанне на сланых старадаўняй архітэктур, будыйскія храмы, возера, поўнае лотасаў, вельмі адкрытыя, дружалюбныя людзі. Не абышлося і без прыгод. Пайшла ўвечары купацца, а там хлопцы на лодцы: стукваюць-трукаюць, песні спяваюць на ўвесь голас... Думаю, пэўна, моладзь катаецца-забаўляецца. Раптам адчуваю: ногі быццам нейкімі вярхоўкамі закручвае, — ледзь выратавалася! А потым даведлася, што гэта яны на рыбу сеткі расставалі і яе туды песнямі ды гоманам зганялі. Ну, і я на тыя песні "патрапіла"...

Пачаўшыся ў маі, гастролі працягнуцца ўсё лета і ахопяць Міншчыну і Брэстчыну. Не забываецца артыстка і на партыю Князьёны Тараканавай у мюзікле К.Брэйтбурга "Блакітная камя", удзельнічаючы ў спектаклі сталічнага Музычнага тэатра.

Вядома, я не магла ўтрымацца, каб хаця б адным вухам не пазнаёміцца з новай песняй. Нават у дэма-варыянце — прыгажосць

на ўвесь голас... Думаю, пэўна, моладзь катаецца-забаўляецца. Раптам адчуваю: ногі быццам нейкімі вярхоўкамі закручвае, — ледзь выратавалася! А потым даведлася, што гэта яны на рыбу сеткі расставалі і яе туды песнямі ды гоманам зганялі. Ну, і я на тыя песні "патрапіла"...

На здымку: акрамя канцэртаў, у В'етнаме Ірына Дарафеева "апрабавала" мясцовую экзатыку.

Ігар Бухвалаў на чале камернага складу Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі.

Ураджэнец Мінска, выхаванец нашага Рэспубліканскага каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, выпускнік знакамітага Генадзя Праваторава, у класе якога ён скончыў магістратуру БДАМ пасля Расійскай акадэміі мастацтваў імя Гнесіных, сёння Ігар БУХВАЛАЎ супрацоўнічае з многімі аркестрамі па ўсім свеце. А ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі разам з камерным складам нашага "сімфанічнага філарманічнага", італьянскім піяністам Джакама Батарына і першай скрыпкай аркестра Юліяй Стэфановіч прадставіў "Вясновы канцэрт у стылі барока".

ку, і кропка! Я бачыў мноства студэнтаў-музыкантаў, якія займаліся ў вядомых педагогаў, але расчараваўся ў сабе і пачыналі ненавідзець музыку... Я не лічу, што ўсе павінны быць піяністамі. У свеце і так надта шмат піяністаў! Хачу, каб кожны з маіх студэнтаў проста палюбіў музыку. І няхай яны стануць інжынерамі або адвакатамі, але ў іх дома будзе стаяць піяніна, і яны будуць прыходзіць на канцэрты, каб атрымаць асалоду ад музыкі.

Джакама Батарына.

Хітовае барока

Якой была поп-музыка ў XVIII стагоддзі?

Гэта было не першае выступленне ў такім складзе: летась у снежні ў тым жа музеі тыя ж музыканты праводзілі "Каляндны вечар з Моцартам". Цяпер беларускіх уражанняў у гэтай прыгожай краіне, пакуль не прыехаў сюды зноў. Вельмі ганаруся, што я — італьянец, родам з краіны з надзвычай багатай культурай. Але я так шмат падарожнічаю! І пайшоў намагаюся пачуваць сябе камфортна. Дзе б ні быў, з кім бы ні сустракаўся, для мяне гэта заўсёды магчымасць адкрыць свой розум і душу для новага, магчыма, больш мудрага, чалавека і для новай культуры.

— Беларусь, — узгадаў Джакама Батарына, — я ўпершыню наведаў узімку. І пасля ад'езду вельмі сумавалі па гэтай прыгожай краіне, пакуль не прыехаў сюды зноў. Вельмі ганаруся, што я — італьянец, родам з краіны з надзвычай багатай культурай. Але я так шмат падарожнічаю! І пайшоў намагаюся пачуваць сябе камфортна. Дзе б ні быў, з кім бы ні сустракаўся, для мяне гэта заўсёды магчымасць адкрыць свой розум і душу для новага, магчыма, больш мудрага, чалавека і для новай культуры.

— Ігар, а вы чаму рашыліся ў свой час з радзімы з'ехаць?

— Хаця я працаваў у Вялікім тэатры, супрацоўнічаў з філарманічным аркестрам, шаснаццаць гадоў таму з'явілася ідэя паспрабаваць свае сілы на інтэрнацыянальнай арэне. У Нью-Ёрку чакала шмат цяжкасцей, але мне пашанцавала вучыцца

ў адной з лепшых музычных акадэміяў свету — школе Джуліярд, ды яшчэ ў аднаго з самых вядомых амерыканскіх дырыжораў італьянскага паходжання — Вінсента ла Сельвы. Але я па-ранейшаму з задавальненнем прыежджаю і выступаю тут. Беларусь — мой першы дом, мая радзіма, тут жывуць мае маці, бабуля, брат. Для музыканта не існуе межаў. Таму хачу пажадаць беларускім калегам як мага больш супрацоўнічаць з рознымі калектывамі, мець болей стасункаў з музыкантамі з усяго свету. Музыка — гэта як гутарка за сталом: вы сустрэлі новага чалавека, штосьці дазналіся ад яго, падзяліліся сваімі ведамі. Музыка можа развівацца толькі праз такія жывыя кантакты, яе трэба ўвесь час падсілкоўваць.

— Джакама выкладае адначасова ў дзвюх кансерваторыях у Італіі, а вы, Ігар, у вольны ад канцэртаў час імкняцеся далучыць маладое пакаленне да класікі. Што хочаце данесці да сваіх вучняў?

— Мая асноўная мэта як выкладчыка, — разважае Джакама, — навучыць студэнтаў любіць музы-

— У Амерыцы, — працягвае Ігар, — музычная адукацыя ў звычайных школах практычна адсутнічае. На жаль, маладое пакаленне ўзрастае на поп-музыцы, на канале MTV, на рэпе і хіп-хопе. Калі мы прыехалі ў Нью-Ёрк, маёй дачцэ было шэсць гадоў, яна адразу ж пайшла ў амерыканскую школу. І тут жа стала заўважна, што нейкая часцінка адукацыі проста страчана. Мы намагамся ладзіць дабрачынныя канцэрты і невялічкія прадстаўленні, каб папулярываць класічную музыку. Гэта ўсё трымаецца на голым энтузіязме, таму што грошай на падобныя дзяржаўныя праграмы не хапае. У той жа час, у Францыі існуюць спецыяльныя здзяччаныя канцэрты і оперы, што адмыслова ствараюцца ў такім фармаце, каб прыцягнуць дзяцей. Тая ж музыка барока, па вялікім рахунку, — гэта поп-музыка XVIII стагоддзя! Чамусьці многія лічаць, што яе трэба выконваць ледзь не ў тагачасных ліўрэх і парыках, без ценю эмоцый на твары. Але, мне здаецца, чалавек павінен цалкам перадаваць свае жарсці ў творы. Мы жывём у XXI стагоддзі, і, натуральна, сёння павінна быць іншае прачытанне!

Вольга ЦВЯТКОВА
Фота аўтара

Іскра Кагадзеева

Гэтым тыднем Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі аддаў даніну памяці знаным творцам, якія плённа развівалі багатыя традыцыі нашага вакальна-харавага мастацтва.

6 красавіка канцэртаў у Камернай зале імя Л.Александровскай было адзначана 75-годдзе з дня нараджэння народнага артыста СССР Аркадзя Саўчанкі, які больш за 40 гадоў шыкоўна спяваў вядучыя барытонавыя партыі ледзь не ўсяго нашага рэпертуару. А 7 красавіка чарговы паказ "Князя Ігара" А.Барадзіна быў прысвечаны 85-годдзю з дня нараджэння народнага артыста краіны

Аляксея Кагадзеева, які амаль 35 гадоў быў галоўным хормайстарам тэатра, адначасова выкладаючы ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, дзе падрыхтаваў больш як паўсотні дырыжораў хору. Сярод яго выпускнікоў — і цяперашнія дзясцяч тэатра: галоўны хормайстар, народная артыстка Беларусі Ніна Ламановіч і хормайстар Галіна Луцэвіч.

— Аляксей Пятровіч, — узгадвае Галіна Луцэвіч, — выпусціў больш за 60 прэм'ерных спектакляў, выдаў два

вучэбныя дапаможнікі. А ён жа яшчэ і дырыжыраваў опернымі ды балетнымі спектаклямі! З хорам працаваў надзвычай карэктна, мэтанакіравана, даваў свабоду спеўнаму голасу, умеў запаліць усіх нас сваёй кагадзееўскай іскрай. На рэпетыцыях мы не толькі спявалі, але і слухалі запісы, вучыліся па іх. А ў якасці адпачынку ён мог прачытаць лекцыю, да прыкладу, пра шкоду тытуню,

пра кагосьці з выдатных музыкантаў, — круггляд у яго быў вялікі. Дасканала ён ведаў і нямецкую мову, яшчэ з ваенных часоў: хлопчыкам быў адпраўлены на прымусовыя работы ў

Германію, там і навучыўся. Пасля вайны і ў духавых аркестрах працаваў, і ў ансамблях песні і танца, кіраваў салдацкай мастацкай самадзейнасцю. Мінскае музычнае вучылішча заканчваў па дзвюх спецыяльнасцях: па класе народных інструментаў і як музыказнаўца. А ўжо ў нашай кансерваторыі і, пазней, у піцэрскай аспірантуры канчаткова спыніўся на хоры і дырыжыраванні, стажыраваўся ў знакамітым Марыінскім тэатры...

Дарэчы, опера "Князь Ігар", багатая на разнастайныя характэрныя сцэны — рускіх і полаўцаў, — віртуальна з'явілася і згаданыя юбілейныя даты. Кагадзееў рыхтаваў спектакль 1967 года, Саўчанка ж спяваў Ігара на прэм'еры пастановкі 1996-га, якая ідзе ў тэатры і дагэтуль.

На здымку: А.Кагадзееў; А.Саўчанка ў спектаклі "Князь Ігар".

У практыцы Брэсцкага тэатра лялек ужо маецца паспяхова вопыт супрацоўніцтва з расійскімі пастаноўчымі групамі: вярта ўгадаць удалыя, запамінальныя пастаноўкі “Халстамер” і “Месяц Сальеры” рэжысёра Руслана Кудашава, якія прынеслі тэатру прызнанне і ўзнагароды шэрагу міжнародных фестываляў. І першыя прэм’ерныя паказы “Караля Ліра” пацвердзілі: новы спектакль працягвае традыцыю.

Сцэнаграфія спектакля ўяўляе з сябе рагі драўляных канструкцый (палацаў, замкаў, хацінак), вазок-трансформераў, у якіх — увесь пажытак і... жаданні. А яшчэ — клінкі і кліны: у кароне, касцюмах персанажаў, плашчы з “жывымі” вуглаватымі маскамі на спінах. Гэтыя перагукі вострых, агрэсіўных канфігурацый, як і шматлікія іншыя знаходкі сцэнографа, ствараюць атмасферу таго, што акурат у гэтым месцы і ў дадзены момант “сышоўся свет клінам”. Свет, у якім пануе бура, навальніца, што ахоплівае не толькі венцаносную сям’ю, але і ўсё каралеўства, разліваецца яшчэ далей — за яго межы — і, у рэшце рэшт, перарастае ў вайну дзвюх дзяржаў, даючы падставы нам, глядачам, разважаць аб “міжусобіцах” чалавечай існасці, якая часта не можа задаволіцца тым, што ёсць, і прагне нечага большага, асабліва калі лічыць сябе ў нечым пакрыўджанай ці абдзеленай.

Галоўную ролю — Караля Ліра — іграе адзін з лепшых акцёраў Брэсцкага тэатра лялек Уладзімір Тэвасян, а Блазна ўвасабляе Зміцер Нуянзін. І іхняе з’яўленне на сцэне іншым разам уяўляе з сябе люстэркавы адбітак адзін аднаго, часта — як крытычна-гратэскавы дадатак, калі Блазан выступае своеасаблівым “камічным хорам”, які падкрэслівае або перадумоўлівае падзеі, што павінны разгарнуцца надалей. І гэтыя жывыя стасункі ствараюць у пастаноўцы шматслойную вобразнасць, надаючы яму дадатковы рытм і экспрэсію.

У спектаклі выразна прачытваецца аўтарскае пытанне рэжысёра-пастаноўчыка: чаму Кароль Лір дзеліць каралеўства і аддае ў спадчыну дочкам, а

Тэма існавання чалавека, ягонага месца ў жыцці і важкасці ў грамадстве — праз узаемаадносіны бацькоў і дзяцей — праходзіць чырвоная стужкай праз многія творы Вільяма Шэкспіра. “Кароль Лір” — самае трагічнае яе ўвасабленне. Новыя паказанні зноў і зноў звяртаюцца да п’есы, і прэм’ера Брэсцкага тэатра лялек — не выключэнне. У горадзе над Бугам “Караля Ліра” адаптаваў да ляльнага тэатра і ажыццявіў рэжысёр Аляксей Устаўшчыкаў з Санкт-Пецярбурга, сцэнографам выступіла мастачка Настасся Кадаш, музычнае афармленне — маскоўскага кампазітара Арцёма Аляндзева.

Клінкі і кліны Караля Ліра

Хто ж “гуляе ў свой тэатр”?

значыць, здымае з сябе адказнасць за ўсё, што адбываецца? Адказ на яго рэжысёр прапануе шукаць у сферы чалавечых каштоўнасцей. Уладзімір Тэвасян перадае адценні трансфармацыі і духоўнага росту Ліра дакладна, трагічна, з непрыхаваным болям. “Кароль не мае права адпачываць!” — гэты выраз не раз усаджае “клінок” у свядомасць глядача. Але толькі тады, калі Лір перастае быць каралём і ўладаю, а становіцца звычайным старым, да яго, звар’яцелага, прыходзіць, нарэшце, прасвятленне. Гэта ж пацвярджаюць і шэкспіраўскія словы, адрасаваныя Кардэліі. Ролю яе тонка і непаўторна стварае Лілія Верста: “Тваё багацце — у беднасці тваёй”. Старэйшых жа дачок Ганерыю і Эгану таленавіта ўвасабляюць Руслана Сакалова і Святлана Шутак.

Акрамя цэнтральнай гісторыі, рэжысёр надае ўвагу развіццю ў спектаклі і лініі сям’і графа Глостэра. І тут бліскуча “верхаходзіць” на сцэне выканаўца адразу некалькіх роляў Раман Пархач: ён існуе на сцэне цынічна, падспудна, з жарсцю, і гэтым надае дадатковы дынамізм спектаклю. Глостэр упарта ідзе да сваёй мэты, выкарыстоўваючы самыя розныя сродкі, часта — амаральныя і бесчалавечныя... Прычым адбываецца своеасабліва трансфармацыя: лялькі, якімі напачатку “гуляю ў свой тэатр” Блазан, паступова поўнасьцю пераходзяць пад кантроль Эдманда, і вось ужо ён з асаладай “вершыць дзею” і распараджаецца лёсамі людзей...

Музычная драматургія мае адметную знакаваць у спектаклі. Іншым разам нават крыху “перакрываючы” шэкспіраўскі тэкст, яна нібыта папярэджае нас праз стагоддзі: “Жыццё заўсёды мае сэнс”.

Прыблізна такую ж думку пасля прэм’ернага паказу выказаў і Уладзімір Тэвасян: “...Па вялікім рахунку, усё ў гэтай драме можна апраўдаць... Кожны хацеў, па логіцы, каб усё было як мага лепш...”

Ігар ФЕДАРОВІЧ

Брэст

На здымках: сцэны са спектакля “Кароль Лір”.

Сістэма каардынат. Без экшна і “заігрыванняў”

Што і казаць, беларуская драматургія на айчынных тэатральных падмостках — з’ява не настолькі частая, як гэтага хацелася б. У ляльным тэатры, услед за драматычным, гэта тлумачыцца тым, што існуе багаты скарб сусветных казак, спрычынненне да якіх маленькім глядачам не толькі цікавае, але і карыснае. Ды толькі, шануючы іншых, не варта забывацца і на ўласныя здабыткі. Акурат пра гэта нагадала прэм’ера спектакля “Цудоўная дудка” Віталія Вольскага ў рэжысуры Мікалая Андрэева на сцэне Мінскага абласнога тэатра лялек “Батлейка”.

Пабудаваная на аснове беларускіх народных казак, п’еса Віталія Вольскага сёння на першы погляд выглядае не надта выйгрышна для пастаноўкі ў тэатры для дзяцей: у ёй адсутнічаюць яркія відовішчныя спецэфекты, да якіх маленькія глядачы прызвычаліся дзякуючы сучасным кіно і тэлебачанню, сюжэтная лінія таксама не ўраджае сваёй знешняй займальнай пакручастасцю, бо пабудавана не па законах экшна, ды і самі персанажы — не супергероі або мутанты з надзвычайнымі здольнасцямі, а звычайныя людзі. Аднак рэжысёр Мікалай Андрэев ідзе не па знешняй лініі, а спрабуе заглябіцца ў прыроду казачных “разважанняў”, і таму акурат гэтую прастасць робіць галоўным ходам усяго спектакля, разыграннага перад намі, глядачамі, чацвёркай вандруючых акцёраў, увасобленай Міхаілам Асановічам, Уладзімірам Уладымкам, Аляксандрам Майрыным і Акансай Ількевіч.

Па сваёй унутранай прыродзе сцэнічных разважанняў маладзечанская “Цудоўная дудка” пераклікаецца са сталічнай ляльнай пастаноўкай “Чаму старэюць людзі?” Аляксея Ляляўскага. У

абодвух спектаклях маленькі герой — хлопчык — спрабуе зразумець прыроду таго свету, у якім ён нарадзіўся і дзе мусяць пражыць усё жыццё. Навукоўцы, пэўна, назвалі б гэта спасціжэннем нацыянальнага менталітэту, рэжысёры ж — пошукамі Праўды. Так сталася, што сёння — і ў пастаноўках для дзяцей гэта надзвычай заўважна — размаўляць з глядачамі пра такія базавыя паняцці, як Дабро і Зло, Праўда і Подласць, Смеласць і Патрыятызм становіцца неяк нямомдна: маўляў, уся гэтая “філасофія” для сучаснага тэатра нецікавая і неактуальная. Але ж практыка паказвае, што калі рэжысёр наважваецца на такую размову, дзеці ўспрымаюць яе шчыра і зацікаўлена. Іншая справа, што акурат у гэтых спектаклях аніяк нельга “заіграваць” з глядачамі ды выказвацца з туманнай шматзначнасцю. І “Цудоўная дудка” гэты “падводны айсберг” шчасліва абмінае, не захапляючыся гульнямі ў тэатральную метафізіку.

На фоне сюжэтай канвы пра скавпных, жорсткіх паноў і прыгнечаных сялян тэма галоўнага героя, які выпраўляецца на пошукі грошай для та-

го, каб адкупіцца ад даўгоў, а ў выніку атрымлівае цудоўную дудку, што дапамагае вырашыць усе праблемы, можа прачытвацца і на ўзроўні сістэмы каштоўнасцей, дзе грошы на практыцы аказваюцца далёка не такімі “ўсемагутнымі”, як вера ў творчую прыроду чалавека, у яго “музыку душы”. І ў фінале аказваецца, што галоўная перамога, якую атрымлівае герой над панамі-“комплексамі”, якія гнятуць кожнага з нас і не даюць адкрыць у сабе іншае, свабоднае жыццё, адбываецца ў ім самім, у змене светапогляду на наваколле. Не ў апошняю чаргу — дзякуючы кемліваму характару героя (уласціваму бадай кожнаму беларусу), які выпраўляецца ў дарогу разам са сваім анёлам-ахоўнікам (а можа — татэмным про-

дкам?), што выглядае як муржычок-бусел (сцэнаграфія і лялькі — Аляксандра Вахрамеева).

Казкі-падарожжы — асаблівы тып народных аповедаў, які прадугледжвае не толькі схему ланцужковай змены сцэн, але і пэўную павольнасць самога апове-

ду. Дзякуючы гэтаму прагаворваюцца і засвойваюцца базавыя думкі і ідэі, закладзеныя ў той або іншай гісторыі. І адна з самых складаных задач, якія стаяць перад стваральнікамі спектакляў на аснове падобнага драматургічнага матэрыялу, — не ператварыць казачную гісторыю ў “акывства”, дзе акцёры і рэжысёры, захопленыя самім працэсам раскавання, забываюцца пра канчатковы “пункт” маршруту, у які выпраўляюцца разам з дзецьмі.

Маладзечанскім акцёрам удаецца вытрымліваць гэты баланс паміж спакойным аповедам і сканцэнтраванасцю на асноўнай думцы спектакля, шмат у чым — за кошт падрабязнай, дакладнай работы з лялькамі, што ў наш час у беларускім тэатры ўбачыць далёка не заўсёды. У выніку чаго кожная з гэтых, на першы погляд, няглых лялек-персанажаў набывае індывідуальныя рысы, ствараючы своеасаблівыя беларускія характары-тыпы, пазнавальныя і дакладныя ў зададзенай аўтарам і рэжысёрам “казачнай” сістэме каардынат. Яна складваецца ў гісторыю пра тое, што любоў да роднага краю і свайго народа пачынаецца з шанавання бацькоў і той зямлі, на якой нарадзіўся і вырас. Проста? Затое праўдзіва!

Тацяна КОМАНОВА

На здымках: артысты і лялькі спектакля “Цудоўная дудка”.

Канстанцін РЭМІШЭЎСКІ — чалавек у сферы культуры не выпадковы: ягоныя бацькі ўсе жыццё прысвяцілі беларускаму кінамагарафу. Па заканчэнні кінааператарскага факультэта ВГИКА Канстанцін Ігаравіч працаваў на “Беларусьфільме”. У другой палове 1990-х з’явіліся магчымасці самарэалізацыі ў паметных абласцях экраннай культуры: фундаментальныя веды і практычныя навыкі, атрыманыя ў ВГИКу, аказаліся актуальнымі і запатрабаванымі за межамі лакальнай тэрыторыі кіно. У тым ліку — у рэкламе, дзе ён кіраваў уласнай кампаніяй. Пазней тыя практычныя ўрокі вядзення спраў у рыначных зносінах дазволілі стаць і спецыялістам у галіне маркетынгу ў структуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, паралельна была абаронена кандыдацкая дысертацыя па мастацтвазнаўстве. Гэтае спалучэнне творчай натуры і разумення эканамічных зносін з мастацкай вытворчасцю сёння дапамагае вынайскі эфектыўны сплаў эканомікі, культуры і адукацыі: Рэмішэўскі пачынаў у Беларусі дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў з пасады начальніка навукова-даследчага аддзела, а цягам амаль года працуе на пасадзе прарэктара па інавацыйнай дзейнасці і мастацкай творчасці. І актуальных задач, вызначаных Дзяржаўнай праграмай “Культура Беларусі” на 2011 — 2015 гг., стаіць перад БДУКІМ нямаля.

Канстанцін РЭМІШЭЎСКІ, прарэктар па інавацыйнай дзейнасці і мастацкай творчасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў:

“Інавацыйны менеджмент ужо і ў культуры”

Практычнае зерне тэорыі

— Канстанцін Ігаравіч, словазлучэнне ў назве пасады “інавацыйная дзейнасць” у дачыненні да ўстановы адукацыі гучыць даволі нязвычайна, хаця і заканамерна ў XXI-м стагоддзі...

— На прадпрыемствах так звананага рэальнага сектара эканомікі ці ў інстытутах Нацыянальнай акадэміі навук наяўнасць намесніка кіраўніка, які адказвае за інавацыйны клімат, ашчадную камерцыялізацыю пэўных кірункаў, — норма. Паняцце інавацыйнасці ўкаранілася ў прамысловасці, і толькі калі справа датычыцца галіны культуры, размова аб высокаэфектыўных новаўвядзеннях, на жаль, часта выклікае здзіўленне. Пакуль гаворка ідзе аб тым, каб на змену традыцыйнай для нас некамерцыйнай практыцы ў сферы, якую збольшага разумеюць як сферу выключна духоўную, прыходзілі новыя падыходы да яе функцыянавання ў прагматычным рыначным асяроддзі, аб паступовым фарміраванні прэзэнтнай эканомікі культуры.

Сёння Універсітэт зацікаўлены ў аптымізацыі складанага комплексу мерапрыемстваў па развіцці праектнай дзейнасці, эфектыўным выкарыстанні і нарошчванні пазабюджэтнага патэнцыялу, развіцці дзяржаўна-прыватнага партнёрства, фандэйзіngu, спонсарства, мецэнацтва, камерцыялізацыі вынікаў прыкладных навуковых даследаванняў, дзейнасці творчых калектываў Універсітэта, вырашэнні пытанняў, якія датычацца інтэлектуальнай уласнасці, генерацыі канкурэнтаздольных праектаў, падрыхтоўцы заявак на атрыманне грантаў...

— Кірунак вашай працы стаў асабліва актуальным, калі ўлічваць, што 2011-ы стаў годам прадпрыемальнасці...

— Так, цяпер ад кожнага беларуса чакаюць праюць ініцыятывы, актыўнасці і памкнення адысці ад шаблонаў пэўнага прафесійнага занятку. З жалем зазначу, што доўгі час у галіне культуры сустракаліся сітуацыі, калі актывісты змяшчаліся з дасягнення канкурэнтаздольнага выніку на асваенне бюджэтных грошай. Нежаданне актыўна займацца пошукам, распрацоўкай і рэалізацыяй камерцыйных (або хоць бы часткова самаакупных) праектаў — гэта праблема ментальная. Разам са студэнтамі, якія цікавяцца гэтай з’явай, мы шукалі трапную для яе назву. Самая удалая пакуль — “сіндром інфантальнасці”.

Новы дзяржаўны падыход патрабуе пэўнай ступені камерцыялізацыі і творчых, і навуковых бакоў культурнага жыцця. Старая сістэма фінансавання бюджэтных структур ужо адыходзіць, і каб забяспе-

кам кафедры этналогіі і фальклору БДУКІМ Вячаславам Калацэем. Кандыдат культуралогіі ўзімае праблему знікаючага карнавалізаванага абраду ў вёсцы Неглюбка Веткаўскага раёна Гомельскай вобласці “Ваджэнне і пахаванне Стралы”. Аднак навуковец не спыняецца ў сваім праекце на стадыі фіксацыі свята з тысячагадовай гісторыяй: Вячаслаў Віктаравіч плануе здымкі дакументальнага фільма і адраджэнне ўнікальнага абраду аб’яднанымі сіламі носьбітаў аўтэнтычнай традыцыі, мясцовай моладзі і студэнтаў фальклорных спецыялізацый БДУКІМ. Каб прыцягнуць увагу міжнароднай грамадскасці, у тым ліку UNESCO, навукоўца прапануе арганізаваць штогадовы рэгіянальны фальклорны фестываль народнай творчасці і рамястваў на аснове абраду. Дадам, што фэст дае нам магчымасць прымяніць так званы маркетынг па выпадку: рэалізоўваць з тым самым дакументальным фільмам відэаматэрыялы па

— Спадзяюся, калегі ў рэгіёнах будуць зацікаўлены матэрыяламі па прыкладнай культуралогіі, тэорыі і метадыцы сацыяльна-культурнай дзейнасці, індустрыі адпачынку, актуальных мастацтвазнаўчых даследаваннях. Карыснымі будуць новыя зборнікі артыкулаў па аматарскай творчасці. Неабходна і інфармацыя пра немагчымыя культурную спадчыну Беларусі: вусны фальклор, народную прозу, адраджэнне этнаграфічных абрадаў і святаў... Мы атрымалі сотні заявак-пацвярджэнняў з рэгіёнаў на набыццё мультымедыя-матэрыялаў, неабходных для практычнай дзейнасці, бо там адчуваецца іх дэфіцыт.

— Мультымедыянасць мае на ўвазе наяўнасць інфармацыі розных форм. Чым насыціць кантэнт?

— Нашымі педагогамі сабраны ўнікальны факталагічны матэрыял. Пакупнік знойдзе на дыску, акрамя мноства тэкставых файлаў, неабходную графіку, малюнкi, фатаграфіі, відэафрагменты і аўдыязапісы. Задумана прывабная праграмная абалонка, зручны пошукавік. Зразумела, што стварэнне інфармацыйных рэсурсаў па канкрэтных напрамках патрабуе выкарыстання камп’ютарных тэхналогій.

Галоўнае: кантэнт, які складае стрыжань інфармацыйных рэсурсаў, — унікальны. Чаго толькі варта прысутнасць у калектывах аўтараў — заснавальнікаў навуковых школ Універсітэта: доктара педагогічных навук, прафесара Ядвігі Грыгаровіч, доктара культуралогіі, прафесара Аляксандра Смоліка, доктара гістарычных навук, прафесара Марыі Бяспалай, доктара мастацтвазнаўства Веры Пракапцовай!

— Калі завершыцца падрыхтоўка і рынак пабачыць першыя дыскі?

— Мы ўжо гатовы заняцца фарміраваннем, а потым і тыражаваннем матэрыялаў, якія знаёмяць з вынікамі навуковых даследаванняў, праведзеных у 2006 — 2010 гадах па галіновай праграме “Культура”. Пакуль трансфармаваць вынікі ў прадукт нам замінае пытанне аб прыналежнасці маёмасных правоў на вынікі навуковых распрацовак; паводле ўмоў кантрактаў на навукова-даследчыя работы, правы падзелены паміж заказчыкам і выканаўцам.

Эканамічны водбліск знаходкі

— Новы рэсурс мае патэнцыял не толькі для спажывцоў...

— Па-першае, рэальная магчымасць данесці сваю распрацоўку да якага большай аўдыторыі. Па-другое, гэтыя праекты накладваюць дадатковыя патрабаванні да якасці выніку, паколькі, калі наяўнасць падобных інфармацыйных рэсурсаў па розных напрамках дасягне пэўнай колькасці, адпаведна логіцы рынаковых зносін, узнікне канкурэнтнае асяроддзе. Здарова ж канкурэнтцыя спараджае і якасны рост — новы ўзровень даследчай працы. Але нельга не заўважыць, што сфера культуры наогул мае тэндэнцыю да кансерватыўнасці: менавіта так яна сама сябе абараняе ад занадта радыкальных змен...

— БДУКІМ імкнецца стаць інавацыйнай установай адукацыі новага тыпу?

— Чарговая кніга, падручнік, новыя навуковыя артыкулы, серыя аўтарскіх метадычных дапаможнікаў, асабліва — свайго генерацыі, — гэта і ёсць той навуковы базіс, на які абапіраецца навуцальны працэс. Ва ўмовах хуткага развіцця найноўшых тэхналогій, калі для сучаснага студэнта даступныя неабсяжныя інфармацыйныя рэсурсы Інтэрнэта, а рэальнае жыццё імкліва змяняецца, выкладчык павінен аперацыйна ўносіць карэкцыроўкі ў свае навуцальныя праграмы.

А стварэнне тэматычнага інфармацыйнага рэсурса мае шмат станоўчых бакоў. І сэнс тут не толькі ў магчымасці частковай акупнасці праведзеных даследаванняў. Генерацыя падобных рэсурсаў дапаможа Універсітэту назіраваць аб’екты інтэлектуальнай уласнасці. Павялічваецца колькасць і кошт нематэрыяльных актываў, бо інтэлектуальна маёмасць таксама з’яўляецца аб’ектам рыначных зносін. Так чаму нам не назіраваць гэтыя аб’екты? Яны нарошчваюць наш інтэлектуальны і, зноў жа, рыначны патэнцыял.

Занатавала Настасся ПАНКРАТАВА

Фота Анатоля ДРЫБАСА

чыць больш павольны пераход ад старых механізмаў гаспадарання да новых, кіраўнікі інавацыйных напрамкаў шукаюць адэкватныя арганізацыйныя рашэнні. Яны павінны быць паступовымі, “неразбуральнымі”, і гэта — абавязковая умова.

Адзін з напрамкаў — арганізацыя якаснага выканання навуковых заданняў па навуковым раздзеле Дзяржпраграмы “Культура Беларусі” і іншых праектаў, ініцыяваных Міністэрствам культуры краіны. Мінуў час, калі можна было абсыціся ўсяго справаздачай, якая потым займала месца на паліцы. Зразумела, ніхто не патрабуе перавесці навуковую працу на самаакупнасць, аднак трэба арыентавацца на стварэнне не толькі змястоўнага, але і канкурэнтаздольнага прадукту, запатрабаванага соц’юмам. Дадам, добра, калі ўзнікае магчымасць укараніць пэўныя вынікі ў адукацыйны працэс ва Універсітэце.

БДУКІМ спрабуе стварыць найлепшае асяроддзе для нашых даследчыкаў, каб ачыненыя навукоўцы накіравалі свой патэнцыял на вырашэнне канкрэтных праблем, што існуюць у галіне культуры. У гэтым выпадку некаторыя вынікі навуковай работы (напрыклад, у выглядзе тэматычных інфармацыйных рэсурсаў на лічбавых носьбітах) змагі б стаць аб’ектам рыначных зносін.

Ад фіксацыі да папулярнасці

— Ці дапамогуць інавацыі больш эфектыўна рэпрэзентаваць навуковыя напрацоўкі ў культурнае асяроддзе?

— Упэўнены, гэта магчыма. Адзін з апошніх прыкладаў — інавацыйны праект па захаванні нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны, падрыхтаваны загадчы-

фальклорнай тэматыцы, друкаваную прадукцыю з тэкстамі аб непаўторнасці неглюбокага строю, эксклюзіўнасці карнавальных элементаў, стварыць адмысловыя сувеніры. У звязцы з форумам прадукцыя, мяркую, стане карыстацца поспехам.

Удзел у такіх арыгінальных па змесце праектах дазваляе прыцягнуць да навуковых даследаванняў творчую моладзь: студэнтаў, магістрантаў, аспірантаў.

Лічбавыя берагі інфармацыйнага рэсурсу

— Асобныя ўдальня крокі магчыма аб’яднаць у плынь эфектыўнай камерцыялізацыі навуковых дасягненняў?

— У якасці выніку патрэбны арэаўлены прадукт, які мог бы зацікавіць рэальных пакупнікоў. Мы прыйшлі да высновы, што мэтазгодна ствараць тэматычныя інфармацыйныя рэсурсы на лічбавых носьбітах. Ёны прадукт павінен адпавядаць усім патрабаванням да інфармацыйнага рэсурсу, прайсці дзяржаўную рэгістрацыю. Тады ён ператвараецца ў аб’ект інтэлектуальнай уласнасці з усімі вынікаючымі з гэтага магчымасцямі іх тыражавання, рэалізацыі, аховы аўтарскіх і маёмасных правоў.

— Ці дастаткова знойдзецца спажывцоў, якім патрэбна гэтае ноў-хаў?

— БДУКІМ правёў сістэмнае даследаванне па вывучэнні патэнцыянага попыту ў большасці раённых аддзелаў культуры па ўсёй краіне. Дакладна высветлілася, што гэтыя лічбавыя матэрыялы на месцах — запатрабаваны.

— Дадзеную тэму ўзімаюць у час бадай кожнай камандзіроўкі нашых карэспандэнтаў у рэгіён...

ТЮГ у Гродне

Беларускі рэспубліканскі тэатр юнага глядача 8 красавіка адзначыў сваё 55-годдзе. Да гэтай даты калектыву падрыхтаваў праграму “ТЮГ — дзецям Беларусі”.

— Сутнасць акцыі ў тым, што тэатр прадэманструе свае спектаклі ва ўсіх рэгіёнах Беларусі, — тлумачыць дырэктар ТЮГа Юрый Кулік. — Пакуль наш будынак на рэканструкцыі, мы збіраемся гастраліаваць як па буйных, так і па невялікіх гарадах краіны. Першым пунктам стане Гродна, пасля — Міншчына, Віцебшчына. Жыхары абласных і раённых цэнтраў пабачаць па адной пастаноўцы для старшакласнікаў і па дзве — для самых маленькіх. Крытэрыем выбару спектакля стануць магчымасці пляцоўкі...

Па словах дырэктара, ТЮГ не спыняе творчую дзейнасць у сталіцы: гэтымі днямі распачнуцца рэпетыцыі новага спектакля “Кот у ботах”, прэм’ера якога адбудзецца на пачатку мая. А ў чэрвені маленькія аматары тэатра пабачаць прэм’еру “Мой бедны Марат”.

— Дзень нараджэння ТЮГа мы будзем святкаваць, калі вернемся ў свой будынак, — дадае Юрый Кулік. — А пакуль — праца, праца і яшчэ раз праца...

Душа спявала

На канцэрце “Майстры мастацтваў — ветэранам” Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра быў поўны аншлаг. Свята адбылося ў Рэспубліканскім палацы культуры ветэранаў.

Сваё майстэрства пад час дабрачыннага канцэрта прадэманстравалі Алег Прохараў, Ала Лукашэвіч, Дзяніс Нямцоў, Ірына і Антон Заянчкоўскія. Асаблівым поспехам карысталіся класічныя творы ў выкананні народнай артысты Беларускай Наталлі Гайдзі і заслужанага артыста Расіі Аляксея Кузьміна.

У рамках акцыі “Майстры мастацтваў — ветэранам” адбудзецца таксама канцэрт да Дня Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Дзясцаты сшытак

У галерэі “Лабірынт” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прэзэнтавалі серыю нотных выданняў “Музычная спадчына Рэчы Паспалітай з Расійскай Нацыянальнай бібліятэкі”.

Серыя нотных выданняў была заснавана ў 2008 годзе кампазітарам і даследчыкам, дацэнтам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Яўгенам Пляўскім. На сённяшні дзень выйшла 10 сшыткаў.

Выпуск серыі “Музычная спадчына Рэчы Паспалітай з Расійскай Нацыянальнай бібліятэкі” — гэта спроба пазнаёміць усіх зацікаўленых з музычнай культурай Рэчы Паспалітай, дакрануцца да найцікавейшага помніка культуры XVII — пачатку XVIII ст. “Давыдкаўскага ірмалагіёна”... Выданне — сумесны праект Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, аднаго з айчынных прыватных выдавецтваў, Расійскай Нацыянальнай бібліятэкі, Польскага інстытута ў Санкт-Пецярбургу.

Ул.інф.

Кум выстаўляе на стол пачастункі: хлеб, цукеркі, саленні, гарэлку і іншае.

Кум. Дарагія бацькі, дзядуля, бабуля! Прыміце наш хлеб-соль з пажаданнямі вашай сям’і здароўя, шчасця, дабрабыту!

Стукаюць у дзверы. Уваходзяць госці — бліжэйшыя суседзі.

Суседзі. Добры дзень у хату! Добры, шчаслівы дзень! Прыйшлі мы па запрашэнні, адзначыць хрышчэнне! Каб Бог даў яму долю шчасліваю і жонку самую прыгожую! Каб быў разумны і вясёлы! Каб слухаўся бацькі і маткі і не цураўся роднай хаткі! Каб не рабіў ніколі ліхага і не баяўся ў жыцці нікога!

Бабка прымае падарункі для малога, Гаспадыня ставіць на стол прысмакі, Гаспадар дапамагае, Сын наразае хлеб.

Нявестка. Присядзьце, суседачкі, пагутарыце, а мы ўжо зараз...

Гаспадыня. Заходзьце, заходзьце! Мы вас чакаем, за стол не сядаем!

Нявестка. Бабулечка, ты ж таксама ідзі бліжэй! Дзіцятка паспіць пакуль.

Бабка, звязавшы ўсе падарункі ў адзін вузел, хрысціць калыску, клунак і прыгаворвае.

Бабка. А спасі, Божа, дзве душачкі, дзве душачкі майго ўнучка: адну душачку нараджоную, другую душачку хрышчоную!

Бабка ідзе да стала.

Бабка. Сядайце, госці, роўненька, шчыльней: каб зубкі ў дзіцяці роўныя ды прыгожыя раслі! Садзіцеся бліжэй адно да аднаго: каб дзіцятка ў згодзе жыло!

"Шашачная культура"

Выпуск № 40

Гэтым разам у "Куфры-радцы" — юбілейны конкурс і, па традыцыі, новыя творы.

Сёлета спаўняецца 100 гадоў з дня нараджэння выдатнага шашачнага дзеяча, заслужанага трэнера Беларусі **Аркадзя Ракітніцкага**. Аркадзь Венядзіктавіч быў вядучым шашачных рубрык у некалькіх перыядычных выданнях. Цягам многіх гадоў з’яўляўся нязменным вядучым тэле-клуба "Белыя і чорныя". З нагоды юбілею майстра аб’яўляем наш юбілейны конкурс на лепшае рашэнне шашачных кампазіцый. Заданні для конкурсу прапанавалі вядомыя шашачныя кампазітары нашай краіны — кандыдаты ў майстры спорту **Міхаіл Сцефановіч** (Гродна) і **Мікалай Вяргейчык** (Гомель). У заданні **№ 407(4)** белыя пачынаюць і робяць нічыю. У астатніх — выйгрыш белых. Нашым чытачам таксама будзе цікава пазнаёміцца з творамі майстра задачнага жанру **Аляксандра Шурпіна** (г. Клімавічы Магілёўскай вобласці). Кампазіцыі іншых аўтараў прапануем рашыць самастойна.

№ 404. Белыя пачынаюць і пазбаўля-

Гаспадыня. Давайце, даражэнькія, пра хрэсьбінку праспяваем!

Спяваюць песню "Ох, учора мае кумачкі..."

Госці.

А ў садзе — рабінкі, а ў хаце — хрэсьбінк!

А мы ж рабінкі ламаці не будзем, А мы ж хрэсьбінк гуляці будзем!

Каб ваша дзіцятка

ва ўсім было ў татку!

Каб гора не знала, каб шчасця прычакала!

Не будзь салодкі: праглынуць. Не будзь горкі: праключыць. Будзь такі, як твой дзед, — будзе паважаць сусед!

Нявестка. Дзякуй, суседачкі, частуйцеся, калі ласка, ды пра кумоў нашых песню заспявайце!

Спяваюць песню "Каб я ведала, каб я знала..."

Госці. У добрых бацькоў дзеці добрыя растуць! Умеў гуляць, умей і дзіця забавляць! За вашага сыночка, за вас, хто яго зладзіў!

Нявестка. Дзякуем, частуйцеся, госцейкі, пірагамі румянымі, усім, што Бог пастаў!

Сын. Спрабуйце квас, медавуху, каб ў горле не было суха! Ды песню добрую заспявайце!

Спяваюць народную песню "Чаму не прыйшоў?". Госці частуюцца. Бабка ў гэты момант выносіць талерку і гаршчок з кашай, ставіць яго на стол.

Кума. Судзіў Бог бачыць яго пад Хрыстом, судзі, Божа, бачыць яго пад вяном!

Суседка. Дай жа, Божа, мець вам у ім пацеху, а ў горы — уцеху!

Бабка. Ну, госці дарагія, Бог да нас іншаземца прыслаў і ад вас, дзядзькі і цёткі, дапамогі ўзяць заказаў! Просім вас на бабіну кашу пакласці па чырвонцу. Прашу яго тым адарыць, каб было за што мыла купіць!

Госці кладуць грошы на талерку, кажуць хросніку пажаданні.

Бабка. Ну, а зараз хай кумок наш гаршчок разаб’е!

Кум (першы раз *ціхенька б’е гаршчок*): Ой, бабка, які гаршчок моцны ў ганчара выбрала, ніяк не разаб’ю!..

Бабка. Ну, кумочак, другі раз як пайду, дык не буду браць такога моцнага. Пастаўлю тады дзіравы — абы кашу зварыць.

Кум (*ціхенька б’е гаршчок другі раз*). Ай, даражэнькая, ці не жалезны твой гаршчок? Ніяк яго не разбіць!

Бабка. Але ж бі, бі! Мабыць, ты, кумок, сёння мала еў.

Кум з усяго размаху б’е гаршчок аб стол — той разлятаецца на чарапкі.

Бабка. Ну вось, кум, можаш і добра біць гаршчкі, калі захочаш! Каб ты так біў цэпам! Частуйцеся, госцейкі!

Кум. Дай жа, Божа, нашаму хроснічку здароўя, быць разумным, шчаслівым, багатым! Каб быў ён бацькам уцехай у малодсці, карміцелем у старасці!

Кума. Маці і бацьку з сыночкам віншваем, а бабцы за частаванне дзякуем!

Нявестка (*перадае бабцы хустку*). Прыміце, бабулечка, ад нас падарунак!

арбітра — работніка аддзела культуры.

Да ўвагі балельшчыкаў: пастаянна назіраючы за ходам спаборніцтваў, пры "водных перашкодах" вы маеце магчымасць дапамагчы сваім камандам, "кінуўшы" ім гэтыя выратавальныя кругі.

Гледачы атрымліваюць ад асістэнтаў кругі блакітнага, жоўтага і чырвонага колераў.

ВЯДУЧАЯ (*да гледачоў*). І яшчэ адна важная для вас інфармацыя: вы маеце магчымасць зрабіць свой прагноз "узыходжання на вяршыню": якая каманда пераможа ў спаборніцтве і з якім лікам. Для гэтага дастаткова напісаць прозвішча сям’і і лічбу, зыходзячы з таго, што конкурсаў для ўсіх будзе 17, а найвышэйшы бал за кожны — "3". Запіску-"макароніну" кідайце ў чыгунок адпаведнай каманды. Найлепшы прадказальнік будзе ўзнагароджаны без усякіх букмекерскіх ставак! Як бачыце, усё — амаль як у сапраўдным спорце!

Гучыць музычная застаўка.

ВЯДУЧАЯ. Вось, нашы каманды ўжо размясціліся вакол сваіх сямейных вогнішчаў, але час адпраўляцца да заповітнай вяршыні. Як вядома, у жыццёвым паходзе, як і ў турысцкім, вялікае значэнне мае псіхалагічная сумяшчальнасць, добрае веданне адно аднаго. Такая праверка і будзе нашым першым конкурсам-этапам. Для размовы запрашаю спачатку мужных і надзейных кіраўнікоў груп.

Да вядучай падыходзяць удзельнікі мужчыны.

ВЯДУЧАЯ. Дзімтрый, вы, напэўна, ведаеце, што Ірына любіць вершы. А які паэт ёй падабаецца найлепш і чаму? (*Адказ мужа і яго тлумачэнне.*)

Ранальд, якім кветкам аддае перавагу ваша жонка? (*Адказ і тлумачэнне Ранальда.*)

Станіслаў, як вы думаеце, які падарунак да дня нараджэння чакае ад вас Галіна? (*Адказ мужа.*)

Усім жанчынам вельмі прыемна атрымліваць у падарунак тое, аб чым яны мараць, а невялічкія знакі ўвагі пажадана рабіць і без усякае нагоды. Паважаныя мужчыны, памятайце гэта!

Цяпер я запрашаю жанчын, якія з’яўляюцца сапраўднымі правадніцамі мужчын ва ўсіх перыпетых і забяспечваюць усё неабходнае для паспяховага сямейнага паходу працягласцю ў жыццё.

Жанчыны выходзяць наперад.

ВЯДУЧАЯ. Запытаемся ў Ірыны: чым пры спрыяльных умовах ахвотней заняўся б Дзімтрый: боксам, хакеем або каратэ? (*Жонка адказвае.*)

Галіна, я чула, што вы смачна гатуеце і таму, канешне ж, ведаеце найбліжэйшы шлях да сэрца мужчыны. Якая страва падбаецца вашаму мужу найбольш? (*Адказ.*)

Ала, калі была б магчымасць абмяняць, зразумела, з даплатай, матацыкл на аўтамабіль, якую марку выбраў бы Ранальд? (*Жанчына аргументуе свой адказ.*) А сама яна жадала б ездзіць у горад як мага радзей, каб усё неабходнае для дома і гаспадаркі знаходзілася ў вёсцы. Спадзяёмся, што са стварэннем аграгарадка мары здзяйснююцца.

Гучыць музычная застаўка.

ВЯДУЧАЯ. А цяпер я выклікаю для размовы і маці, і бацьку кожнай сям’і, бо пытанні датычацца іх агульнага клопату — дзяцей, якіх яны вядуць жыццёвым шляхам і за якіх напоўніцу адказваюць.

Да Вядучай падыходзяць усе дарослыя ўдзельнікі.

ВЯДУЧАЯ. Пытанне сям’і Мальцаў: па якім прадмеце Артур атрымаў апошнюю "10" ці "9"? А "2"? (*Адказ.*)

Ранальд і Ала, у вас дома многа жывёлін, а якая найбольш вабіць Алега? (*Бацькі адказваюць.*)

Шыліным: адгадайце, калі не ведаеце, што ваша Света часцей за ўсё бачыць у сне? (*Шыліны выказваюць сваё меркаванне.*)

Гучыць музычная перабіўка эпизодаў конкурсу.

ВЯДУЧАЯ. А цяпер паклічам дзяцей. **Выходзяць малодшыя ўдзельнікі конкурсу.**

ВЯДУЧАЯ. Паспрабуем атрымаць самую сакрэтную інфармацыю. Увага для судзейскай калегіі: размова неафіцыйная, таму балы не налічваюцца.

Алег, колькі грошай зарабляе твой бацька? Як ты думаеш, ці ўсе ён аддае маці? (*Алег адказвае.*) Але шмат грошай не так ужо і патрэбна, калі многа чаго ў хаце зроблена сваімі рукамі, бо бацька любіць сталажніцаць, а ўсе жанчыны займаюцца рукадзеллем: бабуля прадзе, маці вяжа, а Алег дапамагае тату і маме і яшчэ з задавальненнем — што, вы думалі, робіць? — вышывае! Пэўна, у яго характары — стараннасць і настойлівасць.

Света, скажы, ці помніш ты, калі дзень нараджэння твайго бацькі? (*Дзяўчынка адказвае.*) Цяпер надта модна цікавіцца гаспадаркамі. Выходзіць, твой татка — "Шалі", таксама, як і мама. Як ты мяркуеш, ці аднолькавыя яны па характары, ці добрае ў іх узаемаразуменне? Можна, яны "Шалі" з чашачкамі рознай "вагі"? (*Света выказвае свае думкі.*)

Артур, ці ведаеш, аб чым марыць твая мама? (*Хлопчык мяркуе.*)

Музычная застаўка.

ВЯДУЧАЯ. Нашы турыстычныя групы сустракаюць у сваім сямейным паходзе першыя цяжкасці. У роднай вёсцы яшчэ шмат трэба пабудаваць, добраўпарадкаваць. Каманды атрымліваюць заданне: прапанаваць і абгрунтаваць прапановы, так бы мовіць, распрацаваць праекты — на што трэба больш за ўсё звярнуць увагу прапануюць і абгрунтаваць першыя вынікі спаборніцтваў і нагадваю гледачам, што час для здзяйснення прагнозу "Хто першы скорыць вышыню" заканчваецца.

Журы аб’яўляе вынікі "экзамену на псіхалагічную сумяшчальнасць". Асістэнты перадаюць суддзям паперкі-"макароніны" з меркаваннямі балельшчыкаў.

ВЯДУЧАЯ. Паважаныя гледачы! Вы зможаце прынесці сваёй камандзе дадатковыя балы, калі хутка і дакладна адкажа-

це на мае пытанні. Выслухаем таго, хто падыме найхутчэй ратавальны круг — дапаможа турыстам "пераадолець водныя перашкоды".

Я пералічуваю вёскі вашага СВК (*назвае населеныя пункты*). Якую прапусціла? (*Гледачы адказваюць.*)

Колькі чалавек пражывае на тэрыторыі вашага сельскага савета? (*Адказы.*)

Як вы думаеце, хто з вяскоўцаў выпісвае больш за ўсіх перыядычных выданняў? (*Адказы.*)

Пасля гульні-віктарыны Вядучая прапануе сем’ям выказаць і абгрунтаваць свае праекты развіцця сённяшняй вёскі. Потым прадстаўнік адміністрацыі СВК паведамляе аб сацыяльна-культурных перспектывах дадзенага населішча. Зноў падводзяцца вынікі конкурсу, якія адлюстроўваюцца на тэбле.

Гучыць музычны фрагмент.

ВЯДУЧАЯ. Як вядома, з побытавымі складанасцямі найперш сутыкаюцца жанчыны. Паглядзіце, якая ноша! (*Паказвае на вялізныя заплечнікі каля "вогнішчаў"*.) Ці кава, што вы ўзялі з сабой? Мужчыны, як заўсёды, вам дапамогуць! (*Звяртаецца да гледачоў*.) А як вы думаеце, што тут такое можа быць? Падказваю: гэта найважнейшы аtryбут сямейнага жыцця, які здаўна рыхтавалі для дзяўчат на Беларусі ў пасаг. Канечне ж, падушкі — для сябе, мужа, хлопчыкаў, дачушак!

Мужчыны з цяжкасцю дастаюць з заплечнікаў запханыя туды вялікія падушкі.

ВЯДУЧАЯ. Аб’яўляю конкурс: хто з жанчын хутчэй і спрытней надзене на сваю падушку навалачку. Меркаваць аб справах жанчын, безумоўна, мужчынам. Яны тут найлепшыя эксперты, бо самі спяць на гэтых падушках. А тут не спіце — добра глядзіце!

Праводзіцца конкурс "Надзец навалачку".

ВЯДУЧАЯ. А цяпер ацнім, даражэнькія, вашы іншыя навыкі: кемліваасць, умерна арыентавацца ў патрэбных для сям’і таварах, якіх цяпер шмат. Хто дакладней скажа, колькі каштуюць гэтыя рэчы ў краме райспажыўсаюза?

Удзельніцы адгадваюць прыблізны кошт баннага ручніка, мужчынскай сарочкі, дзіцячага капелюша.

ВЯДУЧАЯ. На рынку часам атрымліваецца і танней, але самі ведаеце, што здароўца і недарэчнасці: якасць тавару можа быць ніжэйшая, і правы спахвіўца адстае цяжэй. А наша беларуская вытворчасць увесь час павышае якасць сваёй прадукцыі. Да таго ж, гэта і больш натуральныя матэрыялы, а харчовыя тавары з задавальненнем набываюць і ў суседніх краінах. Падтрымаем айчынныя вытворцаў і мы, будзем купляць беларускае!

І, нарэшце, праверым стан сядзібнай гаспадаркі: паспрабуем без замінікі назваць тое, што вы вырошчваеце на сваім агародзе.

Канкурсанткі па чарзе называюць сваю гародніну і садавіну.

ВЯДУЧАЯ. А цяпер мы аб’яўляем "прывал", на якім пакаштуем стравы, згатава-

b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8).

№ 409 (6) — М.Сцефановіч. Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f2, f6, h4, h6. (7). **№ 407 (4) — М.Сцефановіч.** Белыя: a5, c1, c3, e1, e5, f2, f4, h4. (8). Чорныя: c7, d4, f6, g3, g7, h2, h6. (7). Нічыя. **№ 408 (5) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, c3, c7, d2, f2, f6, g7, h6. (8). Чорныя: a3, a5, d4, e5, f4, f8, h2, h4. (8). **№ 409 (6) — М.Сцефановіч.** Белыя: b2, d2, d4, e1, e3, g1, g5, h6. (8). Чорныя: a3, b6, d8, f

нья ўмельмімі рукамі нашых гаспадынь.
Жанчыны пачынаюць частаваць сваім печывам прысутных. Потым ім на дапамогу прыходзяць асістэнт, а жанчыны адпраўляюцца рыхтавацца да наступнага конкурсу.
Вядучая (пакуль ідзе дэгустацыя) чытае верш пра жанчын.

Але жанчына заўсёды застаецца жанчынай і турбуецца таксама аб сваім знешнім выглядзе, прыгажосці, асабліва, калі на двары — лета. Нашы канкурсанткі сваімі рукамі падрыхтавалі мадэлі жаночага адзення да гэтага цудоўнага сезона. Давайце паглядзім, што атрымалася, бо творчую задуму рэалізавала ўся сям'я — нашы “куцюр’е”, так бы мовіць, таксама маюць свае “дамы” адзення. Чакаем “моднага прыгавору” на гэтай сцэне.

Пад музыкае суправаджэнне ідзе дэманстрацыя мадэлей. Пасля нумара мясцовага мастацкага калектыву падводзяцца вынікі конкурсу. Ізноў гучыць музычная застаўка.

ВЯДУЧАЯ. А цяпер на турысцкай сцяжыне наперад выходзяць кіраўнікі груп — мужчыны. Яны як след падсілкаваліся і поўныя сіл. Усе, без выключэння, маюць асабісты транспарт і могуць трохі пад’ехаць угару.

Станіслаў без перапынку павінен назваць часткі аўтамабіля. Цяпер, канешне ж, жанчыны будуць ацэньваць мужчын: ці добрыя яны гаспадары. Жанчыны, падлічвайце колькасць названых дэталей! (Станіслаў прыпамінае і пералічвае часткі аўтамабіля.)

Часткі трактара пералічвае трактарыст Шылін. (Мужчына выконвае заданне.)

А Ранальд Яцына — лепшы ў кааператыве спецыяліст па конях. У яго мы запытаем, з каго складаецца вупраж. (Ранальд называе элементы конскай вупражы.)

У жыццёвым паходзе са з’яўленнем дзяцей дадаецца клопату. Мужчыны, хто з вас хутчэй і лаўчэй завяжа бант сваёй дачушчы?

Гучыць вясёлая музыка. Сярод бацькаў праводзіцца конкурс “Завязаць бант”. Замест Артура і Алега на сцэну падмаюцца іх сястрычкі.

ВЯДУЧАЯ. Пэўна, найцяжэйшае выпрабаванне для мужчын — пастаянна нагадваць жонцы пра сваё каханне. А гэта так ёй патрэбна — адчуваць кожны дзень цягло блізкага чалавека, чуць ласкавыя спагадлівыя словы. Сёння мы прапануем вам заспяваць аб каханні, добра, што такіх песень вельмі шмат. Хто праспявае грамчэй і даўжэй? Як вядома, менавіта каханне натхняла ва ўсе часы моцную палову чалавецтва на вышэйшыя творчыя здзішчэнні.

Удзельнікі адначасова спяваюць песню аб каханні, кожны — сваю. Задача заключаецца ў тым, каб не даць сябе заблытаць.

ВЯДУЧАЯ. Нашы сямейныя каманды атрымліваюць новае “казачна-складанае” сумеснае заданне, гледачы — таксама. Узгадаем народную мудрасць. Паспрабуйце дапоўніць прыказку:

Не пытайся, ці галоўка гладка, а пытайся, ці падмечена... (хатка).

Бывае і так: абы грошы — дык будзеш і... (харошы).

Але ж жыць — (не мех шыць).
Бо дзе праца — там густа, а дзе ляно-та — ... (там пуста).

Бывае, добрая сварка — у хаце ... (папраўка).

А тут ужо і дзеці. Памятай: да пяці гадоў пестуй дзіця, як яечка, да сямі — пасі, як авечку, тады выйдзе... (на чалавечка).

Адзін сын — не сын, два сыны — ... (паўсына), а тры сыны — ... (гэта сын).

І ўсе ведаем, што, каб са шчасцем жыць, трэба шчасцем... (даражыць)!

Балельшчыкі дапаўняюць прыказкі, што баламі не ацэньваецца. Гучыць музычная перабіўка эпізодаў.

ВЯДУЧАЯ. У нашым паходзе зноўку — прывал-адпачынак. Цяпер час баіць байкі. Камандам патрабуецца прадоўжыць казку.

Сем’і атрымалі гэтае заданне пры падрыхтоўцы да конкурсу і паказваюць на сцэне тэатралізаваныя казкі на сучасны лад. Судзейская калегія аб’яўляе вынікі ранейшых спаборніцтваў. Музыкальны фрагмент.

ВЯДУЧАЯ. На не менш складаны этап, пад наглядом дарослых, выходзяць дзеці. Скажыце, хто вас больш журыць, маці ці бацька? Той і будзе журы-эксперт. Усім прапаную прачытаць верш альбо заспяваць песеньку для маці. Дарэчы, любімае свята Алега і Ніны — Дзень Маці, не лічачы, канешне, Новага года... А першай кнігай Артура — уявіце сабе! — былі вершы на беларускай мове, якія чытала яму яшчэ ў маленстве мама, перадаючы хлопчыку ў спадчыну прыгажосць нашай роднай мовы.

Дзеці выконваюць нумары.

ВЯДУЧАЯ. Дзеці, зразумела, узялі з сабой у паход свае любімыя цацкі. А хто вам іх падарыў? А ці дапамагаеце вы сваім бацькам, бабулям па гаспадарцы? (Ідзе размова з маленькімі канкурсантамі.) Скажу ўсім па сакрэце, што Артур любіць гуляць з лялькамі і сястрычкай Аленай. Пэўна, добры і клапатлівы мужчына з яго вырасца. А калі гуляе з машынай, дык аддае перавагу сапраўднай — бацькавай. (Да дзяцей.) А ці здараецца так, што цацкі раскіданы на падлозе? Бывае?.. Дык давайце зробім беспарадак! (Раскідвае прынесеныя цацкі па сцэне.) Як пачнецца музыка, вам трэба хутчэй і больш сабраць цацак.

Пад музыкае суправаджэнне праводзіцца конкурс-гульня. Эксперты-бацькі лічаць колькасць сабраных цацак.

ВЯДУЧАЯ. А цяпер для вас і пра вас спявае...

Прапануецца нумар дзіцячага мастацкага калектыву. Падводзяцца вынікі апошніх конкурсаў. Гучаць музычныя пазыўныя.

ВЯДУЧАЯ. Вось мы і падышлі да фінішнага рыўку. Сямейным турысцкім групам трэба падрыхтаваць свае вымпелы. Маці з бацькам павінны вышыць на ім свой сямейны вензель. Дзеці будуць дапамагаць упраўляцца з ніткай і іголкай. Пабачым, у каго будзе лепшае ўзаемадзеянне ў такой складанай сітуацыі.

Праводзіцца спаборніцтва “Сямейны вымпел”. Гледачам прапануецца тэматычны мастацкі нумар.

ВЯДУЧАЯ. Бліжэй да “вяршыні” мы нечакана натрапілі на “зусім гладкую скалу”. Тут камандам давядзецца прадэманстраваць ужо фізічную сілу. Хто каго перацягне? Вось і “альпінісцкі рыштунак”.

Асістэнт выносіць тоўстую вяроўку, звязаную ў кальцо. Гучыць адпаведны музычны фрагмент. Узьіўшыся за вяроўку з трох бакоў, каманды перацягваюць адна адну.

ВЯДУЧАЯ (да гледачоў). А цяпер назбіраем букет кветак для нашых адважных альпіністаў! Называйце ўсе вядомыя вам кветкі, а хто будзе апошні, уручыць сапраўдны букет, які ўпрыгожваў залу, той камандзе, якая яму найбольш спадабалася.

Праводзіцца гульнёвы аўкцыён. Яго пераможца ўручае прыгожы букет кветак, падзяліўшы яго, пэўна, па падказцы Вядучай, паміж усімі трыма жанчынамі.

ВЯДУЧАЯ. Кветкі мы падорым усім турыстам-артыстам, бо з песняй і жартам лягчэй у дарозе, цяплей у жыцці!

Выступае сямейны ансамбль песні і танца “Малец-удалец”.

ВЯДУЧАЯ. На сцэне — ужо заслужаны фальклорны калектыў сям’і Яцына!

Сям’я Яцынаў спявае прыпеўкі.

ВЯДУЧАЯ. Аркестр народных хатніх інструментаў усёй вёсцы вядомай Ірыны Шылінай!

Выступае сямейны шумавы аркестр з гаспадарчымі прыладамі.

ВЯДУЧАЯ. Судзейская калегія абмяркоўвае канчатковыя вынікі спаборніцтваў, а мы запрашаем на сцэну знаёмы ўсім мастацкі калектыў.

Выступае фальклорны гурт сельскага клуба. Аб’яўляецца сям’я — пераможца конкурсу. Яе вымпел прыладжаецца на “вяршыні” выявы гор на задніку сцэны. Трохі ніжэй размяшчаюцца вымпелы астатніх каманд. Журы падводзіць вынікі прагнозу. Найдакладнейшы прадаказальнік перамогі таксама атрымлівае прыз.

ВЯДУЧАЯ. Вялікі дзякуй усім удзельнікам і гледачам-балельшчыкам нашага сямейнага шоў-конкурсу. Усе тры каманды паказалі сябе на сапраўднай вышыні, бо гэта дружныя, працавітныя, таленавітыя сем’і. Спадзяёмся, што і ўсе прысутныя знойдуць таксама сваю “Вышыню” ў жыцці! Здароў’я вам, дабрабыту, вялікага сямейнага шчасця, няхай квітнее ваша родная вёска, буяе аграгарадок!

Пад святочную музыку ўдзельнікі шоў-конкурсу пакідаюць сцэну.

У сцэнарыі выкарыстаны запісы размоўнага фальклору Пастаўшчыны.

Людміла ЧАТОВІЧ, вядучы метадыст Пастаўскага арганізацыйна-метадычнага цэнтру народнай творчасці і культасветработы

Сцэнарны партфель

Алена Скавыш — малады, але таленавіты і здольны мастацкі кіраўнік Дрычынскага сельскага дома культуры, што на Пухавічыне. Толькі летась Алена Анатолеўна скончыла БДУКіМ па спецыяльнасці “Арганізацыя сацыякультурнай дзейнасці” і пераехала на працу ў роднае паселішча.

Як кажа Алена Скавыш, сцэнарыяў у яе — не адзін, а дзве тысячы адзін! Асабліва цікавяць яе абрады і звычаі аднавяскоўцаў, глыбіні традыцыйнай каляндарна-абрадавай паззіі. Таму і імкнецца яна ў сваіх работах адлюстраваць і перадаць, наколькі гэта магчыма, усё багацце беларускай народнай культуры...

Сцэнарый сямейна-абрадавага свята

“А ў нас сягоння хрэсьбінкі”

Дзейныя асобы:

**Гаспадар (дзед);
Гаспадыня (баба);
Сын (бацька дзіцяці);
Нявестка (маці дзіцяці);
Бабка-павітуха;
Кум;
Кума;
Госці-суседкі.**

Экспацыя.

Зала стылізавана пад сялянскую хату. У куце вісяць абразы, побач — калыска, справа стаіць стол з вышытым абрусам, на сцяне — імітацыя акна з фіранкамі. З другога боку — лавы, калаўрот, прадметы сялянскага побыту. На падлозе — вышываныя дываны. У хаце знаходзяцца Гаспадар і Гаспадыня, Сын з Нявесткаю, Бабка-павітуха.

Нявестка стаіць ля акна, выглядае кумоў. Гаспадар з Сынам сядзяць на лаве, размаўляюць. Жанчыны перакладаюць пляюшкі, спяваюць песню “А ў гародзе вярба расла...”.

Гаспадыня. Ну вось і хрэсьбінаў дачакаліся! Каб Бог даў здаровейка нашаму ўнучку і нам, каб праз час вяселейка дачакацца!

Гаспадар (весела ўключаецца ў размову). Як дажывём, то ўжо ж мы з табой, бабулечка, тупнем!

Бабка-павітуха. Што ты кажаш?!

Гаспадар (паўтарае гучней): Тупнем-станчым, кажу, калі ўнука жаніць будзем!

Гаспадыня (насмешліва): Тупала ты тупала! Ледзь ногі валачэ, а, бач, куды закідае!

Выйдзі лепш на вуліцу, паглядзі, можа, ужо кумы з царквы едуць? Сустрэць жа па-людску трэба! Гаспадар выходзіць з хаты. Гаспадыня звяртаецца да Нявесткі.

Гаспадыня. А ты, нявестачка, усё падрыхтавала? Не саромся людзей, будзь уважлівай, частуй гасцей, каб долечка ў сыночка добрая была!

Вяртаецца з вуліцы Гаспадар.

Гаспадар. Ну, здаецца, едуць: нашых кумоў здалек відаць!

Нявестка (да мужа). Ой, божачка, як я за гэты час па анёлачку свайму засумавала! Не бачыла яго пару гадзін, а здаецца — цэлы век!

Кум і Кума заходзяць у хату. У Кумы на руках дзіця, у Кума — кошык з пры-

смакамі. Маладыя бацькі дзіцяці сустракаюць іх хлебам-соллю.

Кума. Прымайце сваё дзіцятка! Прымайце сваё роднае! Няхай будзе ўхвалены, Богам адораны, сілу вялікую мае, бацькоў да смерці паважае!

Кум. Каб вырас мудры, багаты, каб з часам з’ездзілі мы ў сваты!

Кума. А бацькі, што дзіцятка сустракаюць, няхай горкай часіны не знаюць! Каб здароўя хапіла сынка ўздаваць і нявестачку ў свой дом прыкачаць!

Нявестка. Нізкі паклон вам, кумове, каб Бог даў вам здароў’я! (Кланяюцца ўдваіх.) Вы з нашым дзіцяткам пад Богам стаялі, шчаснай долі яму жадалі!

Сын. Параднёў сыночак нас з вамі. Будзьце ў хаце галоўнымі гасцямі! (Уручаюць кумам хлеб-соль.)

Кум забірае хлеб-соль, ставіць на стол, сам садзіцца на край лавы з Гаспадаром. Кума нясе малага да калыскі, накрывае яго тканінаю.

Кума. Жадаю, каб рос ты дужы і шчаслівы, каб ў вёсцы быў самы прыго-

жы! Каб цябе бацькі любілі, людзі паважалі і з гадамі велічалі!

Нявестка. Мой родны сынулечка! Была ў цябе адна матулечка, а сёння есць і хрышчоная! Расці, мой маленькі, падрастай, і хрышчоная мамачку не забывай! (Ідзе за падарункам.) А я ёй, куме сваёй любімай, даю падарунак і жадаю сілы, спрыту, здароўя, шмат вяселосці, каб не сумавалі ў нашай хаце госці!

Бабка-павітуха ідзе да калыскі, бацькі накрываюць на стол, Кума з маладзіцай цалуецца. Нявестка ўручае падарунак Куме. Кума радуецца падарунку.

Кума (да Кума). Паглядзі, які падарунак куме! Давай хутчэй выкладай, што ў суме!

(Працяг. Пачатак на стар. 8.)

Рэдакцыя:

— Вернемся да Дзяржпраграмы “Культура Беларусі”. Наколькі гарантава-на яе фінансаванне?

Вольга КАНАНЮК:

— Міністэрства эканомікі праводзіла нараду, дзе гаворка ішла пра скарачэнне фінансавання дзяржпраграм. Аднак міністр культуры Павел Латушка (прысутнічала на нарадзе і я) выказаў адназначную пазіцыю аб неэфектыўнасці скарачэння фінансавання нашай праграмы, бо яна прынята ўпершыню за гісторыю незалежнай Беларусі і мае надзвычайную важнасць для сферы культуры.

Рэдакцыя:

— А колькі грошай закладзена на першы год дзеяння Дзяржпраграмы?

Вольга КАНАНЮК:

— Каля 200 мільярадаў рублёў. Не вельмі вялікая сума, але ў яе не ўваходзяць грошы на бягучае ўтрыманне арганізацыі. Інакш кажучы, гэта мэтавыя грошы на матэрыяльнае забеспячэнне, закупку абсталявання, капітальны рамонт, правядзенне цэнтралізаваных мерапрыемстваў. Па рэспубліканскім бюджэце сродкі забяспечаны ў поўным памеры, і яны на 2011 год выдаткаваны. А на месцах з фінансаваннем ёсць праблемы. Але ўпраўленні культуры аблвыканкамаў бяруць на сябе адказнасць прапрацоўваць гэтыя праблемы ў шчыльным кантакце з фінансістамі з мэтай забяспечыць фінансаванне мерапрыемстваў праграмы.

Рэдакцыя:

— Ці ў вашай кампетэнцыі адсочваць якасны і колькасны склад спецыялістаў у раённых аддзелах культуры?

Вольга КАНАНЮК:

— Існуе нарматыўная база, якая прадугледжвае колькасны лік аддзелаў культуры. Калі пытанне гэтае ўзнімалася, мы пісалі рэкамендацыйныя пісьмы ў аблвыканкамы, каб там устанавілі лік па максімуме лік супрацоўнікаў ад прадугледжанага, паколькі на месцах часта ўспрымаюць прыназоўнік “да” ў тэксце дакумента як падставу рабіць яго меншым. Вось і атрымліваецца, што супрацоўнікі выконваюць надта абавязкаў. Карэкцёрскае пытанне — абавязкі мясцовых органаў улады.

Рэдакцыя:

— Вольга Канстанцінаўна, пытанне, датычнае пазабюджэту: ці ёсць, скажам, за мінулы год рост па гэтым паказчыку?

Вольга КАНАНЮК:

— Пэўны рост маецца. Цягам мінулай пяцігодкі Урадам даводзіўся такі паказчык, як рост платных паслуг культуры насельніцтву ў супастаўных цэнах. І летась факт па ім склаў 125,5 працэнта. Гэта ня мала, паколькі супастаўныя цэны адлюстроўваюць эканамічную дынаміку, тыя ж інфляцыйныя працэсы. У 2011 годзе, ня глядзячы на тое, што паказчык не дасягзены, за студзень мы маем рост больш за 118,1 працэнта. Хаця асобныя ўпраўленні даводзяць свае паказчыкі.

Рэдакцыя:

— Ёсць пытанне з пераглядам Кваліфікацыйнага даведніка служачых, занятых у сферы культуры і мастацтва...

Вольга КАНАНЮК:

— Так, і з мэтай яго вырашэння эканамічным упраўленнем была напісана дакладная запіска на імя міністра культуры. У выніку кіраўніком Міністэрства дадзены канкрэтныя даручэнні галіновым упраўленням сабраць прапановы па ўнясенні змяненняў і дапаўненняў у дадзены даведнік, а таксама сфармуляваць кваліфікацыйныя патрабаванні па пасадах, неабходных сферы. Аналітычную працу было даручана праводзіць Інстытуту культуры Беларусі да 15 мая. Пасля гэтай работы завершыцца ва ўпраўленнях мастацтваў, устаноў культуры і народнай творчасці, Дэпартаменце па кінематаграфіі, каб накіраваць прапановы ў Міністэрства працы і сацыяльнай абароны. А затым мы будзем займацца комплексным унясеннем змяненняў і дапаўненняў у пастанову № 6 Мінпрацы, каб прадугледзець па некаторых пасадах іншую аплату...

Рэдакцыя:

— На мінулай калегіі намеснік міністра культуры краіны Тадэуш Стружэцкі казаў, у сувязі з тэмай дзяржаўна-прыватнага партнёрства ў сферы, аб неабходнасці ад-

дзелах культуры такіх пасадаў, як менеджар, прадзюсар. Зразумела, гаворка ішла пра мадэль аддзела культуры будучыні...

Вольга КАНАНЮК:

— Сёння, да прыкладу, ніхто не забараняе ладзіць гастролі з удзелам калектываў раёна за мяжой, а таксама павышаць кваліфікацыю ў дадзеным кірунку. Падобныя курсы ладзяцца Акадэміяй кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, навучанне магчыма арганізаваць у Інстытуце культуры Беларусі. Таму сёння, хутчэй, выпадае казаць пра спецыялістаў (усё ж адзел — орган дзяржаўнага кіравання),

— Гэты кірунак пакуль яшчэ развіваецца і на ўзроўні рэспублікі. Зразумела, бюджэтнага фінансавання на ўсё не хопіць. На сённяшні дзень, калі мы прыцягваем бюджэт на тое або іншае мерапрыемства, і яно адбываецца з продажаў білетаў, сродкі ад гэтага спачатку ідуць на пагашэнне выдаткаў, звязаных з імпрэзай, рэшту ж кампенсуюць укладанні дзяржавы. Таму калі бяромся за арганізацыю мерапрыемства, сёння, на жаль, гаворкі пра прыбытак пакуль не вядзецца. Але мы прапрацоўваем пытанне, каб абудзіць камерцыйны інтарэс у таго самага прыватніка, паколькі

— Гэтае пытанне, хутчэй, — да кадравікоў, але, наколькі я ведаю, яно не стаіць у планах.

Людміла КЛЯЙМЮК, эканаміст аддзела культуры Ельскага райвыканкама:

— Добры дзень! Турбуе вас Ельск. У нас пад час праверак рэвізійным сектарам пастаянна ўзнікаюць пытанні па Інструкцыі № 152. За кошт пазабюджэтных сродкаў у бюджэт трэба пералічваць грошы, а гэта звыш нарматыву, прадугледжанага сабекоштам паслуг. Крэдыторскай запазычанасці па камунальных паслугах у нас няма, а па выні-

ках праверак прыходзіцца кампенсавать пэўныя сумы — адсюль і праблемы. Рагачоўскі адзел культуры, я ведаю, пасля аналігічнай праверкі звяртаўся з лістом у Міністэрства фінансаў... Нам проста не пад сілу пералічваць такія сумы згодна з Інструкцыяй № 152. Ці можна тут хоць што-небудзь змяніць?

Вольга КАНАНЮК:

— Я пытанне ваша зразумела. Міністэрства фінансаў працуе ў дадзеным кірунку, рытуе пастанову Урада аб парадку работы ў пазабюджэтнай сферы, і ўжо двойчы ў Міністэрства культуры паступаў праект гэтай пастановы. Той нормы, пра якую вы мне зараз кажэце і што прадугледжана ў 152-й пастанове, там няма. Інакш кажучы, Міністэрства фінансаў валодае сітуацыяй па ўзнаўленні расходаў, звязаных з камунальнымі, транспартнымі паслугамі, паслугамі сувязі не толькі ў культуры, але і ў іншых сацыяльных галінах. Таму, думаю, праблема вырашыцца. Пра тэрміны нічога сказаць не магу... Міністэрства культуры, у сваю чаргу, таксама ўносіла прапановы, звярталі ўвагу Міністэрства фінансаў, што не заўжды трэба разглядаць узнаўленне названых сродкаў у бюджэт, а толькі ў той меры, у якой гэтыя выдаткі задзейнічаны пры аказанні пэўнай паслугі. Напрыклад, не выключаюцца з аб'ёму пазабюджэтнага даходу сродкі, што атрымліваюцца ад арэнды. Мы прапанавалі не ўлічваць гэтыя аб'ёмы даходаў. Але пакуль Міністэрства фінансаў прыняло рашэнне нічога не змяняць да

Калькуляцыя з разлікам на эфект

Эканамічны сінтэз рэсурсаў і праектных тэхналогій

На пытанні чытачоў і рэдакцыі адказвае начальнік эканамічнага ўпраўлення Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Вольга Кананюк

у чые функцыі ўваходзіць пэўная работа, звязаная з міжнароднай дзейнасцю. З аднаго боку, неабходна больш людзей у аддзелах, а з іншага — варта пашыраць абсягі дзейнасці. Міністэрствам культуры прадугледжваецца правядзенне цэнтралізаваных мерапрыемстваў у выглядзе падтрымкі гастролей за мяжой, удзел у міжнародных культурных мерапрыемствах.

Рэдакцыя:

— Хацелася б падрабязней развіць тэму праектнай дзейнасці, у тым ліку развіцця дзяржаўна-прыватнага партнёрства на ўзроўні раёнаў...

Вольга КАНАНЮК:

ўжо само паняцце дзяржаўна-прыватнага партнёрства мае на ўвазе ўзаемавыгадныя ўзаемаадносіны: дзяржава задавальняе сваю мэту (адбываецца культурнае мерапрыемства), прыватны сектар — сваю (атрыманне прыбытку). Калі гэтай схемі не прадугледзець, кажаць пра перспектывы складана.

Вольга САМАКАР, эканаміст аддзела культуры Іўеўскага райвыканкама:

— Добры дзень! Мяне цікавіць, ці будучы разглядацца пытанні павышэння платы за навучанне ў ДШМ?

Вольга КАНАНЮК:

— Наколькі я ведаю, такое пытанне Міністэрствам культуры цяпер не разглядаецца.

Вольга САМАКАР:

— А ці будучы змены па зароботнай плаце ў цэнтралізаваных бухгалтэрыях — у галоўнага бухгалтара і яго намесніка? З 1 кастрычніка заробак галоўнага бухгалтара зраўняўся з бухгалтарам I катэгорыі...

Вольга КАНАНЮК:

— Вы не першая ўзнімаеце тэму, таму паўтаруся: пытанне ў нас на разглядзе. Мы плануем унесці адпаведныя прапановы ў Міністэрства працы і сацыяльнай абароны і Міністэрства фінансаў.

Вольга САМАКАР:

— А што наконт адпачынкаў для цэнтральнай бухгалтэрыі? Мо мяркуецца іх павялічваць?

Вольга КАНАНЮК:

Адказы на пытанні з электроннай пошты

Рыма МУРАВЕЙ, начальнік аддзела культуры Глыбоцкага райвыканкама:

— Добры дзень, Вольга Канстанцінаўна! Ці будзе забяспечана фінансаванне аб'ектаў культуры, якія сталі пераходнымі ў аграгарадках, што так і не былі здадзены ў тэрмін пад час рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы адрэджэння і развіцця сяла на 2006 — 2010 гады?

Вольга КАНАНЮК:

— Дзяржаўнай праграмай развіцця сельскіх тэрыторый, што працягвае згаданы дакумент у цяперашні час, на жаль, не прадугледжвалася дзяржфінансаванне 45 падобных аб'ектаў. Але паколькі праграма была вернута Прэзідэнтам краіны на дапрацоўку, Міністэрства культуры ў дадзены момант актыўна працуе з аблвыканкамамі, каб запланавана ў ёй фінансаванне пераходных аб'ектаў і завяршыць іх да 2013 года, а таксама ўключыць туды новыя.

Рэдакцыя:

— На месцах кажучы: мы маглі б укласіцца ў тэрміны праграмы, але зрабілі б тыя самыя рамонтны “па вярхах”.

Вольга КАНАНЮК:

— Касметычныя... Але гаворка ж ідзе пра іншае: навошта “наводзіць марафет”, каб праз пару гадоў

рабіць капітальныя рамонтны? Трэба бюджэтныя сродкі асвойваць з карысцю...

Мікалай ХУЧАЎ, начальнік аддзела культуры Хоцімскага райвыканкама:

— Дом рамёстваў рэалізуе сувеніры, створаныя ўласнымі сіламі, а ўсё сродкі пераводзіць у бюджэт...

Рэдакцыя:

— І ў раёнах, значна, пытанне тое надзвычай актуальнае. У многіх дамах рамёстваў кажучы, што на свой рахунак мы можам перавесці грошы толькі ў тым выпадку, калі будзем прадаваць уваходныя білеты. Астатні прыбытак — у райбюджэт.

Вольга КАНАНЮК:

— Пры гэтым падстаў для пераліку атрыманых такім чынам сродкаў у бюджэт няма. Гэта пазабюджэтны даход бюджэтнай арганізацыі. У рамках дзеючага заканадаўства атрыманы ад пазабюджэтнай дзейнасці сродкі павінны накіроўвацца на расходы, звязаныя з дадзенай дзейнасцю, у тым ліку выдаткі на камунальныя і транспартныя паслугі, сувязь і матэрыялы. Астатнія сродкі пасля выплаты падаткаў і абавязковых плацяжоў павінны накіроўваць на ўтварэнне фондаў.

Адказы на пытанні з электроннай пошты

Кацярына ЛАБУКА, начальнік аддзела культуры Дубровенскага райвыканкама:

— Якія цяпер дзейнічаюць грашовыя нормы выдаткаў на харчаванне для ўдзельнікаў культурных мерапрыемстваў?

Вольга КАНАНЮК:

— Надзвычай важнае для Міністэрства пытанне. Нормы вызначаны лістом Мінкультуры ад 1 верасня 2000 года і ўзгоднены з Міністэрствам фінансаў. Яны ўстаноўлены ў залежнасці ад базавай велічыні. Калі б павялічвалася апошняя, дык абсалютная сума была вышэйшай... Для міжнародных мерапрыемстваў максімум складае 19,25 тысячы рублёў. Арганізаваць годнае харчаванне, зразумела, немагчыма. Летась Міністэрства ўзяло перад Урадам гэтае пытанне. Было даручана спачатку падрыхтаваць пастанову Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, потым прынята рашэнне прааналізаваць магчымасць стварэння дакумента, агульнага для адукацыйнай, культурнай і спартыўна-турыстычнай сфер. Нічога з гэтага не атрымалася, бо гаворка ішла пра харчаванне дзяцей у школьных сталовых... Мы падрыхтавалі праект пастановы Мінкультуры аб зацвярджэнні новых грашовых норм. Ён цяпер — у Мінфіне. Я сёння высвятляла: дакумент рыхтуецца да візіравання.

Кацярына ЛАБУКА:

— Як правільна ўстанавіць аклад для загадчыка бібліятэкі-клуба або бібліятэкі-музея?

Вольга КАНАНЮК:

— Зноў гаворка — пра ўстановы змяшанага тыпу. На сёння аплата працы прадугледжана для такой установы, як клуб-бібліятэка, для бібліятэк-клубаў аплата не рэгламентуецца. Для бібліятэкі — адзін параграф фінансавання, для клуба — іншы.

Кацярына ЛАБУКА:

— Скончыўшы музычнае вучылішча, асоба была прынята на працу настаўнікам ДШМ з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. Пасля яна заканчвае ВУУ па спецыяльнасці “Сацыяльны педагог. Сусветная мастацкая культура”. Па сярэдняй спецыяльнай або па вышэйшай адукацыі неабходна тарыфікаваць спецыяліста?

Вольга КАНАНЮК:

— Згодна з табліцай 1 дадатку 3 да пастановы № 6 Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, прадугледжана ўстанавіць разрад для настаўнікаў ДШМ і залежнасці ад адукацыі. Калі ў чалавека яна сярэдня спецыяльная, яму прысвойваецца кваліфікацыйная катэгорыя і ўстанавіць яму пэўнага разраду. З атрымманнем вышэйшай адукацыі, аўтаматычна, адпаведнасці з прысвоенай катэгорыяй, тарыфікацыя ідзе інакш. На месцах таксама створаны кваліфікацыйныя камісіі, якія разглядаюць такія пытанні і пры неабходнасці накіроўваюць спецыялістаў на павышэнне кваліфікацыі. Але вышэйшая адукацыя дае права ўстанавіць разрад як для спецыяліста, які мае такую адукацыю. Калі маюцца рознагалосці, варта звяртацца якраз у падобную камісію.

выхаду новай пастановы Урада.

Людміла КЛЯЙМЮК:

— А ці можам мы распрацаваць пералік платных паслуг у сферы культуры? Мы ж працуем цяпер у строгай адпаведнасці з афіцыйным і відавочна састарэлым пералікам паслуг, які не дазваляе прыдумаць штосьці сваё...

Вольга КАНАНЮК:

— Вы маеце на ўвазе пералік платных паслуг культуры менавіта для насельніцтва, што прадугледжаныя органамі статыстыкі для запавнення справаздачы па платных паслугах культуры? Але віды культурнай дзейнасці (з адпаведнымі тлумачэннямі) вызначаны ў Агульнадзяржаўным класіфікатары відаў эканамічнай дзейнасці.

Людміла КЛЯЙМЮК:

— Так, але пра гэтую справаздачу — гаворка асобная... У нас адукацыя ўвесь час цягне нашы працэнты ўніз. Бацькоўская плата ідзе ад базавай велічыні, а мы павінны даваць рост выканання на наступны год (сёлета, да прыкладу, — 112 працэнтаў) і, у той жа час, уключаць бацькоўскую плату, бо інакш на планавыя працэнты не выйдзем...

Вольга КАНАНЮК:

(Заканчэнне на стар. 18.)

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 8, 17.)

— Пачакайце, гаворка ж — не пра паступі культуры, бо гэта — паступі адукацыйных, што аказваюцца дзіцячымі школамі.

Людміла КЛЯМЮК:

— Так. І мы жадаем выключыць са справаздачы бацькоўскую плату.

Вольга КАНАНЮК:

— Не надта разумю: яна ж ужо выключана з аб'ёму паслуг культуры.

Людміла КЛЯМЮК:

— Але ў нашым раёне нам давядзецца план культурных паслуг з улікам дзейнасці музычных школ. Таму і дасылаем справаздачу ў вобласць, дзе пазначаны, у тым ліку, адукацыйныя паслугі.

Вольга КАНАНЮК:

— Згодна, тут ёсць праблема... Мы па даручэнні Міністэрства фінансаў прапрацоўваем пытанне аб тым, у якіх менавіта выпадках варта задзейнічаць базавую велічыню. Напэўна, яна будзе павялічваюцца. Для выканання паказчыкаў — гэта добра, для насельніцтва ж — не вельмі.

Людміла КЛЯМЮК:

— І яшчэ пытанне, Вольга Канстанцінаўна. Ці будзе павялічваюцца заробатная плата бухгалтараў і супрацоўнікаў гаспадарчых груп? Сёння бухгалтар атрымлівае прыблізна столькі ж, колькі і прыбіральшчыца службовага памяшкання. Ды і не толькі пра галоўных бухгалтараў гаворка. А як жа цэнтралізаваныя бухгалтэры? У нас бухгалтар з вышэйшай адукацыяй (праўда, без катэгорыі) атрымлівае ў месяц 600 тысяч рублёў. З заробкамі клубных работнікаў — ніякага параўнання! Ніхто не пагаджаецца ісці працаваць у бухгалтэрыю...

Вольга КАНАНЮК:

— Заробкам галоўнага бухгалтара мы ўжо займаемся, а пытанне па цэнтралізаваных бухгалтэрыях, гаспадарчых групам я сабе ўжо занатавала.

Рэдакцыя:

— *Давайце прадоўжым гаворку пра дзяржаўна-прыватнае партнёрства, якое ў перспектыве павінна эканоміць нам бюджэтныя сродкі. Што робіць ваша ўпраўленне па наладжванні названых стасункаў у сферы культуры?*

Вольга КАНАНЮК:

— Мы прапрацавалі праект Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь аб некаторых пытаннях падаткаабкладання ў сферы культуры і інфармацыі. Дадзены праект прадугледжвае падаткавыя льготы для арганізацый незалежна ад форм уласнасці. Гэта зроблена для таго, каб прыцягнуць у культуру прыватны сектар эканомікі, каб прыватніку было выгадна працаваць і атрымліваць пры гэтым свой прыбытак. Маю на ўвазе і звычайныя бягучы момант, і праектны дзейнасць. Мы зацікаўлены ў тым, каб з'яўляліся больш цікавымі ідэі ды яркія праекты. Як правіла, калі большае інтарэсаў у дзейнасці, тады і нараджаецца крэатыў...

Акрамя гэтага, названы праект прадугледжвае льготу на прыбытак для арганізацый, што аказваюць спонсарскую дапамогу. Мяркуюцца таксама павялічыць да дзесяці працэнтаў аб'ём валавога прыбытку, які вызваляецца ад падатку, калі прыбытак накіроўваецца на спонсарскую дапамогу арганізацыям культуры. Сённяшні паказчык — пяць працэнтаў. Выключна важныя нормы гэтыя і для кінематографіі...

Распрацоўваецца і праект Указа па стымуляванні кінавытворчасці. Прадугледжваюцца вельмі выгадныя ўмовы: апрача выдаткавання бюджэтных сродкаў мяркуецца і льготнае крэдытаванне, пагадненне за кошт бюджэту прадзюсарскіх рызык. Акрамя таго, мы мяркуем, што зацікавяцца і замежныя кінавытворцы, а прадзюсарскія цэнтры — рэзідэнты Рэспублікі Беларусь таксама напоўніць выкарыстоўваюць прапанаваныя намі льготныя ўмовы.

Рэдакцыя:

— У конкурсах на лепшы культурны праект удзельнічаць будуць і дзяржаўныя, і прыватныя структуры? Вызначальнай будзе не форма ўласнасці, а крэатыў, ідэі?

Вольга КАНАНЮК:

— Безумоўна, усё так. Мы лічым, што такі выбар на конкурснай аснове дае магчымасць знайсці і выкарыстаць максімальна прывабныя і арыгінальныя прапановы... Цяпер рыхтуецца нарматыўна-прававы акт па закупках кінапраектаў. З яго

прыняццем мы будзем абавязаны сістэмна займацца гэтымі закупкамі. Пад час выкрытага конкурсу будуць адбірацца вытворцы фільмаў, з пераможцамі мяркуецца заключыць дагаворы сацыяльна-творчага заказу, плануецца выдаткаванне грошай з бюджэту на кінавытворчасць.

Марыя СТУДНЕВА, галоўны спецыяліст аддзела культуры Горацкага райвыканкама:

— Добры дзень, Вольга Канстанцінаўна! Скажыце, калі ласка, ці ёсць магчымасць выкарыстаць бацькоўскую плату (хача б пэўны працэнт) за навучанне для ўмацавання матэрыяльнай базы нашых ДШМ? Прынамсі, калісьці была такая практыка...

Вольга КАНАНЮК:

— На сёння нарматыўнымі актамі, на жаль, прадугледжана названую плату накіроўваць у бюджэт. Можна, канешне, ставіць пытанне аб тым, каб накіроў-

Васіль КАТКАВЕЦ, начальнік аддзела культуры Любанскага райвыканкама:

— Колькі дзён таму ў нас завяршыўся Абласны фестываль дзіцячай тэатральнай творчасці “Чароўны куфэрак”. Скажыце, калі ласка, ці будзе перагледжаны ў бок павелічэння сённяшні нарматыў харчавання ўдзельніка абласнога форуму — 10 тысяч 500 рублёў? Любая фінансавая праверка арыентуецца на гэты нарматыў, я ж не магу больш плаціць за харчаванне дзяцей, аднак яно павінна быць паўнацэнным. Дзе выйсце?

Вольга КАНАНЮК:

— Мы доўгі час працуем ужо над тым, каб зацвердзіць новыя грашовыя нормы расходаў на харчаванне для ўдзельнікаў культурных мерапрыемстваў. І Урад перадаў нам функцыю па зацвярджэнні норм. Дакумент падрыхтаваны і

ўзгадняецца цяпер у Міністэрстве фінансаў. Спраў там шмат, таму працэс ідзе марудна... У праекце пастановы прадугледжваюцца рэгіянальныя культурныя мерапрыемствы, прычым яны не дзеліцца на абласныя, гарадскія ці раённыя. Норма — невялікая, але ўдвая большая за існуючую.

Васіль КАТКАВЕЦ:

— А як сёння выйсці з сітуацыі? Хіба што — за кошт спонсарскай дапамогі, але мы і тут абмежаваны нарматывам...

Вольга КАНАНЮК:

— Вы маеце права выкарыстоўваць спонсарскую дапамогу, і грошы пры гэтым могуць быць большымі за норму, бо яна распаўсюджваецца толькі на бюджэтныя сродкі. Будучы вызначаны таксама ўдзельнікі мерапрыемства, якіх можна харчаваць, і самі культурныя мерапрыемствы, іх статус.

ўзгадненне з аблвыканкамамі, высвятленне, наколькі іхнія фінансавыя службы гатовы выдаткоўваць дадатковыя сродкі на павышэнне аплатаў працы згаданых работнікаў. Справа, безумоўна, няпростая, але, як практыка паказвае, неадкладная.

Васіль КАТКАВЕЦ:

— Не магу не задаць яшчэ адно пытанне. Мы напрыканцы 2010-га ўзялі ў эксплуатацыю новы будынак Любанскай ДШМ. З 1 студзеня 2011-га забяспечылі ўстаноў тэхперсаналам. Паколькі школа дзейнічае па сістэме навучальнага года — з верасня па май, — штаты з трох будынкаў старой установы перайшлі ў новую і шыкоўную, якая ўзводзілася цягам пяці гадоў. Вялікія перспектывы — у харэаграфічнага аддзялення, студый гуказапісу, мастацкага аддзялення, пашырацца будучы, натуральна, эстраднае і харавое. Словам, патрэбны дадатковыя адзінкі. Нам з 1 студзеня ўзгаднілі толькі дзве, у адпаведнасці з нарматыўнай базай... Натуральна, мы звярталіся ў раённыя, абласныя фінансавыя структуры, але пытанне вырашаецца надзвычай складана...

Вольга КАНАНЮК:

— Вы кіруецеся тыповымі штатамі для ДШМ. Колькасць настаўнікаў залежыць ад нагрукі. Вы павінны ўжо сёння нястомна даводзіць фінансістам, што неабходна забяспечыць годную дзейнасць новай установы, магчымасці якой значна пашырыліся... Урэшце, пасады, не прадугледжаныя тыповымі штатамі, можна ўводзіць на падставе рашэння мясцовых уладаў.

Наталля, спецыяліст аддзела культуры Мазырскага райвыканкама:

— Вольга Канстанцінаўна, падкажыце, калі ласка, якія ўстаноўлены нормы расходаў на харчаванне ўдзельнікаў культурна-масавых мерапрыемстваў і якім дакументам тут можна кіравацца?

Вольга КАНАНЮК:

— Мы сёння ўжо досыць падрабязна пра гэта гаварылі... Пакуль афіцыйна дзейнічае ліст Міністэрства культуры ад 1 верасня 2000 года, дзе ўстаноўлены нормы ў залежнасці ад базавай велічыні. Яны ўжо тры гады не змяняліся. Нормы вельмі маленькія, але іншага дакумента, на жаль, пакуль няма. Наш праект пастановы аб зацвярджэнні павышаных грашовых норм — на ўзгадненні ў Міністэрстве фінансаў.

Рэдакцыя:

— *Вольга Канстанцінаўна, час “гарачай лініі” вычарпаны. Тым не менш, карціць задаць вам напрыканцы пытанне гэткага “тэхналагічнага” характару. Якія эканамічныя мадэлі вы выкарысталі пад час падрыхтоўкі ўрадавых дакументаў па наладжванні дзяржаўна-прыватнага партнёрства?*

Вольга КАНАНЮК:

— Паўтаруся, мы тут ля самых вытокаў знаходзімся, таму сапраўды сур'ёзна цікавіліся сусветнай практыкай. Прыцягненне прыватнага капіталу ў нас абмяжоўваецца толькі спонсарскай дапамогай. Рэальнае партнёрства — дзяржаўная задача бліжэйшай будучыні... Існуе тры мадэлі такога партнёрства: амерыканская, японская, тайванская. Японская робіць стаўку на фінансаванне, у тым ліку — бюджэтнае. Амерыканская ў большай ступені выкарыстоўвае магчымасці падатковых льгот ці стварае нейкія выгадныя ўмовы для ўкладання прыватнага капіталу. Тайванская мадэль — штосыці сярэдняя.

Рэдакцыя:

— *Неаспрэчна на сёння адно: без прыватнага бізнесу праектныя тэхналогіі — немагчымыя, тым больш, на рэгіянальным узроўні. Вы казалі сёння: калі большае фінансавай свабоды, тады нараджаецца крэатыў...*

Вольга КАНАНЮК:

— Стуацыя на сёння такая. Міністэрства культуры, па сутнасці, займаецца арганізацыяй буйных рэспубліканскіх мерапрыемстваў. А гэта абавязак канкрэтнага арганізатара, канкрэтнай крэатыўнай групы. Міністэрская функцыя — кантрольная... Таму трэба вучыцца адшукваць, выбіраць арганізатара, прапаноўваць яму выгадныя ўмовы для творчасці, для пошуку сродкаў, якія ў выніку продажу білетаў на мерапрыемства кампенсуюць усе дзяржаўныя выдаткі на яго рэалізацыю.

Па “гарачай лініі” дзяджурлі Юўген РАГІН і Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Эканамічны сінтэз рэсурсаў і праектных тэхналогій

Калькуляцыя з разлікам на эфект

Адказы на пытанні з электроннай пошты

Уладзімір САМСОНАЎ, начальнік аддзела культуры Лідскага райвыканкама:

— Добры дзень! Маё пытанне тычыцца сацыяльных стандартаў. Ці плануецца перагледзець іх нарматывы, каб адлюстраваць выдаткі на культуру ў разліку на аднаго жыхара, а таксама ўстанавіць пералік паслуг сферы культуры, якія спажывец можа атрымаць на бясплатнай і платнай аснове?

Вольга КАНАНЮК:

— На сённяшні дзень прадугледжаны канкрэтны сацыяльны стандарт. У яго рамках устаноўлены два нарматывы. Гэта нарматыў забяспечанасці выдаткаў на культуру на 1 чалавека ў памеры 1,5 базавай велічыні (1,3 — за кошт бюджэтнага фінансавання, 0,2 — за кошт аказання платных паслуг). Цягам мінулай пяцігодкі мы выконвалі дадзены паказчык. У прыватнасці, у 2010-м ён склаў тры базавыя велічыні (2,4 — бюджэт;

0,6 — пазабюджэт). З лютага 2011 года названы нарматыў застаўся, а вось у другі ўнесены карэктывы. Цяпер яго назва гучыць так: “Нарматыў забяспечанасці аграгарадскоў дзяржаўнымі ўстановамі культуры” (не менш за адзін клуб, адну бібліятэку, кінавідэаабслугоўванне з выкарыстаннем стацыянарнай або перасоўнай устаноўкі — не менш за адзін раз на тыдзень). Мяркую, згаданыя нарматывы дазваляюць забяспечыць даступнасць насельніцтва да культурных устаноў, а таксама захаваць колькасць згаданых тыпаў устаноў. Уводзіць жа ў рамках стандарту пералік бясплатных і платных паслуг, лічу, неметазгодна. Нават з той прычыны, што кожны год яны ўдасканальваюцца, з'яўляюцца новыя іх віды ў адпаведнасці з попытам у тым або іншым раёне. Сутнасць стандарту павінна адлюстроўваць узровень сацыяльнай забяспечанасці ў сферы культуры: бюджэт забяспечвае даступнасць культуры, а таксама пазабюджэтныя сродкі адыгрываюць тут сваю ролю.

На пытанні чытачоў і рэдакцыі адказвае начальнік эканамічнага ўпраўлення Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Вольга Кананюк

Васіль КАТКАВЕЦ:

— У сувязі з павышэннем заробкаў, якое ажыццяўлялася напрыканцы мінулага года, выпалі з сеткі галоўныя бухгалтары і галоўныя эканамісты...

Вольга КАНАНЮК:

— Я ўжо адчула, што гэтае пытанне для аддзелаў культуры — выключнай важнасці... Мы будзем працягваць займацца агучанай праблемай, у тым ліку і заробкам работнікаў гаспадарчых груп. Прааналізуем сітуацыю разам з міністэрствамі працы і фінансаў. Але тут спатрэбіцца сродкі з мясцовых бюджэтаў, таму неабходнае

Адказы на пытанні з электроннай пошты

Канстанцін ПАНИМАШ, начальнік аддзела культуры Пружанскага райвыканкама:

— Вольга Канстанцінаўна, адкажыце, калі ласка, на наступнае пытанне. Кожны год на папаўненне бібліятэчных фондаў накіроўваецца не менш як 15 працэнтаў агульнай сумы бюджэтнага фінансавання, што выздакоўваецца на бягучае ўтрыманне бібліятэк. Але цягам года сума гэтага фінансавання павялічваецца, бо павышаецца памер тарыфнай стаўкі 1 разраду і ўзрастаюць тарыфы на камунальныя паслугі. Таму няма магчымасці павялічыць суму на камплектаванне бібліятэчных фондаў.

Ці магчымае ўнясенне змен у разлік сумы на камплектаванне фондаў для таго, каб яна разлічвалася ад першапачатковай сумы бюджэтнага фінансавання бібліятэк?

Вольга КАНАНЮК:

— Магу сказаць, што гэтае пытанне і раней узнімалася. Для яго вырашэння і забяспечэння выканання даручэння Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь мы ў 2008 годзе разглядалі праблему на пасяджэнні калегіі. Згодна з яе рашэннем ад 25 чэрвеня № 88, было дадзена даручэнне нашаму ўпраўленню накіраваць ва ўпраўленні культуры аблвыканкамаў і Мінгарвыканкама рэкамэндацыі па разліку аб'ёму фінансавання на камплектаванне бібліятэчных фондаў, зыходзячы з агульнага аб'ёму фінансавання на бягучае ўтрыманне бібліятэк і з улікам сродкаў на камплектаванне з абавязковым захаваннем устаноўленага паказчыка ў цэлым за год пры дзевяціці плані фінансавання на чарговы год і па ўдакладнёным плане на канец года. Іншымі словамі, казаць пра тое, выканана Даручэнне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па пэўнай установе ці не, можна толькі, зыходзячы з першапачатковага плана і плана, удакладненага на канец года.

“К” пачынае друкаваць для абмеркавання праект новай навуковай канцэпцыі экспазіцыі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.

Па словах дырэктара музея Алены Мацевасян, цяперашняя музейная экспазіцыя, створаная яшчэ ў 1976-м і часткова мадэрнізаваная ў апошнія дзесяцігоддзі, адносіцца да тыпу класічных. Хоць яна і не страціла сваёй навуковай і мастацкай вартасці, але наспела неабходнасць стварэння новага фармату, з улікам выкарыстання найноўшых інфармацыйных і інтэрактыўных тэхналогій. Да таго ж, як патлумачыла Алена Мацевасян, цягам апошніх гадоў знойдзены новыя дакументы, якія хацелася абавязкова прадставіць у новай экспазіцыі. Так, напрыклад, кіраўніц-

тва музея плануе пашырыць тую частку экспазіцыі, якая распавядае пра шляхецкае паходжанне народнага паэта Беларусі, а таксама прадугледзіць у будучай экспазіцыі ўсталяванне сучасных мультымедычных тэхналогій, з дапамогай якіх наведвальнікі — у першую чаргу, школьнікі — змогуць пабачыць на свае вочы некаторыя фрагменты з драматургічнай спадчыны класіка беларускай літаратуры, увасобленыя на сцэнах сталічных тэатраў.

Пачынаем друкаваць Канцэпцыю адразу з пункта, прысвечанага мэтам і задачам праекта, апускаючы ўводзіны, дзе асноўная ўвага надаецца гісторыі фарміравання экспазіцыі і этапам развіцця музея.

НАВУКОВАЯ КАНЦЭПЦЫЯ ЭКСПАЗІЦЫІ ДЗЯРЖАЎНАГА ЛІТАРАТУРНАГА МУЗЕЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Асноўныя мэты і задачы экспазіцыі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы

Вызначальным прынцыпам навуковай канцэпцыі новай экспазіцыі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы з’яўляецца погляд на экспазіцыю як на комплексную, шматфункцыянальную навукова-мастацкую структуру. Работнік, які распрацоўвае навуковую канцэпцыю экспазіцыі, і мастак (дызайнер), што складае яе мастацкую канцэпцыю, з’яўляюцца раўнапраўнымі ўдзельнікамі адзінага працэсу і выступаюць у дыялогу ўжо з самага пачатку падрыхтоўкі экспазіцыі.

Асноўнай мэтай экспазіцыі з’яўляецца паказ жыцця і творчасці першага народнага паэта Беларусі Янкі Купалы ва ўзаемасувязі з гістарычным і культурным развіццём краіны і ягонай ролі ў гісторыі нацыянальнай беларускай літаратуры, культуры, станаўленні беларускай дзяржаўнасці.

Улічваючы, што асноўная частка наведвальнікаў прыходзіць у Літаратурны музей не проста дзеля атрымання інфармацыі, а за эмацыянальнымі перажываннямі, аўтары навуковай канцэпцыі ставяць за мэту стварэнне арыгінальнага навукова-мастацкага апаўдана, якое мае сваю драматургію, з інтрыгай, кульмінацыяй, развязкай, эфектамі здзіўлення і нечаканасці. У той жа час аўтары імкнучыся дасягнуць максімальна магчымай інфармацыйнай насычанасці экспазіцыі, здольнай задаволіць самыя рознабаковыя запатрабаванні наведвальнікаў музея.

Галоўныя задачы, якія неабходна вырашыць у працэсе стварэння экспазіцыі:

1. Змяніць канцэптuallyныя падыходы да стварэння экспазіцыі з мэтай яе гуманізацыі, набліжэння да чалавека, выкарыстання інтэрактыўных прыёмаў, экспанаты з мэтай пагружэння наведвальніка ў гістарычную сітуацыю.
2. Перайсці ад апаўдана пераказу гістарычных фактаў і падзей да іх гісторыка-культурнага асэнсавання.
3. Стварыць лагічна пабудаваную, зразумелую для наведвальніка і зручную ў аглядзе экспазіцыю, з узаемазвязанымі раздзеламі.
4. Забяспячыць даступнасць і лёгкасць успрыняцця музейных экспанатаў для самага шырокага кола наведвальнікаў.
5. Стварыць інфармацыйна насычаную, шматэраўнавую экспазіцыю, разлічаную на неаднаразовае наведанне музея людзьмі рознага ўзросту.
6. Пашырыць доступ да музейных прадметаў і музейных калекцый, увесці ў экспазіцыйны кантэксст новыя, арыгінальныя, экспанаты, якія ніколі не дэманстраваліся, але маюць вялікае гісторыка-культурнае значэнне.

тоўваць сучасныя мультымедычныя тэхналогіі з мэтай большага прадастаўлення інфармацыі.

8. Знайсці сучасныя метады стварэння мастацкага вобразу пры захаванні традыцыйных, сутнасных падыходаў, характэрных для музея ў яго класічным уяўленні. Такі падыход дазволіць захаваць музей як унікальны сацыяльны інстытут.

9. Фарміраваць адзіны мастацкі стыль экспазіцыі і музея ў цэлым, які дазволіць, нягледзячы на шматлікасць падыходаў і рашэнняў, сфарміраваць непаўторны вобраз Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.

Рысамі гэтага стылю стануць стаўленне да музея як да свайго роду храма Купалавай спадчыны, захаванне лепшых класічных традыцый у афармленні ўсіх інтэр’ераў музея, яго рэкламнай прадукцыі, брэндах, атмасферы гасціннасці і ўвагі да наведвальніка. Стыль у экспазіцыі дыктуе наяўнасць арыгінальных экспанатаў, рарытэтаў і апраўданае ўключэнне тыражаваных і капійных матэрыялаў, уважлівыя адносіны да экспаната-рарытэта і магчымасць “пагружэння” ў гістарычнае асяроддзе шляхам інтэрактыўных прыёмаў, а таксама фарміраванне пэўнага мастацкага вобразу, адметнасці музейнай прасторы.

Канцэпцыя створана на аснове храналагічна-праблемага падыходу, з выкарыстаннем метадалагічнай базы, аснову якой склалі прынцыпы гістарызму і аб’ектыўнасці, гуманізму, мультыдысцыплінарнага падыходу ў адлюстраванні жыцця і творчасці Янкі Купалы. Пры стварэнні канцэпцыі выкарыстоўваліся як агульнанавуковыя метады (аналіз і сінтэз), так і спецыяльна-гістарычныя (гісторыка-сістэмны, гісторыка-параўнальны).

Асноўнымі метадамі пабудовы новай экспазіцыі будуць храналагічна-тэматычны, вобразна-сюжэтны і ансамблевы. Галоўная ідэя новай экспазіцыі — паказаць Янку Купалу як генія нацыянальнай літаратуры, духоўнага бацьку нацыі, паэта-прарока, паэта-філосафа, які сваёй творчасцю выхоўваў свядомасць беларускага народа.

Асноўная тэма, што пройдзе праз усю экспазіцыю, — тэма “Шляхі”. Шляхі паэта па Беларусі і да Беларусі... Шляхі як імкненне Янкі Купалы ў будучыню, як спасціжэнне жыцця, як філасофскае асэнсаванне вечнай прауды быцця.

Экспазіцыя ахоплівае перыяд з XVI ст. — пачатак гісторыі роду Луцэвічаў — па сённяшні дзень. Гутарка між мінулым, сучасным і будучым раскрываецца праз жыццё і творчасць паэта.

У экспазіцыю ўводзяцца новыя раздзелы і тэмы:

“Шляхецкае паходжанне Янкі Купалы” (праз архіўныя матэрыялы і дакументы);

“Янка Купала — першы стваральнік санетаў у сучаснай беларускай паэзіі”;

“Касмічныя матывы ў паэзіі Янкі Ку-

палы як найважнейшая грань ягонага таленту, выяўленне творчай інтуіцыі і глыбіннага душэўнага вопыту”;

“Мінск — родны горад паэта”;

“Стан і развіццё беларускага і замежнага купалазнаўства ў канцы XX і першым дзесяцігоддзі XXI ст., у тым ліку ў беларускай эміграцыі”.

Музей ставіць перад сабой задачу скіраваць наведвальніка на інтэлектуальную працу душы і сэрца, каб пасля азнаямлення з экспанатамі ўзнікла патрэба шукаць адказы на пытанні, пастаўленыя ў раздзелах і тэмах. Для дасягнення гэтага мяркуецца ўвядзенне элементаў інтэрактыўнасці і мемарыяльнасці (рэканструкцыя асобных інтэр’ераў), выкарыстанне новых інфармацыйных тэхналогій, а таксама прымяненне ўсіх відаў эксплікацый, у тым ліку ўказальнікаў-піктаграм з тэкстамі на замежных мовах.

Прапануецца храналагічна-тэматычны, вобразна-сюжэтны і ансамблевы метады пабудовы экспазіцыі; экспазіцыйныя матэрыялы (рукапісы, друкаваныя выданні, дакументы, гістарычныя матэрыялы, рэчы часу, мемарыяльныя рэчы, фотаздымкі, мастацкія творы) пажадана прадставіць у большай ступені нетрадыцыйна, вобразна-прасторавы, аб’ёмна, што вымагае нестандартнага экспазіцыйнага абсталявання з выкарыстаннем сучасных тэхналогій. Для захавання ўнікальных музейных прадметаў неабходна стварыць іх якасныя муляжы, макеты, фотакопіі, і ў першую чаргу гэта тычыцца пісьмовых крыніц (рукапісаў, фотаздымкаў, дакументаў, часопісаў, газет і г. д.).

Прапануемыя раздзелы і тэмы:

І раздзел.

Вытокі (XVI — XIX стст. — 1907 г.)

Радавод. Паходжанне. Шляхта. Нараджэнне. Сям’я. Мова. Пачатак літаратурнага шляху. Ад газеты “Северо-Западный край” да першай беларускай газеты “Наша Ніва”.

Рэканструкцыя часткі інтэр’ера бібліятэкі “Веды”. Мультымедычная бібліятэка (прыжыццёвыя выданні твораў Янкі Купалы, у тым ліку з аўтаграфамі паэта).

*Я не паэта, о крыў мяне Божа!
Не рвуся я к славе гэткай німала,
Хоць песеньку-думку і высую можа,
Завуся я толькі — Янка Купала.*

(“Я не паэта”)

Галоўная ідэя раздзела — карані і шляхі роду Луцэвічаў, які і ў далейшым сцэжкі, дарогі і шляхі самага паэта. Час, доля, выбар шляху, сам шлях... Раздзел прадугледжвае наступныя тэмы: “Ад вытокаў радаводных”, “Нараджэнне будучага паэта. Ясевы “ўніверсітэты”, “Пачатак літаратурнага шляху (ад “Северо-Западного края” да “Нашай нівы)”.

Сваё адметнае вырашэнне знойдуць экспазіцыйныя вобразы радаводнага дрэва Луцэвічаў і свята Купалле — дня, калі нарадзіўся Ясь Луцэвіч. Сімвалы гэтага свята — Папараць-кветка, Сонца, Кола (сімвал сонечнага і жыццёвага колавароту).

Перад мастацкай канцэпцыяй раздзела стаіць задача ўвасобіць і сімвалічна падкрэсліць шляхі прадкаў класіка, самага Песняра і ў цэлым падаць вобраз Беларусі таго часу праз творчасць пачынаючага паэта.

II раздзел.

Нараджэнне класіка (1908 — 1928 гг.)

Нацыянальная ідэя і канцэпцыя незалежнасці Беларусі Янкі Купалы. Вільня — Санкт-Пецярбург — Мінск.

“А хто там ідзе?”, “Маладая Беларусь”, “Паўстань”, публіцыстыка 1918 — 1920 гг., “Перад будучыняй”.

Раздзел прысвечаны асэнсаванню Беларусі як незалежнай дзяржавы ў творах паэта, значэнню асобы Янкі Купалы як “духоўнага бацькі нацыі”. Гэта тлумачыцца прасачыць як па яго творах, так і па варунках ягонага жыцця.

*Ты жыв, ты панавай у краі родным,
Сцярог ад чужака й законы ўкладаў,
Звон вечавы сход склікаваў народны,
І сход аб шчасці Бацькаўшчыны дбаў.*

(“Свайму народу”)

Вядомы беларускі літаратуразнаўца У.Канан адзначае: “Творчасць Янкі Купалы — няспыннымі мастацкімі кліч, звернуты да беларуса, да Сусвету...”.

На фоне гісторыі краіны, жыцця нацыянальнай інтэлігенцыі і ўсяго беларускага народа будзеца навуковая і мастацкая канцэпцыя раздзела.

Праблемы дзяржаватворчасці і нацыянальнай ідэі ў паэзіі, драматургіі і публіцыстыцы Янкі Купалы ў апошнія дзесяцігоддзі распрацоўваліся даследчыкамі, агучваліся на міжнародных канферэнцыях — Купалаўскіх чытаннях. У новай экспазіцыі гэтыя тэмы праз ягоную творчасць даследуюцца ўпершыню.

Тры гістарычна-аб’ектыўныя фактары — мова, нацыя, дзяржава — складаюць базавую аснову нацыянальнай ідэі. “Нацыя, мова, дзяржаўнасць ляжаць у аснове свабоднага развіцця кожнага этнасу, а таксама фармування і ўсведамлення грамадскай думкай Нацыянальнай ідэі. Гэта закон развіцця грамадства кожнай нацыі і народа ў прасторы і часе”.

Новая экспазіцыя ставіць задачу паказаць, як фарміраваліся вышэйзгаданыя фактары ў творчасці Янкі Купалы і як сваёй творчасцю паэт-прарок, паэт-філосаф, паэт-грамадзянін выхоўваў самасвядомасць у беларускага народа.

*Ты жылося з намі,
бацькаўскае стойца,
Як бы карань з дрэвам,
як бы з небам сонца;
Дзеліш з намі вечна ўсё,
што з намі ходзе
У благой і добрай мачысе-прыгодзе...
Як жыло ты з намі —
будзеш вечна жыці,
Грамадой мільёнаў
з светам гаманіці...*

(“Роднае слова”)
(Працяг будзе.)

Перад вамі — старонкі самой гісторыі. На ўнікальным альбоме — надпіс: “Дарагому К.І. Гараўцу — бацьку легендарнага лётчыка-героя, які аддаў жыццё за Радзіму ў гады Вялікай Айчыннай вайны, ад бацькоў першага лётчыка-касманаўта Г.Ц. і А.І. Гагарыных”. І дата: “Гжацк, май 1962 г.”. Альбом гэты з эксклюзіўнымі фотаздымкамі прысвечаны візіту Юрыя Аляксеевіча Гагарына ў Смаленск у лютым 1962-га. Тады ён стаў Ганаровым грамадзянінам горада. Сёння, праз паўстагоддзя, альбом — сведчанне шчырага сяброўства сем’яў Гагарыных і Гараўцоў — апынуўся ў нашай рэдакцыі. І гісторыя іх паяднання — такая.

21 чэрвеня 1961 г. К.І. Гаравец (у цэнтры) пад час гасцявання ў доме Гагарыных у Гжацку (сёння — г. Гагарын). Аляксей Іванавіч і Ганна Цімафееўна — другі і трэцяя злева.

Нябесныя браты

На цэнтральнай плошчы горада

Беларускі паэт, ураджэнец вёскі Машканы, Анатоль Вялюгін, па сцэнарыі якога на кінастудыі “Беларусьфільм” была знята дакументальная стужка пра жыццё і подзвіг Аляксандра Гараўца, узгадваў у адным са сваіх артыкулаў:

“Каржакаваты, нібы высечаны з добрага дубу, стары Гаравец цяжка дыхаў: мы толькі што пасля прагулкі ўзняліся на другі паверх, і ён адчуў цяжар сваіх гадоў... Настойліва званіў тэлефон. Гаспадар падышоў да апарата: “Гжацк? Давайце!” Ён падказаў мне: “Гагарыны...” Бацькі Юрыя Гагарына моцна сябрвалі з ім, прыязджалі да яго ў гасці. І гэтак тэлефанаванне — будзённая справа. “Слухаю... Аляксей Іванавіч? Добры дзень, дарагі! І не пытайцеся, трымаюся, размяняў ужо дзвяцят дзясятка. Калі? У маі стукне восемдзесят тры.

Абавязкова прыязджайце з Ганнай Цімафееўнай! Калі будзе нагода, абдымі за мяне слаўнага Юрыя. Я вось даведаўся: здымаюць фільм пра майго Сашу. Хочуць здымаць і наша сяброўства...”

Неўзабаве, у маі 1962 года, бацькі Юрыя Гагарына разам з унукам Юрыем і сынам Барысам прыехалі ў Віцебск. Дарагія гасці сустрэліся ў Машканах з землякамі Аляксандра Гараўца, з рабочымі віцебскіх панчошна-трыкатажнай фабрыкі “КІМ” і дывановага камбіната, з навучэнцамі сярэдніх школ горада.

11 красавіка 1963 года Канстанцін Іванавіч Гаравец накіраваў Юрыю Гагарыну тэлеграму. “Дарагі Юрыі Аляксеевіч! — пісаў ён. — Ад усяго бацькоўскага сэрца віншую з другой гадавінай твайго слаўнага касмічнага палёту вакол нашай планеты. Бязмежна раду-

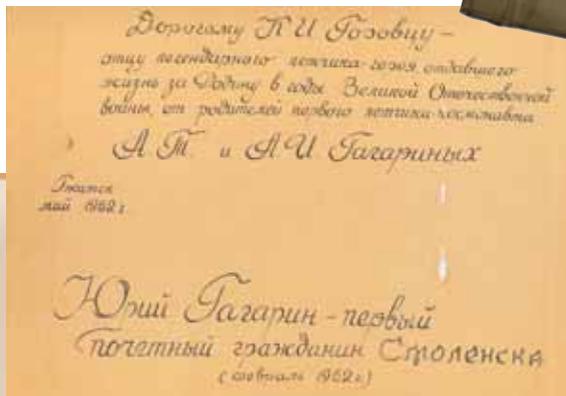
юся, ганаруся, што дажыў да таго дня, калі чалавек узняўся ў космас. Асабліва радуся я таму, што гэтым першым быў ты, наш савецкі грамадзянін. Мой сын, Аляксандр Гаравец, таксама быў адважным лётчыкам, але не давялося яму дажыць да гэтага светлага дня: ён загінуў смерцю храбрых з прахлятым фашызмам... Меў я двух сыноў, абодва яны загінулі ў баях з ворагамі за свабоду і незалежнасць Радзімы, за шчасце людзей...”

Прашу цябе, дарагі Юрыі, горача абняць за мяне сваіх нябесных братоў і пажадаць ім добрага здароўя і новых поспехаў”.

...Праз колькі дзён пасля таго, як Юрыі Гагарын здзейсніў свой легендарны подзвіг, Канстанцін Іванавіч Гаравец, бацька Аляксандра, наведваў горад Гжацк. Ён прыехаў сюды, каб павіншаваць бацькоў першага ў свеце касманаўта, аддзячыць ім за тое, што яны выхавалі сына-героя, якім ганарыцца ўвесь свет.

З таго дня і завязалася дзіўна чулівае сяброўства Гагарыных і Гараўцоў.

— Калі я пачуў пра палёт Юрыя Гагарына, — узгадваў Канстанцін Іванавіч, — душа мая перапоўнілася радасцю. Мне захацелася самому павіншаваць Юрыя і яго бацькоў — Аляксея Іванавіча і Ганну Цімафееўну. Ліст ідзе доўга, некалькі дзён, і я вырашыў патэлефанаваць. Атрымаў ад іх запрашэнне прыехаць у

З туданні поспяваць

Вручение диплома Почётного гражданина Смоленска

госці... Прынялі нас у сям’і Гагарыных выключна цёпла, сардэчна, як родных людзей. Пад час сустрэчы мы расказвалі адно аднаму пра сваіх дзяцей, пра тое, як яны раслі, вучыліся. Пабывалі і ў вёсцы Клушына, дзе нарадзіўся і правёў дзіцячыя гады Юрыі Аляксеевіч, наведалі саўгас імя першага касманаўта Зямлі. У сям’і Гагарыных даўно ведалі пра подзвіг майго Сашы. Ганна Цімафееўна казала мне, што яшчэ пачынаючым лётчыкам Юрыі Гагарын марыў пабыць на радзіме Аляксандра Гараўца ў Машканах...”

Актыўная перапіска, сустрэчы К.І. Гараўца з сям’ёй Гагарыных працягваліся да самай смерці Канстанціна Іванавіча ў студзені 1968 года, за два месяцы да апошняга ракавога палёту Юрыя Гагарына...

В картинной галерее

Двойчы Герой Савецкага Саюза, лётчык-касманаўт СССР Пётр Клімук пісаў:

“...Лёс А.К. Гараўца натуральна ўвайшоў і ў жыццё нашай касмічнай сям’і. Так, у блізкага сябра Аляксандра Канстанцінавіча па Ульянаўскай лётнай школе, вядомага лётчыка-інструктара А.Д. Вінакурава, вучыліся лётнаму майстэрству Павел Бяляеў, Уладзіслаў Волкаў і Віталь Севасцьянаў. Двойчы Герой Савецкага Саюза Георгій Берагавой атрымаў сваю першую “Залатую Зорку”, змагаючыся з фашыстамі ў той жа 2-й паветранай арміі, што і А.К. Гаравец.

У Віцебску вуліцу Гараўца працягвае вуліца Гагарына...”

Альбом рэдакцыі прадаставіла сястра Аляксандра Гараўца — Соф’я Канстанцінаўна.

У 1979 годзе я зняў тэлефільм “Хлопец з вёскі Белае” пра нашага земляка Уладзіміра Кавалёнка (ён тады толькі вярнуўся пасля амаль пяцімесячнага прабывання ў космасе). У снежны стужка атрымала адну з галоўных узагарод Усесаюзнага фестывалю тэлевізійных фільмаў. На грашовы “дадатак” да прыза мы з аператарам накрылі шыкоўны стол у тагачасным рэстаране “Беларусь”, куды з папличнікамі прыбыў і галоўны герой карціны.

“Дваццаць гадоў пасля” — дакладна, як у Дзюма, — у 2001-м з’явіўся фільм “Камандзір з вёскі Белае”. Кавалёнак тады камандаваў Ваенна-інжынернай акадэміяй імя Жукоўскага.

І вось цяпер, яшчэ “дзесяць гадоў пасля” (ізноў усё, як у Дзюма!), здымаю новую стужку з тым жа героем.

— Як назавеш? — запытаўся Уладзімір Васільевіч.

— “Пенсіянер з вёскі Белае”, — адказваю, смеючыся. Але пасля нягоды і жартаўлівага абурэння касманаўта раскрываю тэму: — “Беларускі след у космасе”.

— Валодзя, я ў космасе не “слядзіў”, а працаваў!

Разам вырашылі, што размова ў заключнай частцы трылогіі пойдзе пра Беларускі Космас: рапартажы, адваротны бок палётаў, гісторыю іх. І, канешне ж, пра таго, каго называю —

У. Кавалёнак і У. Арлоў у школе вёсцы Замысцэ. 1979 г.

ры жартавалі: такі Пётр Ілліч “шчаслівец” — ужо два палёты з дублёраў! Нават казалі: калі гульня ў латарэю, то шампанскае абавязкова выйграе Клімук!

— А вось яшчэ, — працягвае Смердаў, — хто мог прадугледзець, што ў капсуле з адлятаўшымі ўжо касманаўтамі Зудавым і Ражджэсвенскім салёная вада возера Тэнгіз раз’есць плату, спрацуе ланцужок кантактаў і раскрыве ў вадзе рэзервовы парашут, які, вядома ж, намок, пагрузіўся і пацягнуў капсулу! Патапіць яе не здолёў, але ж пераклулі люкам да дна возера — і як выбрацца?..

■ ...Стыкоўку са станцыяй карабля “Саюз-25” з касманаўтамі Уладзімірам Кавалёнкам — тым самым “хлопцам з вёскі Белае” Крупскага раёна — ды Валерыем Руміным запланавалі менавіта ў дні святкавання 60-годдзя Вялікай Кастрычніцкай Сацыялістычнай рэвалюцыі. Тады ў Маскву з’езджаліся кіраўнікі ўсіх — усіх! — кампартый свету, і трыумф у космасе быў разлічаны, вядома ж, на іх — у першую чаргу.

Раніцай пасля старту, 10 кастрычніка 1977 года, першыя старонкі газет цалкам былі прысвечаны палёту: аптывістычная інфармацыя, узрушаныя рэпартажы з касмадрома, біяграфіі касманаўтаў, перадстартавыя інтэрв’ю з імі!.. У хату Кавалёнка раённыя ўлады прывезлі вельмі дэфіцытны тады тэлевізар: каб маці, бабуля, брат і аднавяскоўцы касманаўта вачыма бачылі трыумф земляка.

“Пачалося збліжэнне карабля “Саюз-25” са станцыяй “Салют-6”, і затым з блізкасці 120 метраў пачалося прычальванне”, — так праз дзень ад пачатку палёту пісала “Праўда”. Але высветлілася, што стыкоўка кавалёнкаўскага “Саюза” са станцыяй не адбудзецца. І пісалася ў “Праўдзе”: “З-за адхіленняў ад прадугледжанага рэжыму прычальвання стыкоўка адменена. Экіпаж пачаў падрыхтоўку да вяртання на Зямлю”.

І усё. Што за “адхіленні”? Народ насярожыла нечакана хуткае вяртанне экіпажа. Выклікала недаўменне тое, што не адбыўся прыём касманаўтаў вышэйшым кіраўніцтвам краіны, што іх не ўганаравалі званнямі Герояў, якія звычайна прысвойваліся за першы палёт, а абмежаваліся ўручэннем “усяго” ордэнаў Леніна... Праўды, канешне, можна было б дазнацца, слухаючы, хаця з моцнымі гукавымі перашкодамі, замежныя станцыі. Але звычайна дасведчаныя ў нашых справах тыя радыёстанцыі пра гэты палёт захоўвалі маўчанне.

Кавалёнак тройчы імкнуўся прыстыкаваць “Саюз-25” да станцыі штатна: ёсць “обнаражэнне”, ёсць “прыкосновенне”, “мехзахват” — няма. Заканчалася паліва — заставалася яго толькі на вяртанне.

Раённыя ўлады прыехалі ў Белае і дэманстравалі, не павініўшыся, забралі з матчынай хаты тэлевізар...

Што ж насамрэч адбылося тады ў космасе?..

(Заканчэнне будзе.)

Уладзімір АРЛОЎ, кінарэжысёр
Фота з архіва аўтара

Касманаўт з вёскі Белае

На борце “Салюта”: Аляксандр Іванчанкаў і Уладзімір Кавалёнак. 1978 г.

слухалі. Тэрміновы старт міжконтынаentalнай ракеты менавіта ў гэтыя дні быў патрэбна Хрушчову як важкі аргумент пры перамовах у ЗША...

...Усё скончылася трагедыяй. Кіраўнікі запуску — Нядзелін і Герчык. Пры расследаванні катастрофы старшыня камісіі Леанід Брэжнёў коротка кінуў: “Самі вінаваты”. Герчык застаўся ў жывых выпадкова: абыходзячы ракету, апынуўся за пажарнай машынай. Яна, бы шчыт, яго заклінула. Герчыку і давялося адказаць — маршал жа загінуў... На Байканур Канстанцін Васільевіч больш не вярнуўся. У далейшым заставаўся старшыней Дзяржкамісіі па выпрабаваннях ракетнага комплексу “Тэмг-2 С”.

На стэндзе — здымкі, асабістыя рэчы, мундзір, дакументы — усё, што камандзір незадоўга да смерці перадаў у музей.

— З 1983-га цягам шасці гадоў начальнікам Байканура быў генерал-лейтэнант Юрый Жукаў. Гэта пры ім адбыўся запуск касмічнага карабля ваеннага прызначэння “Зеніт” і касмічнай сістэмы “Буран” — “Энергія”, — працягвае расповед Святлана Жукоўская. — Штурманам наземнага экіпажа “Лунаход-1” стаў Канстанцін Давыдоўскі з недалёкай ад Слуцка вёскі Ізборшчыца. Пракатка “Лунахода” была напруэданні 8-га Сакавіка, і штурман коламі каляскаў выпісаў на Месяцы лічбу “8”. Вятроў і пылу на Месяцы няма, таму след павінен захавацца. У розны час на Байкануры працавалі на адказных пасадах вядучы спецыяліст ваеннай прыёмкі касмічных войскаў Барыс Няронскі, які нарадзіўся ў вёсцы Ліпнікі, случчанін Яўген Жалкоў-

скі — старшыня камісіі па запусках і кіраванні палётамі апаратаў народна-гаспадарчага прызначэння...

— Нейкі горад ваш “касмичны”, — заўважаю. — “Слуцкая касмічная анамалія”!

— А мо таму што ў нас самая старадаўняя — ажно з 1617 года! — гімназія!..

...Варта дадаць, што старшым у групе па адборы кандыдатаў у касманаўты быў беларус, палкоўнік Барыс Белавусаў, які нарадзіўся, праўда, не на Слуцчыне, а ў Хоцімску Магілёўскай вобласці...

Уладзімір Кавалёнак прадоўжыў пералік прозвішчамі касманаўтаў:

— Бацькі Георгія Грэчка — з Віцебшчыны, род Шоніных вядзецца з Гомельшчыны, адтуль жа — наша дарэгая “Чайка” Церашкова — з вёскі Цярэшкі, ну, Пётра Клімука, я...

■ А з 1972-га цягам пятнаццаці гадоў на Байкануры ў наземных выпрабаваннях караблёў “Саюз”, станцыў “Салют”, “Мір” непасрэдна ўдзельнічаў падпалкоўнік касмічных сіл СССР Мікалай Смердаў — легендарны чалавек, які жыве ў Мінску і пра якога калегі ўжо знялі фільм.

— Я невялікага росту, таму мяне з усіх інжынераў адабралі ў якасці “робата-касманаўта”. Амаль месяц праводзіў на караблі ў крэсле касманаўта, за яго пультам: ішла пільная праверка ўсіх сістэм. Я, што называецца, “саграваў крэсла” для будучага касманаўта, быў апошнім, хто пакідаў карабель, проста за мной уваходзіў экіпаж. І вось нека пару прызначаных касманаўтаў у апошні момант адхілілі ад палёту з нейкіх

там анкетных неадпаведнасцей. Паляцеў дубль, дзе камандзірам — беларус Пётр Клімука. Было фота: мы — ля ўваходнага люка карабля з Клімуком. Ён там ужо ў скафандры, а я — у белым халаце: каб не было бачна маіх пагонаў... Усё ж — сакрэт! Фота тое цяпер толькі ў Клімука. А ў мяне застаўся штурвал ад карабля яго першага палёту ў 1973-м. Я паказаў яму гэты рыпэт на апошняй нашай сустрэчы...

Кожны палёт — верагоднасць трагедыі, што немаведама з якога боку абрынецца. Кошт рызык — жыццё касманаўта.

— Самая драматычная падзея маёй працы: палёт “Саюза-18” з касманаўтамі Макаравым і Лазаравым. За пятнаццаць гадоў сістэма электракантактаў паміж караблём і ракетай зарэкамендавала сябе як надзейная. А пад час гэтага палёту раптам з’явіўся нечаканы кантакт: нейкі “блукваючы плюс”! Ён і ўключыў аднабаковую палову кантактаў аддзялення ракеты ад карабля! Сістэму стала, што называецца, “пераломваць” напалам, карабель страціў штатны напрамак. І — тэрміновыя пасадка, абы куды...

Ізноў у дублёрах — Клімука з бортінжынерам Севасцянявым. І палыцелі! На Байкану-

Уладзімір Дудко з картай земляка Іллі Капіевіча.

Так ужо мне шанцуе: ледзь толькі пачынаю заглыбляцца ў нейкую тэму, як з усіх бакоў “плыве” матэрыял для фільма. Хто мог паверыць, што на ўліку ў “Байканураўскім братэрстве” Беларусі яшчэ нядаўна налічвалася больш за 150 асоб!

— Цяпер — усяго пяцьдзесят дзве... — уздыхае кіраўнік аб’яднання Іван Умінскі.

— У нас на Слуцчыне — дваццаць два землякі, што працавалі на Байкануры! — ганарыцца старшы навуковы супрацоўнік Раённага краязнаўчага музея Святлана Жукоўская. — З іх двое былі нават камандзірамі гэтага касмадрома: Герчык, Жукаў! А славуты Косберг?! Гэта ж яму асабіста Юрый Гагарын...

Але — “стоп”! Пачнём з гісторыі.

■ Што савецкі народ ведаў пра космас? Што тут — “мы впереди планеты всей”. Што імёны самых першых касманаўтаў давалі немаўлятам: Юрый, Герман... Што рэстараны, піянерлагеры і цыгарэты называлі “Космас”, “Арбіта”, “Спутнік”. Што на радзіме кожнага, хто злятаў двойчы, ставілі яго помнік-бюст. Што падрыхтоўка — цяжкая...

Але, відаць, ніхто не здагадаўся, што генерал-лейтэнант кароннай артылерыі ВКЛ Казімір Семяновіч — родам з Віцебшчыны — у падручніку па балістыцы 60-х гадоў XVII стагоддзя змясціў раздзел пра наладжванне феерверкаў і іншых вогненых забавак са схемай... трохпрыступкавай ракеты! Ён на 200 гадоў аперэдзіў знаходкі Цыялкоўскага!

І тут слова — неўтаймоўнаму даследчыку, былому “байканураўскаму” ваенпраду, а сёння — сябру выканкама ветэранаў касмадрома Уладзіміру Дудко. Ён разгортвае незвычайную карту.

— Пры Пятры I мой зямляк — случчанін Ілля Капіевіч — выдаў першую карту зорнага неба з тлумачэннем: “Уготованне и толкование ясное повертания (и зело изрядно краснообразного) кругов небесных”. Прычым карта гэтая — з сеткай каардынат. Азнаёміўшыся з ёй, цар Пётр падпісаў Указ “О создании математическо-навигационной школы”... А вось зусім нядаўна адзначылі 160-годдзе яшчэ аднаго случчаніна — Вітольда Карлавіча Цярэскага. Ён заснаваў абсерваторыю МДУ, якая з цягам часу ператварылася ў Расійскі астранамічны інстытут. Прозвішчам Цярэскага названы кратар на Месяцы і малая планета...

Сам падпалкоўнік Дудко быў прадстаўніком па тэлеметрыі Упраўлення ракетных войскаў СССР. Збор звестак пра славуць землякоў, якія мелі дачыненне да космасу, — цяпер асноўны занятак ваеннага пенсіянера.

■ Увогуле, Байканур — месца нейкай асаблівай актыўнасці беларусаў, і ў асноўным чамусьці тых, якія нарадзіліся на Слуцчыне. Вось і тры стэндзі краязнаўчага музея прысвечаны ім. Каля стэндаў — Святлана Жукоўская:

— Генерал-палкоўнік Канстанцін Васільевіч Герчык камандаваў касмадромам Байканур з 1958 да 1961 года. Прычынай яго зняцця з пасады быў выбух ракеты проста стартавым комплексе, дзе загінулі каля сотні супрацоўнікаў, і тым ліку маршал артылерыі Мітрафан Нядзелін. Ён са “світай” сядзеў на зэдліку побач з ракетай, падганяючы тэхнароў. Ракету рамантавалі, не зліўшы 150 тон паліва. “Трэба зліць!” — настойваў Герчык, але яго не па-

Паветраны шар у Губернатарскім

Як вядома, час з'яўляецца галоўным крытэрыем якасці і ўзроўню той або іншай тэлеперадачы, дакументальнага ці мастацкага фільма, нават фотаздымка або музычнай кампазіцыі. А "дапамагае" яму ў гэтым не хто іншы, як архіў. Менавіта Беларускі дзяржаўны архіў кінафотафонадакументаў, які сёлета адзначае сваё 70-годдзе, зберагае ў фондах дзясяткі тысяч унікальных запісаў і здымкаў, на якіх адлюстравана жыццё краіны з канца XIX стагоддзя і да нашага часу.

архіў пераехаў у адмыслова пабудаваны будынак, што размяшчаецца ў Дзяржынску.

Менавіта там былі створаны ўсе неабходныя ўмовы, каб беражліва захоўваць, так бы мовіць, візуальную гісторыю нашай краіны. У прыватнасці, найбольш раннія фотадакументы зафіксавалі для нас будаўніцтва чыгункі на Беларусі, запуск паветранага шара ў Губернатарскім садзе ў Мінску. Маюць выключную каштоўнасць і кінакадры ды шэраг фота, знятых на мяжы XIX і XX стагоддзяў, на якіх адлюстраваны прыезд на беларускія землі цара Мікалая II, трагічныя моманты Курлоўскага расстрэлу 1905 года ў Мінску, сентыментальныя імгненні братання салдат на франтах Першай сусветнай вайны. Захаваліся таксама і здымкі мітынгаў міжваеннага перыяду, выявы атрадаў Чырвонай Арміі...

Не менш каштоўнай з'яўляецца і калекцыя з 55-і фотаздымкаў роду князёў Радзівілаў. Дзякуючы гэтым дакументам можна сёння ўбачыць, як выглядалі інтэр'еры Нясвіжскага замка, а таксама самую сям'ю беларускіх магнатаў, нават іхніх сяброў і гасцей. Цікава, што, акрамя Радзівілаў, у фондах архіва ма-

3 фотакалекцыі Васіля Аркашова, якая дэманструецца да 70-й гадавіны пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

Па словах намесніка дырэктара Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотафонадакументаў Алены Грыневіч, адных толькі фотаздымкаў ва ўстанове сёння налічваецца больш за 260 тысяч. Не менш унушальныя і лічбы іншых адзінак захавання: 38 тысяч кіна- і 2 тысячы відэама-тэрыялаў, а таксама 15 тысяч гуказапісаў.

Цікава не толькі гэтая вялікая колькасць дакументаў, але і сама гісторыя ўстановы, якая была заснавана за колькі месяцаў да Вялікай Айчыннай вайны, у сакавіку 1941 г., як Цэнтральны дзяржаўны архіў фотакінадакументаў БССР.

Аднак зразумела, што плённая праца ў архіве пачалася толькі пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У тыя пасляваенныя гады захоўванне дакументальных матэрыялаў ажыццяўлялася ў памешканнях Дзяржаўнага архіва Мінскай вобласці, а з кастрычніка 1949 г. — у будынку царквы Святой Марыі Магдаліны ў Мінску. І толькі ў 1987-м

юцца і здымкі такіх сусветных славуцаў і тагачасных куміраў, як Бернард Шоу, Чарлі Чаплін, Іган Штраўс.

Фонды архіва, як вынікае з яго назвы, дазваляюць не толькі ўбачыць гісторыю, але і пачуць яе. Менавіта ў Дзяржынску сёння захоўваюцца каштоўныя для айчыннай культуры фонадакументы, на якіх запісаны галасы Янкі Купалы і Якуба Коласа, Міхася Лынькова, Максіма Танка, Кандрата Крапівы і Заіра Азгура, Стэфаніі Станюты ды многіх іншых, а таксама запісы музычных і драматычных твораў.

Даволі поўна адлюстраваны ў архіве кінафотафонадакументаў і жалівыя імгненні Вялікай Айчыннай вайны. Чаго толькі варта фотакалекцыя Васіля Аркашова, якая ўключае 508 здымкаў і распавядае пра падзеі першых дзён вайны, армейскі побыт, баявыя эпізоды! Аднак не менш каштоўныя і здымкі пасляваенныя, многія з якіх зусім не вядомыя шырокай грамадскасці, таксама як і кінааспісы, якія ствараліся пачынаючы з 1950-х гадоў і адлюстроўвалі тагачасную эпоху. Менавіта таму сёлета архіў, як адзначыла Алена Грыневіч, плануе рэалізаваць шэраг праектаў па знаёмстве грамадства з некаторай часткай гэтых матэрыялаў праз асобныя рэспубліканскія выданні і нават Інтэрнэт. А пакуль архіў штодзённа назапашвае з 205 крыніц камплектавання гісторыю сённяшняга дня нашай краіны.

Кастусь АНТАНОВІЧ

Адзін з "пастаўшчыкоў" інфармацыі ў фонды — і наша "Культура". Рэдакцыя далучаецца да віншаванняў шануючым архівістам!

Адной з найбольш прагрэсіўных рэформ у Расійскай імперыі ў XIX ст. стала земская. Згодна з "Палажэннем аб губернскіх і павятовых земскіх установах" ад 1 студзеня 1864 г. земствы ўтвараліся з мэтай арганізацыі мясцовага самакіравання на двух узроўнях — губерні і павета. Разам з тым, адным з важных напрамкаў дзейнасці земскіх устаноў быў і сацыяльна-культурны: у губернях адкрываліся новыя школы, бальніцы, а таксама музеі.

Прагматычныя музеі

"Нагляднасць, якую не замяніць лекцыямі"

Аднак на працягу амаль 40 гадоў пасля абвешчання земскай рэформы расійскі царскі ўрад не адважваўся на яе правядзенне ў беларускіх губернях. Тлумачылася гэта канфесійным складам насельніцтва Беларусі, значная частка якога вызнавала каталіцтва і лічылася палітычна небяспечнай. Першая спроба часткова ажыццявіць земскую рэформу на Беларусі была здзейснена толькі ў 1903 г. у Мінскай, Віцебскай і Магілёўскай губернях.

Чым жа былі адметныя земскія ўстановы ў Мінскай, Віцебскай і Магілёўскай губернях?

Паводле архіўных матэрыялаў, значную ўвагу земствы надавалі адукацыі народа, ахове яго здароўя. Такім чынам, з'яўляліся пачатковыя школы, куды запрашаліся кваліфікаваныя настаўнікі, а вучні забяспечваліся неабходнымі падручнікамі. Да таго ж, земствы адкрывалі народныя бібліятэкі-чытальні, нядзельныя школы, вялі кніжны гандаль. Значныя поспехі былі дасягнуты ў справе арганізацыі лячэбных і дабрачынных устаноў, нават барацьбы з алкагалізмам.

Але надзвычай важным сродкам дасягнення сацыяльна-культурных мэт, дастаўленых земствамі, былі музеі. Настаў-

нікі, урачы, аграномы наладзілі шырокае музейнае будаўніцтва, якое тлумачылася іх арганічнай патрэбай у падобных установах як сродку павышэння агульнакультурнага ўзроўню насельніцтва. Земскія музеі ствараліся па распрацаваным плане, і як вынік — сабраныя калекцыі вылучаліся пэўнаю і сістэматычнасцю. Свядома, згодна з аб'ектыўнымі патрабаваннямі, абіраўся іх профіль, праводзілася далейшая спецыялізацыя. Аднак галоўную ўвагу стваральнікі земскіх музеяў надавалі асветніцкай дзейнасці, імкнуліся весці працу з максімальна шырокай аўдыторыяй, перш за ўсё — вясковай. Усё гэта сведчыла аб рэалізацыі земствамі прагматычнай канцэпцыі музея, якая неаднойчы прапановалася на працягу XIX ст. і мела на ўвазе яго ўдзел у сацыяльна-эканамічным і культурным развіцці краіны.

У 1911 годзе структура "ўзорнага перасоўнага педагагічнага музея" была распрацавана быхаўскай павятовай управай. Адначасова з быхаўскім, камплектаваліся калекцыі перасоўнага музея наглядных дапаможнікаў у Лепелі. Багаты музей та-

кога ж тыпу, які налічваў дваццаць аддзелаў, структураваных згодна з навучальнымі дысцыплінамі, мела магілёўская губернская управа. Педагагічны музей з культурна-гістарычным і этнаграфічным аддзеламі з лютага 1916 г. ствараўся магілёўскай павятовай земскай управай.

У студзені 1913 г. быў заснаваны земскі сельскагаспадарчы музей у Мінску. На думку яго стваральніка — губернскага агранома І.А. Некляпаева, — музейныя экспазіцыі павінны былі дэманстраваць матэрыялы, якія б "...усебакова і поўна характарызавалі мясцовую сельскую гаспадарку". На працягу 1913 — пачатку 1914 г. першыя паступленні ў музей выкарыстоўваліся на курсах, якія ладзіліся для сялян, настаўнікаў пачатковых школ. З восені ж 1914-га, пасля заняцця будынка музея военным ведамствам, работы па камплектаванні калекцыі былі спынены.

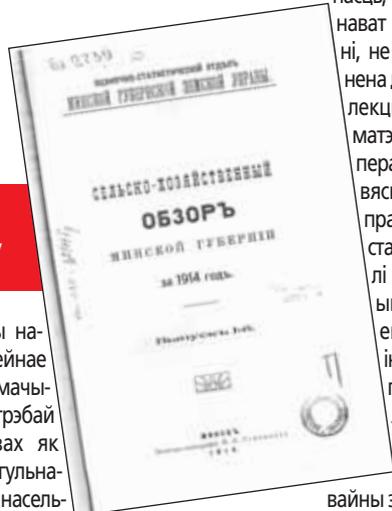
Ствараліся нават дзіўныя на сённяшні дзень музеі. Варта згадаць, што ў студзені 1913 г. пасаджэнне віцебскага губернскага земства прыняло рэзалюцыю, згодна з якой галоўнай бліжэйшай задачай санітарнага аддзялення на чале з урачом І.А. Сушкевічам было стварэнне перасоўнага санітарна-гігіенічнага музея-выстаўкі. Аўтары рэзалюцыі бачылі ў музеі галоўны сродак папулярызавання ведаў па санітарыі і гігіене, мяркуючы, што "нагляднасць, якую дапаўняюць нават кароткія тлумачэнні, не можа быць заменена доўгімі чытаннямі і лекцыямі".

Сабраныя матэрыялы дазволілі ў перадавенныя месяцы вясны і лета 1914 г. правесці пробную выставку, на якой знаёмілі з асновамі медыцынскіх ведаў, гігіены, барацьбы з інфекцыямі, прапагандавалі здаровы лад жыцця.

У гады Першай сусветнай вайны земскія музеі Беларусі апынуліся ў складаных умовах. У прыватнасці, на тэрыторыі, занятай нямецкай арміяй, яны былі закрыты і часткова разрабаваны, а ў прыфрантавай паласе расійскае вайскавае камандаванне займала іх памяшканні пад шпіталь і вайсковыя склады.

Ды і далейшы лёс земскіх музеяў не зайздросны. Згодна з дэкрэтам, падпісаным Леніным у 1918 г., земствы былі скасаваны. Але і за той кароткі час сваёй дзейнасці яны ўнеслі важкі ўклад у развіццё мясцовай гаспадаркі, у павышэнне культуры грамадства, а хову здароўя насельніцтва, у развіццё народнай адукацыі, а самае галоўнае — у развіццё грамадзянскай супольнасці на мясцовым узроўні.

**Аляксандр ГУЖАЛОЎСкі, доктар гістарычных навук
На здымку: земскі музей у Мінску; адно з земскіх выданняў.**

Прызма хараства

Ці не самая цікавая для грамадскасці гісторыя — гэта гісторыя сусветнага мастацтва. Невыпадкова толькі за апошнія дзесяцігоддзе ў свеце выйшлі з друку дзясяткі выданняў з даследаваннямі працаў і тэндэнцый развіцця жывапісу, архітэктуры, выяўленчага мастацтва ад першабытных часоў да сённяшняга дня.

Дырэктар Музея гісторыі старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Барыс Лазука прадставіў першыя два тамы фундаментальнага выдання "Гісторыя сусветнага мастацтва".

Кнігі ўнікальныя тым, што сусветная і айчынная культура разглядаюцца ўзаемазвязана, як сукупнасць гістарычна абумоўленых з'яў і працаў. Тым больш, што, як падкрэсліў сам аўтар, айчынная архітэктура, жывапіс, скульптура займаюць годнае месца ў сусветнай культуры, і не адлюстраваны іх было б недаравальна.

Намеснік міністра інфармацыі Ігар Лапцёнак адзначае, што кніга, створаная сіламі Барыса Лазукі і калектыва выдавецтва "Беларусь", — гэта сапраўдны шэдэўр кніжнай культуры. А таму дзяржава не можа не дапамагаць у выданні фундаментальных даследаванняў, якія дазваляюць ганарыцца сваёй культурай. "Нягледзячы на вялікія выдаткі, такія кнігі будуць

выпускацца і надалей", — падкрэсліў Ігар Лапцёнак.

Па словах дырэктара Інстытута, члена-карэспандэнта НАН Беларусі Аляксандра Лакоткі, кожны народ мусіць мець сваю вялікую энцыклапедыю, грунтоўныя выданні. А таму праца Барыса Лазукі чарговы раз засведчыла, што айчынныя даследчыкі маюць свой пункт гледжання на падзеі, у тым ліку гісторыю мастацтва.

Да таго ж, сімвалічна, што гэтыя кнігі выйшлі з друку напярэдадні 90-годдзя выдавецтва "Беларусь". Па словах выконваючай абавязкі дырэктара Валяніны Пінчук, сёлета плануецца выпусціць у свет і апошні, трэці, том "Гісторыі сусветнага мастацтва", які закранае адметнасці культуры XX-га і пачатку XXI стагоддзя.

К.А.

Лёс гэтага мастака вельмі незвычайны і, у той жа час, насычаны супярэчнасцямі, недаказанасцямі, выдумкамі некаторых даследчыкаў яго біяграфіі. З аднаго боку, Ян Дамель (гутарка пойдзе менавіта пра яго) як “прадстаўнік класіцызму” доўгі час лічыўся то польскім, то літоўскім найбуйнейшым жывапісцам і рысавальшчыкам першай паловы XIX ст. І больш як стагоддзе пасля яго смерці гэта ўсімі прымалася як аксіёма.

Толькі ў 60-х — 70-х гадах XX ст., дзякуючы мастацтвазнаўцу Леаніду Дробаву, беларусы ўпершыню “пазнаемліся” з мастаком Янам Дамелем і даведаліся, што, аказваецца, гэты творца таксама неаддзельны ад нашай нацыянальнай культуры, як, скажам, Хруцкі, Рушчыц або Мікешын. Потым значны ўклад у біяграфію мастака ўнесла супрацоўніца нашага Мастацкага музея Таісія Карповіч, якая, даследаваўшы фонды Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, упершыню “расшыфравала” шэраг дакументаў пра Дамеля, у тым ліку ягоную перапіску 1806 — 1815 гг. з Ігнатам Цэйзікам. Апошні на пачатку 1814-га ўцягнуў Дамеля ў судовы крымінальны разбор па справе аб фальшываманецтве, у выніку якога мастак спачатку трапіў з Вільні ў мінскую турму, а потым, у 1820 г., апынуўся ў сібірскіх ссылцы.

Ян Дамель апошняю трэць свайго жыцця (а гэта амаль 20 гадоў) пражыў у Мінску. Тут ён стварыў свае лепшыя работы, прысвечаныя гісторыі Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, вайне 1812 года; тут маляваў партрэты на заказ і “для душы”, а таксама лірычныя пейзажы Мінска і яго ваколіц; тут даводзіў да ладу свае малюнкi і накіды, зробленыя ў Сібіры, і тыя, што увайшлі ва ўнікальны “Дзёнік з вандроекi ў Сібір” (частка яго сёння захоўваецца ў Каўнасе). У Мінску ён стварыў ілюстрацыі да вершаў і баек беларускага мастака і паэта Артура Бартэльса. Тут жа, у Мінску, шасцідзесяцігадовы мастак і памёр 30 жніўня 1840-га. Л.Дробаў піша, што “апошнія гады Дамель пражыў у вялікай беднасці”. Але, не маючы на гэты конт ніякіх фактаў, я сумняваюся. Адам Шэмеш піша, што Ян пасля сябе, “апрача добрага імя і твораў жывапісу, нічога не пакінуў”. А што яшчэ трэба пакідаць, калі браць пад увагу, што да даброт, іншых матэрыяльных выгод ён ставіўся індывідуальна? Мастака пахавалі на Кальварыйскіх могілках пад галоўным алтаром касцёла, які ён у свой час распісаў. Як пісаў У.Сыракомля, у касцёле знаходзілася карціна Дамеля “Хрыстос у Гефсіманскім садзе” (паводле іншай версіі — “Хрыстос на гары Галгофе”). “Кальварыя” — ад лацінскага слова “чэрап”, тое ж, што па-грэчаску “галгофа” — месца, дзе распялі Хрыста. Ёсць сведчанне, што замест помніка нябожчыку Дамелю ў цвітарнай капліцы, па яго завяшчанні, павесілі аўтарскую карціну “Маленне Збавіцеля”...

Другое маленькае “вяртанне” творцы адбылося ў 2005-м, калі Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь з нагоды 225-годдзя з дня нараджэння Дамеля выпусціла канверт з маркай (ягоны “Аўтапартрэт”), выявай Кальварыйскага касцёла і фрагментам беларускага арнаменту. Аднак летась, у 230-годдзе Яна Дамеля, ніхто не ўгадаў, што быў на Беларусі такі цудоўны творца. Нават такая важная крыніца для вывучэння яго жыцця, як “Успаміны пра Яна Дамеля”, напісаныя яго малодшым сябрам Адамам Шэмешам і выдадзеныя на польскай мове ў Вільні ў 1842 г. (часопіс “Atheneum”, т. 2), да сённяшняга дня, калі не памыляюся, не перакладзены ні на беларускую, ні на рускую мовы.

Вы спытаеце: а дзе ж у нас можна пабачыць яго творы? Пытанне слушнае. І тут — зноў жа тая сумная сітуацыя: работ Дамеля, як і многіх іншых ягоных сучаснікаў, у нас амаль што няма... У Даме-музеі Ваньковічаў ёсць яго незавершаная кар-

Я.Дамель. Эскіз групавога партрэта роду Тышкевічаў з “Лагойскага альбома”.

“Шыфр” і “Маленне...” Яна Дамеля

Мінскія таямніцы са ... штучным святлом

ціна “Павел I вызваляе Тадэвуша Касцюшку з турмы” (другая назва — “Павел I наведвае Касцюшку ў няволі”). У фондах Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі захоўваецца дамелеўская “Святая Канстанцыя”, у добрай ступені захаваная, якая хутка ўвойдзе ў пастаянную экспазіцыю. Там жа, у фондах музея, знаходзіцца і яшчэ адно вялікае палатно — “Маленне аб чашы” (230x170), аўтарства якога прыпісваецца Дамелю. Але работа патрабуе сур’ёзнай рэстаўрацыі. Пасля яе, магчыма, будзе дакладна вызначана, належыць гэты твор яго пендзлю ці не.

Так атрымалася, што многія работы мастака аказаліся раскіданымі па розных гарадах і краінах, у асноўным, яны захоўваюцца ў Літве, Польшчы, Расіі. Я ведаю, што некаторыя карціны і малюнкi ёсць у Гістарычным музеі Масквы, у музеях Вільні і Каўнаса, Табольска і Томска. Многія творы ўвогуле загінулі, штосьці было вывезена на Захад. Зусім нядаўна, пад час рэканструкцыі былой сядзібы шляхціча Станкевіча канца XVIII ст. (Мінск, плошча Свабоды, 15, дзе хутка будзе размешчаны Музей М.Савіцкага), рэстаўратары знайшлі частку сцяны з фрагментамі фрэскі, што, мяркуючы па “пачырку” і тэхналогіі, відаць, належыць Дамелю, які менавіта ў той час выконваў манументальныя заказы ўладальніка гэтага дома...

Ян Дамель быў чалавекам вельмі шматгранным. Таленавіты, добры, вясёлы, ён ведаў некалькі замежных еўрапейскіх моў, быў энцыклапедычна адукаваны, і, разам з тым, лёс яго не песьціў. Сапраўды, ён — адзін з самых выдатных нашых жывапісцаў і рысавальшчыкаў 1-ай паловы пазамінулага стагоддзя. У ім была, мабыць, прыродная шчодрасць і чароўная артыстычнасць (зірніце хаця б на ягоны “Аўтапартрэт”!). Але, мяркуючы па тым, што ведаю, мне здаецца, уражлівае мастака вылучалася такой нервовай няўстойлівасцю, што заўсёды яна старалася кінуць яго з боку ў бок, на-суперак унутраным жаданням і задумам. Ён быў утрапнёным у пошуках сябе. І барацьба з сабой была шчырай да пранізлівасці; яна стаяла ў цэнтры ўсіх яго турбот. Пытанні рамяства ішлі пасля.

Гэтым Дамель адрозніваўся ад большасці сваіх сатаварышаў-калег па Віленскім універсітэце, якія тварылі строга па

Я.Дамель. “Павел I вызваляе Тадэвуша Касцюшку з турмы”.

цэлавых правілах і якіх паглынала перш за ўсё авалоданне класіцыстычнай “тэхнічнай мастацтва”, дзе ім бачыліся найбольшыя цяжкасці і найбольшыя страты ды паражэнні. Дамель жа, будучы мастаком “ад прыроды”, выхаваным у такім курляндскім арыстакратычным горадзе, як Мітава, рана пранікнуўшы ў таямніцы дваранскага класіцызму і ўсутыч наблізіўшыся да сэрца рамантызму, абсалютна не быў “цэлавым” чалавекам. Ён не бачыў патрэбы чапляцца за засвоены прыём і абжытую форму — ад гэтага ён быў пазбаўлены гнуткасцю свайго таленту. Не баяўся штосьці губляць і пачынаць нанова, а то і кінуць працу на паўдарозе. Таму ў яго — такі не падобны адзін да аднаго творы.

І ў тэхніцы ён быў багацеем. Бліскача валодаў і алеем, і тэмперай, і лёгкім, свабодным малюнкам, і галоўнымі жанрамі таго часу: фігуратыўнай карцінай — з дасканалай кампазіцыяй — і партрэтам,

як заказным, так і зробленым, паўтаруся, “для душы”. А якія цікавыя ў яго пейзажы, алоўкавыя і акварэльныя дарожныя нататкі, створаныя ў час “ссылных” паездак па гарадах Сібіры, а потым — у Вільні, Мінску і Лагойску! Вось як Шэмеш апісвае пейзаж “Заход сонца ў Табольскай губерні”: “...Халоднае пахмурнае неба, дождж. Удалечыні — асветлены сонцам стромкі бераг Іртыша. На ім у святле заходзячага сонца відаць абрысы горада. На пярэднім плане карціны — нейкая будоўля. У ценю пасвіцца жывёла, відаць постаці людзей. Сябе Дамель адлюстроўваў у пралётцы, запрэжанай худым канём. Эфект карціны — здзіўляючы”. У такім жа рэалістычна-романтычным духу ён пісаў і мінскія пейзажы “Вадзяны млын”, “Дрэвы пад вадой” ды іншыя.

Так, на маю думку, часам Дамель апынаўся ў палоне чужых ідэй і ўласнай недамысленасці, неабдуманасці, але —

не ў цянетках чужых прыёмаў і ўласных шаблонаў. Ён вельмі любіў форму як мастак, але пагарджаў скарэннем яе як чалавек. Ведаў умоўнасць яе каштоўнасці і адноснасць яе доўгавечнасці. Усё гэта можна прасачыць па рэпрадукцыях ягоных твораў, некаторыя з якіх я бачыў: “Выкраданне Еўропы”, “Адступленне французай праз Вільню ў 1812 годзе” (карціна дайшла да нас у акварэльным эскізе, дзвюх літаграфіях і паўторы алеем), “Напалеон на біваку пад Аўстэрліцам”, “Твардоўскі паказвае Сігізмунду Аўгусту ценя ягонай жонкі Барбары” (сюжэт з легенды пра мудраца і чараўніка пана Твардоўскага, які жывіў у 2-й палове XVI ст.), “Хрышчэнне княгіні Вольгі”, “Смерць маістра крыжакоў Ульрых фон Юнгінгена ў бітве пад Грунвальдам”, “Смерць князя Юзафа Панятоўскага”, “Смерць Міхаіла Глінскага ў няволі” (вось колькі смярцей!). А яшчэ былі палотны “Імператар Аляксандр I падпісвае ў Вільні амністыю”, “Чарнецкі пераплывае раку Піліцу”, “Пераправа Напалеона праз Бярэзіну” (паспеў толькі зрабіць эскіз, які ўпершыню экспанавалася на выстаўцы ў Мінску ў 1907 г.), “Сустрэча Яна III з царом Леапольдам пад Венай”, “Венская бітва”... Усяго, па словах Адама Шэмеша, жывапісец стварыў 27 буйных палотнаў. І дзе большасць з іх цяпер? Невядома.

Асобная старонка спадчыны мастака — карціны на рэлігійны і міфалагічныя сюжэты, галоўным чынам прысвечаныя жыццю і смерці Ісуса Хрыста і ягоных вучняў: “Хрыстос і самарыцянка”, “Спакушэнне Хрыста”, “Хрыстос, які нясе крыж”, “Зняцце з крыжа”, “Агар у пустыні”, “Святая Дзева з дзіцем Ісусам”, “Ахвяра Аўраама”. Самае цікавае, што “вобразы” для гэтых палотнаў, як і атрыбуты, мастак знаходзіў, як правіла, на вуліцах і ў храмах Мінска. Вось як, напрыклад, апісвае працэс работы творцы той жа Адам Шэмеш: “...Малюючы “Апрачэнне святога Пятра” і “Палажэнне ў труну”, Дамель ставіў групы адпаведна са сваёй задумай у скляпеннях Мінскага кафедральнага сабора і асвятляў іх штучным святлом... Нічога, нават найдрабнейшай дэтэлі, ён не пісаў без натуры, бо малюнак яго, у параўнанні з іншымі мастакамі, вызначаўся вялікай дакладнасцю”. Дарэчы, карціна “Палажэнне ў труну” доўгія гады знаходзілася ў сябра творцы, сакратара Мінскага губернскага праўлення Ежы Кабылянскага, а пасля была прададзена ў Маскву.

Словам, Дамеля хвалявалі ўсе людзі, з якімі даводзілася сутыкацца, і ўсе падзеі, якім становіўся сведкам або ўдзельнікам. Між іншым, ён прыняў актыўны ўдзел у мастацкім афармленні Вільні перад уступленнем у горад арміі Напалеона 15 жніўня 1812 года — акраз у дзень нараджэння імператара; верыў, што Банапарт рэалізуе спадзяванні народа колішняга Вялікага Княства. А калі гэта не атрымалася, кінуўся ў масонства, а потым і ў крымінальныя сеткі. Маляваў жа ён бліскача, віртуозна, і што для яго было “нарысавач” раіскаю асігнацыю ці “напалеонаўку”!

Ну, напэўна, прыйшоў час больш падрабязна распавесці пра нейкія “штрыхі” біяграфіі Дамеля, мала вядомыя або зусім не вядомыя для чытача. Адразу скажу: ён не быў ні палякам, ні літоўцам, ні беларусам. Яго далёкія і блізкія продкі — саксонцы. Перад напалеонаўскімі войнамі курфюрства Саксонія некалькі стагоддзяў было самай моцнай і багатай з усіх германскіх дзяржаў. Пра паходжанне, бацькоў і дзяцінства нашага героя шмат не скажаш. Нават Шэмеш праз два гады пасля смерці мастака напісаў, што “акалічнасці яго нараджэння, выхавання, першых гадоў малодасці нікому ў нас не вядомыя”, але лічыць, што дзед Дамеля быў палкоўнікам саксонскіх войскаў. А калі так, дык гэты палкоўнік мог удзельнічаць у Сямігадовай вайне супраць Прусіі ў палках грэнадзёраў, мушкетэраў або гвардыіскай цяжкай кавалерыі (юнітаў). Аднак першы біёграф Дамеля Эдвард Растваецкі сцвярджаў, што палкоўнікам быў тата мастака! А што ж на самой справе?..

(Заканчэнне будзе.)
Барыс КРЭПАК

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 227 45 62. ■ Мастацтва Беларусі XII — XIX стст. ■ Мастацтва Беларусі канца XIX — пач. XXI стст. ■ Мастацтва Расіі XVIII — пачатку XX стст. ■ Мастацтва краін Усходу XV — XX стст. ■ Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст. ■ Экспазіцыя жывапісу, скульптуры, графікі мастакоў 1940-х — 1980-х гг. Выстаўкі: ■ "Белае золата Херэнда" — фарфор для каралёў. ■ Выстаўка "Беларускі нацюрморт XX ст.". ■ "Скрозь прызму ўсмешкі. Камічнае ў беларускай графіцы 1910 — 1990 гг.". ■ Выстаўка "Адкрыццё святой прыгажосці". Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея РБ:

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 227 87 96. ■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі р-н, Гродзенская вобл. Тэл.: (8-01596) 2 30 35. ■ Пастаянная экспазіцыя. У паўночна-ўсходняй вежы: ■ "Мірскі замак вачыма мастакоў". ■ "Яўрэйскае гета ў Мірскім замку". ■ "Падзеі I і II сусветных войнаў".

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. Раўбічы

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі р-н. Тэл.: 507 44 68. ■ Выстаўка "Таямніцы дрэва. Разьба па дрэве, чаканка". ■ Майстар-клас па роспісе велікодных пісанак.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛЫНІЦКАГА-БІРУЛІ ў г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў, вул. Ленінская, 37. Тэл.: (8-0222) 22 48 87. ■ Пастаянная экспазіцыя. "Культура I-й пал. XIX ст.". ■ Выстаўка Сяргея Цімохава "Ню".

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 227 43 22. Экспазіцыі: ■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пачатку XX стст.". ■ "Старажытная Беларусь". ■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы". ■ "З крыніц адвечнай прыгажосці". ■ "Водбліскі ваеннай славы" (еўрапейская зброя і вайсковае абмундзіраванне XIX — I-й пал. XX стст.). Выстаўкі: ■ "Рускі Ляўша". Да 10.04.2011.

Жыццё і творчасць".

■ Тэатралізаваная экскурсія паводле казак Якуба Коласа. Выстаўкі: ■ "Радасць і смутак мая" (да 80-годдзя мастакоў Георгія і Наталлі Паплаўскіх).

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 227 78 66. ■ Пастаянная экспазіцыя "Жыццё і творчасць Янкі Купалы". ■ "Шляхі, шляхі зямлі родная". ■ Цыкл музейна-педагагічных заняткаў з элементамі тэатралізацыі "Дзядзька Янка, добры дзень!" для дзяцей малодшага школьнага ўзросту і сямейнага наведвальніка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 25а. Тэл.: 226 03 98. Экспазіцыі: ■ Пастаянная экспазіцыя. Выстаўкі: ■ "Пераможцы". ■ "Вітражы партызанскай мудрасці і кемлівасці". Абедзве — да 12.05.2011. ■ "Даспехі Заходняй Еўропы XVI — XVIII стст.". ■ "Цацкі з чамадана". Да 01.05.2011 г.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11. Цэнтральная частка палаца Выстаўкі: ■ Выстаўка Роберта

адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокальны паверх паўднёвай галерэі). Вежа палаца Румянцавых і Паскевічаў Экспазіцыя "Уладальнікі Гомельскага маентка Румянцавы і Паскевічы". Выстаўкі: ■ "Медыцынская літаратура XIX — I пал. XX стст.". ■ Выстаўка твораў Барыса Звінагорскага "Трэцяе вымярэнне". Паўночнае крыло палаца Выстаўкі: ■ Пакой крывых люстэркаў. ■ "Свет звяроў Гомельшчыны". ■ Куток жывых экзатычных рэптылій.

Выставачная зала:

■ Выстаўка "Музей у музеі" (прадметы з фондаў раённых музеяў вобласці). ГАЛЕРЭІ *

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс.: 290 60 10. ■ Выстаўка "Вербны кірмаш".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ "УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, Кастрычніцкая плошча, 1 (Палац Рэспублікі). Тэл.: 227 26 12. ■ Фотавыстаўка Аляксандра Барадуліна.

ГАЛЕРЭЯ ТЫЗЕНГАЎЗА

г. Гродна, пл. Тызенгаўза, 4. Тэл./факс.: (8-0152) 72 27 57. ■ Выстаўка работ беларускіх мастакоў. ■ Выстаўка Наталлі Бедзюх "Адлюстраванне".

КАРШІННАЯ ГАЛЕРЭЯ Г.ВАШЧАНКІ

г. Гомель, вул. Карповіча, 4. Тэл.: (8-0232) 77 75 20. Экспазіцыя: ■ "Гаўрыла Вашчанка". ■ Выстаўка-продаж твораў выяўленчага мастацтва, сувеніраў і тавараў для мастакоў. Выстаўкі: ■ Выстаўка аўтарскіх лялек Ганны Балаш у суправаджэнні фота Ірэны Гудзіеўскай "Вясновае падарожжа". ■ Выстаўка работ "Экзатычныя і пеўчыя птушкі". ■ Выстаўка жывапісу Анатоля Концуба.

Зімовы сад Свет субтрапічных раслін і жывёл. Працуюць рэстаўрацыйныя майстэрні і аддзел па турызме (вул. Кірава, 8).

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 60 60. ■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя. ■ Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы. ■ На тэрыторыі музея працуе пневматычны цір. ■ "Музей крывілістыкі".

НАГАДВАЕМ! ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" НА МАЙ І НАСТУПНЫЯ МЕСЯЦЫ 2011 ГОДА! Падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 63875, ведамасная падпіска — 638752. Паспяшайцеся на пошту!

■ "Пачатак. Музей сучаснай беларускай моды". Да 17.04.2011. ■ "Ван Дэйк і яго эпоха". Да 09.05.2011.

ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 15. Тэл.: 334 56 21. Выстаўкі: ■ "Святло стагоддзя". ■ "Свет шчодры. Свет мяне паўторыць..." (да 80-годдзя з дня нараджэння У.Караткевіча). ■ "Васіль Быкаў. Шлях, вызначаны лёсам". ■ "Спадарожнікі дзяцінства". ■ Выстаўка плакатаў У.Крукоўскага "Старонкі гісторыі". ■ "Лялечны карагод".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

Ландарскага "Спеў любові роднай зямлі". ■ "Масонская калекцыя са збораў В.Федаровіча". ■ "Мастацкае шкло і габелен". ■ Выстаўка твораў В.Бялыніцкага-Бірулі. ■ "АУТОПРОЕКТ ЗОЈА". ■ Выстаўка карлікавых дрэў Д.Віхарова. Экспазіцыі: ■ "Культавыя прадметы" ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца). ■ "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца). ■ Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку. ■ "Чырвоная гасцеўня". ■ "Зала ўрачыстых прыёмаў". ■ Экспазіцыя

Дом-музей І З'езда РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47. ■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя І З'езда РСДРП". ■ "Гісторыя ў мініяцюры".

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96. ■ Пастаянная літаратурна-мемарыяльная экспазіцыя "Якуб Колас".

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс.: 334 11 56. ■ 9 — "Чароўная флейта" В.-А. Моцарта. ■ 10 — "Чыпаліна"

К.Хачатурана. ■ 10 — "Травяты" Дж.Вердзі. ■ 12 — "Бахчысарайскі фантан" Б.Асаф'ева. ■ 14 — "Папялушка" С.Пракоф'ева. ■ 15 — "Іяланга" П.Чайкоўскага. РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл.: 334 60 08. ■ 9 — "Дзёнік паэта" С.Кавалёва. ■ 10 — "Чорны квадрат" М.Адамчыка, М.Клімковіча. ■ 12 — "Містэр Розыгрыш" М.Кандрасова. ■ 13 — "Каласы пад сярпом тваім" У.Караткевіча.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26. ■ 14 — "Адамавы жарты" С.Навуменкі. ■ 8 — "Чайка" А.Чэхава.

■ 9 — "Бураціна.by" А.Рыбнікава. ■ 9 — "Мая жонка — ілуня" В.Ільіна, В.Лукашова. ■ 10 — "Чырвоны Каптурчык. Пакаленне NEXT" Н.Грыненка. ■ 10 — "Ноч у Венецыі" І.Кальмана. ■ 12 — "Блакiтная камяля" К.Брайтбурга. ■ 13 — "Сільва" І.Кальмана.

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50. ■ 9 — "Асцярожна, Соня!" А.Усачова. ■ 10, 12 — "Піліпка і Ведзьма" С.Кавалёва. ■ 13, 14 — "Прынцэса і Свінапас" Г.Х. Андрэсэн.

ТЭАТРЫ *

